

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ**

КАФЕДРА АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ

ГУДЗЬ Ольга Леонідівна

**ОБЛІК ТА АНАЛІЗ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В
УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ
ВИРОБНИЦТВА ПІДПРИЄМСТВА**

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник:

кандидат економічних наук,

доцент кафедри аналізу та аудиту

Мулик Тетяна Олексіївна

ВІННИЦЯ – 2021

Затверджую
Завідувач кафедри аналізу та
аудиту

_____ О.Л.
Польова

« _____ » _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ

Студент(у/ці) _____ Гудзь _____ Ольга
Леонідівна

на тему «Облік та аналіз капітальних інвестицій в умовах забезпечення розвитку процесу виробництва підприємства»
затверджена Наказом від «23» лютого 2021 р., № 19 м

Календарний план виконання магістерської роботи

Структура роботи		Термін підготовки

Термін подання роботи на кафедру

для попереднього захисту « ___ » _____ 20 р.

Завдання видав керівник « ___ » _____ 20 р.

Підпис керівника _____

Підпис студента _____

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

1.1. Економічна сутність капітальних інвестицій як об'єктів обліку та аналізу

1.2. Класифікація капітальних інвестицій

1.3. Нормативно правове забезпечення обліку та аналізу капітальних інвестицій

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ ВИРОБНИЦТВА ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Ідентифікація капітальних інвестицій в бухгалтерському обліку

2.2. Організація та методика обліку капітальних інвестицій

2.3. Удосконалення обліку капітальних інвестицій в умовах забезпечення розвитку процесу виробництва підприємства

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

3.1. Сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні

3.2. Методика аналізу капітальних інвестицій та їх оцінка в ТОВ «Агрона Фрут Україна»

3.3. Напрями підвищення інвестиційної привабливості через здійснення капітальних інвестицій

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі господарювання важливою проблемою економіки України є піднесення вітчизняного виробництва як головного напрямку економічного розвитку, що дає можливість створювати робочі місця та залучати інвестиційні ресурси.

Економічне зростання в країні, ефективність функціонування підприємницького сектора, розвиток діяльності окремих підприємств залежать від впливу чималої кількості чинників, важливе значення серед яких належить загальній інвестиційній активності суб'єктів господарювання щодо здійснення капітальних інвестицій. Результатом реального інвестування коштів є оновлення основних засобів, використання інноваційних технологій, підвищення продуктивності існуючих виробничих потужностей, зниження енергомісткості виробництва і рівня шкідливого впливу на навколишнє природне середовище тощо. Це сприяє підтримці стабільного функціонування і розвитку діяльності підприємств у конкурентному ринковому середовищі, а відтак і стабілізації та розвитку економіки країни. Тому актуальним залишається питання дослідження сучасних тенденцій у процесах капітального інвестування, а також їхнього впливу на обсяги формування національного багатства, зокрема на зміну темпів зростання валового внутрішнього продукту в країні. Необхідність інтенсивного нарощення обсягів капітальних інвестицій в Україні задля оновлення суттєво фізично та морально зношених виробничих потужностей багатьох підприємств та впровадження технічних і технологічних інновацій з метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності національної економіки підвищує актуальність дослідження зазначеного питання [55].

Отже, виключну роль має інвестиційна діяльність, що пов'язана з реалізацією капітальних інвестицій, через те що вона є каталізатором виробництва та створює умови належного функціонування та розвитку господарюючих суб'єктів. Разом з цим існує ряд проблем, пов'язаних з

організацією та здійснення обліку та аналізу капітальних інвестицій, які зостаються нині недостатньо розробленими та вимагають вирішення.

Аналіз досліджень і публікацій по темі роботи. Дослідженню інвестиційної діяльності підприємств, в тому числі організацію їх обліку та аналізу, та проблем розвитку капітального інвестування присвячено праці багатьох, серед яких О. Білоусова, А. Загородній, Ю. Стадницький, В. Кентон, П. Кузьмович, Т. Остапчук, А. Пересада, К. Паливода, Т. Радевич, Й. Ридаровська, Ю. Подмешальська, С. Мельник, О. Ярмолук, О. Дмитренко, Т. Майорова, В. Крук, Я. Шевчук, Т. Мулик, Здирко Н., Правдюк Н., Іщенко Я., Томчук О., Подолянчук О. та інші. Авторами представлено характеристику складу капітальних інвестицій, наведено ознаки їхньої класифікації та методи стимулювання; обґрунтовано потребу в уточненні сутності категорії “капітальні інвестиції” з метою вдосконалення організації їх обліку; розкрито нові підходи до визначення змісту і форм капітальних інвестицій та основні проблеми їх реалізації а також питання організації та методики здійснення обліку та аналізу капітальних інвестицій.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка теоретичних, методичних основ та практичних рекомендацій щодо обліку та аналізу капітальних інвестицій.

Здійснення мети вимагає вирішення наступних завдань:

- 1) розкрити економічну сутність капітальних інвестицій як об’єктів обліку та аналізу;
- 2) охарактеризувати **класифікацію капітальних інвестицій**;
- 3) оцінити нормативно-правове забезпечення обліку та аналізу капітальних інвестицій;
- 4) дослідити ідентифікацію капітальних інвестицій в бухгалтерському обліку;
- 5) висвітлити організацію та методику обліку капітальних інвестицій;
- 6) розглянути основні напрями удосконалення обліку капітальних інвестицій в умовах забезпечення розвитку процесу виробництва

підприємства;

7) висвітлити сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні;

8) розкрити методику аналізу капітальних інвестицій та їх оцінку в ТОВ «Агрона Фрут Україна»;

9) розглянути напрями підвищення інвестиційної привабливості через здійснення капітальних інвестицій.

Об'єктом дослідження є система обліку та аналізу капітальних інвестицій на прикладі ТОВ «Агрона Фрут Україна», м. Вінниця, вул. Тарногородського, 32, Вінницької обл., Вінницького р-ну.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти капітальних інвестицій, їх обліку та аналізу.

Методи дослідження. Основою дослідження виступали сучасні теорії ринкової економіки, обліку та аналізу. В процесі дослідження використовувались наступні методи: аналізу та синтезу – при поєднанні складових економічних явищ в єдиному процесі; графічний – під час формування схем взаємозв'язків обліку та аналізу; індуктивний – під час збору та обробки інформації; монографічний – під час дослідження існуючої системи обліково-аналітичного забезпечення управління капітальними інвестиціями; історичний та логічний – для вивчення розвитку й взаємозв'язку фінансового менеджменту й обліку. В роботі використані нормативно-правові акти з питань обліку та фінансової політики; програмні продукти з комп'ютеризації обліково-аналітичних робіт тощо.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі та нормативно-правові акти, офіційна інформація та статистично-аналітичні дані Державного комітету статистики України, наукові публікації вчених з проблеми дослідження, ресурси Internet та результати особистих досліджень.

Практичне значення одержаних результатів. Наукові результати магістерської роботи, що мають прикладний характер, знайшли практичне застосування на підприємстві ТОВ «Агрона Фрут Україна», м. Вінниця.

Апробація результатів магістерської роботи. Основні положення

магістерської роботи обговорювались та були позитивно оцінені на XXVIII Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих учених: «Актуальні проблеми функціонування господарської системи України», що відбулась у м. Львів, 14-15 травня 2021 року, де студентка виступила з доповіддю: «Оцінка інформаційної місткості балансу в контексті представлення інформації про земельні ресурси».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Економічна сутність капітальних інвестицій як об'єктів обліку та аналізу

В сучасних умовах, у різних джерелах відсутнє чітке визначення сутності та складу як інвестицій, так і капітальних інвестицій. Така ситуація негативно впливає на процеси обліково-інформаційного забезпечення управління інвестиційними процесами, спричиняє неузгодженість сутнісної ідентифікації цієї категорії [33].

Термін «інвестиції» може посилатися на будь-який механізм, що використовується для створення майбутніх доходів. Інвестиція - це актив або елемент, придбаний з метою отримання доходу або подорожчання. В економічному сенсі інвестиція - це придбання товарів, які сьогодні не споживаються, але використовуються в майбутньому для створення багатства. У сфері фінансів інвестиція - це грошовий актив, придбаний з думкою, що він забезпечить дохід у майбутньому або пізніше буде проданий за більш високою ціною за прибуток. Це стосується придбання облігацій, акцій або нерухомого майна. Інвестиція може включати подовження кредиту або кредитної лінії, що дає право на погашення з відсотками, або може бути пов'язане з придбанням частки власності в бізнесі, з надією, що бізнес стане прибутковим [33].

Інвестування може також включати придбання конкретного активу з наміром перепродати його пізніше за більш високу ціну.

Капітальні інвестиції - це витрати, які несе підприємство в зв'язку з придбанням основних фондів або основних засобів. Такі витрати, спрямовані на те, щоб матеріальні основні засоби зберігали свій попередньо оцінений рівень ефективності, та відображаються як поточні. Подальші витрати на матеріальні основні засоби повинні відображатися як капітальні за таких обставин:

– якщо це забезпечує підвищення економічних вигод активу, що перевищує раніше оцінену норму ефективності;

– якщо компонент активу, який розглядається окремо для цілей амортизації та амортизується протягом строку його корисності, замінюється або відновлюється;

– якщо це стосується серйозної перевірки або капітального ремонту активу, що відновлює економічні вигоди для активу, які були спожиті і які вже були відображені через нарахування амортизації;

– якщо вони значно подовжують термін корисної експлуатації понад ті, що надаються ремонтом і технічним обслуговуванням [114].

Наприклад до таких витрат можна віднести:

– велика реконструкція будівлі, яка призведе до збільшення її первісної вартості;

– заміна старого залізничного шляху вздовж цілого маршруту;

– основне вдосконалення комп'ютерної системи для розширення її використання за межами початкового терміну експлуатації.

В інших випадках придбання основного засобу може вимагати, щоб підприємство здійснювало додаткові витрати для закупівлі. Такі витрати включатимуть заробітну плату та витрати, які виникають безпосередньо від будівництва та придбання конкретного основного майна. Адміністративні та інші загальні накладні витрати повинні бути виключені. Витрати працівників, не пов'язані з конкретним активом, не капіталізуються. Тільки ті витрати, які безпосередньо пов'язані з приведенням активу в робочий стан для його призначення, відображають як капітальні [59].

Витрати, понесені на ранніх стадіях проекту на придбання або створення капітального активу, відображають лише як капітальні інвестиції, якщо на момент їх понесення є чітко визначений проект; витрати можна ідентифікувати; існує впевненість, що проект буде завершений і призведе до отримання активу, який в подальшому буде введено в експлуатацію. Слід також додати, що до капітальних інвестицій як до інвестиції застосовують

загальні критерії визнання активів, а якщо їх визнають витратами то - це зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [26].

Розглянемо більш детально підходи науковців до сутності поняття «Капітальні інвестиції» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Характеристика категорії «капітальні інвестиції»

№ з/п	Джерело (автор)	Визначення
1	Бутинець Ф.Ф., Шатило Н.В. [6]	Капітальні вкладення – це витрати на будівельно-монтажні роботи, придбання будівель або їх частин, інструменту, інвентарю, інші капітальні роботи та витрати на проектно-пошукові геологорозвідувальні та бурові роботи, а також витрати на відведення земельних ділянок і переселення у зв'язку з будівництвом, підготовку кадрів для підприємств, що будуються, тощо.
2	Вербицька Л.В. [9]	Капітальні інвестиції – сукупність витрат на відтворення і покращення якісного складу основних засобів з метою отримання прибутку.
3	Гриньова В.М. [25]	Капітальні інвестиції – це витрати на утворення нових, реконструкцію, розширення і модернізацію діючих основних фондів народного господарства.
4	Дука А.П. [19]	Капітальними інвестиціями є сукупність витрат на планомірне розширене відтворення основних фондів народного господарства і покращення їхнього якісного складу.
5	Ткаченко Н.М. [97]	Капітальні вкладення – це інвестиції підприємства, установи

Палій В. Ф. розглядає капітальні вкладення як «витрати підприємства на створення, збільшення розмірів і корисних властивостей, а також на придбання основних засобів, призначених для тривалого використання в господарській діяльності підприємств» [54]. На нашу думку, процес інвестування обмежено лише основними засобами.

Остапчук Т. П. трактує «капітальні інвестиції» «як внутрішні вкладення підприємства в основний капітал, з метою нарощення виробничого потенціалу і отримання в довгостроковому періоді додаткового доходу, які передбачають

капітальне будівництво, придбання та виготовлення основних засобів і необоротних активів, а також витрати понесені на поліпшення об'єктів основних засобів, що призводять до збільшення майбутніх економічних вигод, очікуваних від використання і виробництві таких об'єктів, що є передумовою правильного визнання та відображення цих об'єктів» [53].

Радевича Т. В. акцентує увагу, що «капітальні інвестиції – це акумульовані з різних джерел вкладення, які здійснюються у будівництво, поліпшення (технічне переоснащення, модернізацію, реконструкцію), виготовлення (створення, вирощування), придбання основних засобів, нематеріальних активів, інших необоротних матеріальних активів, довгострокових біологічних активів із метою отримання економічних вигод та приросту капіталу» [79].

Нині в економічній науці загалом нема одностайної думки щодо терміну «капітальні інвестиції». Досить часто терміни «капітальні вкладення» та «інвестиції» ототожнюють. На противагу цьому Ю. Я. Соловій доводить, що: «Капітальні вкладення – це витрати на розширення, реконструкцію, технічне переоснащення діючих та створення нових основних засобів виробничого і невиробничого призначення, а інвестиції це не витрати, а авансування, які відрізняються від витрат тим, що їхньою метою є повернення капіталу з приростом» [92].

Багато науковців схиляються до того, що «капітальні інвестиції» та «капітальні вкладення» – поняття тотожні, мають однакову сутність. Однак у сучасній термінології варто використовувати дефініцію «капітальні інвестиції», оскільки процес інвестування відбувається не лише за формою оновлення основних фондів [87].

Поняття «інвестиції» надійшов в обіг від латинського «invest», що в прямому перекладі означає «вкладати». У західній економічній літературі поняття «інвестиції» або «капіталовкладення» є досить важливою категорією на різних рівнях економіки. У наш час на заході інвестиції навіть пов'язують здебільшого з вкладеннями в цінні папери, оскільки там досить широко

розвинений фондовий ринок. Без сумніву, можемо констатувати лише одне, що інвестиції досить складне поняття, що містить у собі багато складових, охоплює декілька послідовних етапів, які разом становлять інвестиційну діяльність та є основою відтворення суспільного продукту. Заміна терміну «вкладення» на «інвестиції» означатиме відхід від затратного методу їх трактування та орієнтацію на інвестиції як процес, сферу діяльності, джерело доходів інвестора [87].

Інвестиції уособлюють у собі широкий діапазон процесів, що в господарській діяльності створюють суспільний продукт та різні види ефектів, зокрема соціальні. Однак інвестиції мають динамічний характер, тобто пов'язані з рухом, а капітал – статичний характер. Тож кожна одиниця інвестицій призводить до збільшення капіталу. «Обсяг капіталу формується під впливом 24 двох протилежних сил: інвестування, яке збільшує обсяг капіталу, і зношення (амортизації), яке зменшує обсяг капіталу» [37]. Частина науковців вживають термін «реальні інвестиції» замість «капітальні» та визначають їх як «вкладення коштів у реальні активи – матеріальні та нематеріальні» [56]. За висновками Лоренса Дж. Гітмана, інвестиція – спосіб вкладення капіталу, який повинен забезпечувати збереження або зростання вартості капіталу і (або) принести позитивну величину доходу [36]. У цьому визначенні можна поставитися знак рівності між збереженням і зростанням вартості капіталу і позитивною величиною доходу. У біржовому словнику інвестиції трактуються у двох варіантах [97]: - вкладення коштів в основний капітал і товарно-матеріальні запаси для розвитку виробництва; - вкладення коштів у фінансові активи з метою отримання доходу. Що стосується цього визначення, то основний капітал і матеріально-виробничі запаси, з точки зору бухгалтерського обліку, мають різні характерні ознаки за вартістю і строком експлуатації, а отже, за швидкістю оборотності та нормою доходу. Крім того, капітал може бути джерелом матеріально-виробничих запасів, інакше кажучи, капітал може бути представлений основними засобами та матеріально-виробничими запасами, тому вживання подібного поєднання неможливо. З

іншого боку, «фінансові активи» – термін, який не може характеризувати капітальні вкладення [84].

Виділяють два основних напрями інвестицій і характеризують їх відношенням до об'єкта за спрямованістю дій інвестиційного рішення, а також на підставі складу основних засобів виробництва підприємства. З наведених визначень можна побачити тільки те, що інвестиції – це витрати або вкладення коштів. У визначенні мети цієї дії автори розходяться. На першому етапі дослідження необхідно уточнити цілі зазначеного вище процесу та засоби їх досягнення. Аналізуючи вищенаведені визначення, можна зробити висновок про те, що саме поняття «інвестиції» має розширення меншою мірою у двох напрямках: інвестиції в реальні виробничі та інвестиції у фінансові активи [85].

В поняттях «інвестиції» та «капітальні вкладення», вважаємо, що і з врахуванням завдань мають бути присутні наступні складові: предмет і його характеристика; строк дії; джерело виникнення предмета; напрям використання; мета реалізації дії.

На основі здійсненого аналізу можна відтворити уточнене визначення інвестицій, які репрезентують вкладення вільного капіталу на певний термін або безстроково для здійснення матеріальних, нематеріальних і фінансових проектів із метою отримання матеріальної вигоди.

Основною проблемою є ідентифікація термінів «капітальні вкладення» і «інвестиції», що суперечить категоріям, наведеним у законі про інвестиційну діяльність. Існує декілька точок зору на порівнянність цих понять. Більшість авторів відмічають, що капітальні вкладення є складовою частиною довгострокових інвестицій, що спрямовуються в реальний сектор економіки, інакше, довгострокові виробничі вкладення [85].

У широкому сенсі капітальними вкладеннями є всі витрати із часткового і повного відновлення основних засобів як із будівництва нових, так і з капітального ремонту, реконструкції та модернізації наявних об'єктів. Інвестиційний процес, хоча й відрізняється від процесу використання основних засобів виробництва своєю відносною самостійністю, проте тісно з

ним пов'язаний і залежить від нього. Хоча найважливішою умовою підйому виробничої системи на якісно новий рівень залишається зростання обсягів інвестицій, важливими є чинники подальшого їх руху, тим більше, що потенційні можливості нових інвестиційних надходжень можуть проявитися лише на стадії 26 використання створених унаслідок цих надходжень основних засобів, тобто внаслідок капітальних вкладень [85].

Отже, вживання терміну «капітальні вкладення» можливо тільки в контексті бухгалтерського обліку, з точки зору обліку та розподілу коштів підприємства всередині господарської діяльності підприємства (внутрішньо), тоді як поняття «інвестиції» є зовнішнім поняттям для підприємства [84]. Можна простежити наступну взаємодію категорій: інвестиції (як зовнішнє поняття) – фінансовий потік, що надходить на підприємство ззовні, а основний дохід приносить інвестору; капітальні вкладення (як внутрішнє поняття) можуть формуватися як коштом зовнішніх джерел – інвестицій, так і з внутрішніх – власних коштів: прибутку. Поняття «капітальні вкладення» балансує на межі бухгалтерського обліку господарських операцій із вкладання коштів і отримання нової вартості з точки зору інвестора [85].

Таким чином, капітальні інвестиції є важливим інструментом для здійснення інвестиційної політики задля вдосконалення своїх виробничих потужностей, зменшення собівартості продукції, підвищення рівня рентабельності діяльності, збільшення конкурентоспроможності. Поняття «капітальні інвестиції» є багатоаспектним і потребує детального вивчення на загальнонауковому та прикладному рівнях, оскільки безпосередньо впливає на організацію обліку об'єкта.

1.2. Класифікація капітальних інвестицій

Для належної організації обліку та аналізу за здійсненням капітальних інвестицій важливо науково обґрунтувати їх класифікацію. Капітальні інвестиції групуються за репродуктивною і технологічною структурами, за призначенням, за галузями національної економіки, відповідно до методів

виконаної роботи, ступеня готовності, джерел [33].

Проблема класифікації інвестицій носить як теоретичний, так і суто прикладний характер. Проте сьогодні такої чіткої класифікації у чинному законодавстві України немає.

Проаналізувавши економічні джерела та нормативно-правові акти, які регулюють інвестиційну діяльність, представимо найбільш загальну класифікацію інвестицій, в тому числі класифікацію капітальних інвестицій.

Виділимо загальні критерії для всієї класифікації - це ступінь впливу інвестора на здійснення інвестиційної діяльності, інструмент, за допомогою якого опосередковується вкладення інвестицій в об'єкт інвестування та власне сам об'єкт інвестиційної діяльності. В Законі України "Про інвестиційну діяльність (ч.2 ст.1.) [76] дається приблизний перелік цінностей, які можуть бути інвестиціями:

кошти, цільові банківські вклади, паї, акції, та інші цінні папери;

рухоме та нерухоме майно (будівлі, споруди, обладнання, інші матеріальні цінності);

майнові права, що витікають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності;

сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виробництва, але не запатентованих (ноу-хау);

права користування водою, землею, ресурсами, будівлями, приміщеннями, обладнанням, а також інші майнові права; / інші цінності [76].

За цією ознакою можна класифікувати інвестиції, умовно поділивши їх на майнові та немайнові.

Немайнові інвестиції – усе те, що входить в поняття інтелектуальної власності. Ця категорія у самому загальному вигляді викладена у Конвенції, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності, підписаної у Стокгольмі. Інтелектуальна власність включає права, що відносяться до

літературних, художніх та наукових творів, виконавчої діяльності акторів, звукозаписів, радіо та телевізійних передач, винаходів у всіх галузях людської діяльності, наукових відкриттів, промислових зразків, товарних знаків, фірмових найменувань а також інших прав, пов'язаних з інтелектуальною діяльністю у виробничій, науковій, літературній та художній областях. Усі інші категорії інвестицій відносяться до майнових інвестицій. Характерним для них є матеріальне (тілесне) вираження: фінанси, матеріальні цінності, речові права.

Усі інші категорії інвестицій відносяться до майнових інвестицій. Характерним для них є матеріальне (тілесне) вираження: фінанси, матеріальні цінності, речові права.

За джерелами інвестування інвестиції можна поділити на дві загальні великі групи:

1. Іноземні інвестиції;
2. Внутрішні (національні) інвестиції.

Іноземні інвестиції відрізняються від внутрішніх тільки одним – іноземним походженням капіталу. Хоча за законодавством України, іноземна інвестиція кваліфікується не за її іноземним походженням, а за іноземним походженням інвестора - це положення закріплено як у ст. 1 Закону України "Про режим іноземного інвестування" № 93/96-ВР [77]. Вважаємо, що це положення є необґрунтованим з теоретичної точки зору, оскільки при здійсненні інвестиційної діяльності першоосновою є інвестиційні цінності та об'єкти інвестування, а не суб'єкти інвестиційної діяльності. Але крім того не є секретом, що більшість іноземних інвестицій належать вітчизняним підприємцям, які шукали обхідні шляхи для їх вкладення з метою отримання пільг, чи з метою легалізації капіталів.

За формами власності можна виділити дві великі групи інвестицій :

1. Недержавні (приватні та колективні);
2. Державні.

Хоча Законом України "Про власність" визначено приватну, колективну

та державну форми власності, на наш погляд, слід розрізняти саме дві вказані вище групи. Це пояснюється тим, що інвестиції приватної чи колективної форми власності мають майже ідентичний правовий режим на відміну від державних інвестицій, які в силу свого бюджетного походження та специфіки деяких категорій майна, що не може знаходитись у недержавній власності, мають специфічний правовий режим.

За видами діяльності виділяються: 1. реальні інвестиції; 2. фінансові інвестиції.

Поділ інвестицій на реальні та фінансові - це основна класифікація, яка розрізняє ці види інвестицій не тільки за формою внесення коштів, але й за визначеністю об'єктів вкладення капіталу, участю інвестора в реалізації інвестицій, способах вкладення та повернення капіталу.

Пересада А.А. крім реальних та фінансових інвестицій виділяє ще й інноваційні та інтелектуальні інвестиції [55]. На наш погляд, сферою інноваційних та інтелектуальних вкладень можуть бути лише конкретні об'єкти, реальні активи, тобто ці способи інвестування стосуються реальних інвестицій.

За періодом інвестування виділяють:

1. короткострокові інвестиції (інвестиції до 1 року);
2. довгострокові (інвестиції більше одного року).

Слід зазначити те, що окремі науковці зводять інвестиції лише до довгострокових вкладень, встановлюють мінімальний інвестиційний лаг на рівні одного року. Вважаємо, що поряд з довгостроковими мають право на існування і короткострокові інвестиції. Це стосується перш за все фінансового інвестування через розміщення коштів у банківських закладах на депозитних вкладах, використання таких джерел фінансування інвестицій як короткострокові позичкові кошти.

Розширення галузі інвестиційної діяльності в сторону скорочення інвестиційного лага є особливо важливим у країнах з перехідною економікою.

Досить високі ставки відсотків банків, інфляція, високий інвестиційний

ризик вимушують інвесторів здійснювати вкладення у невеличкі короткострокові проекти з коротким строком повернення капіталу. Тому термін, на котрий вкладаються власні або залучені позичені ресурси, не може бути еталоном при розмежуванні ділянки інвестиційної та операційної діяльності.

Класифікацію інвестицій узагальнимо на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Рис. 1.1. Класифікація інвестицій підприємства за основними ознаками

В подальшому доцільно зупинитись на такому виді інвестицій як капітальні інвестиції.

Капітальні інвестиції групуються за різними ознаками:

- їх складом (технологічна структура капітальних вкладень);
- спрямуванням витрат (відтворювальна структура капітальних вкладень);
- за галузями національного господарства;
- способом здійснення будівельно-монтажних робіт;
- джерелами фінансування.

Дана класифікація капітальних інвестицій подана на рисунку 1.2.

<i>За ознакою цільового призначення майбутніх об'єктів</i>	Для виробничих потреб; для соціальних потреб; для адміністративних потреб; для потреб збуту; для геологорозвідувальні та науково-технічні потреби
<i>За формами відтворення основних засобів</i>	На нове будівництво; на розширення та реконструкцію діючих підприємств; на модернізацію обладнання; на капітальний ремонт
<i>За джерелами фінансування</i>	Централізовані; децентралізовані
<i>За напрямками використання</i>	Виробничі; невиробничі
<i>За об'єктами вкладення</i>	Основні засоби; нематеріальні активи
<i>За об'єктами обліку</i>	Капітальне будівництво; придбання (виготовлення) основних засобів; придбання інших необоротних активів; придбання нематеріальних активів; формування основного стада
<i>Залежно від цілей інвестування</i>	Захисні; наступальні; соціальні; обов'язкові; представницькі
<i>За власністю джерел фінансування</i>	Інвестиції, здійснені за рахунок власних джерел; інвестиції, здійснені за рахунок позикових джерел

Рис. 1.2. Класифікація капітальних інвестицій [18]

Кравченко О. В., Овчарова Н. В., Бага А. В. та Кравченко Д. О. виділяють

такі види капітальних інвестицій [33].

Згідно з репродуктивною структурою, капітальні інвестиції спрямовані на:

- нове будівництво;
- розширення;
- реконструкцію, технічне переозброєння та забезпечення потужностей існуючих підприємств.

Згідно з технологічною структурою, капітальні вкладення поділяються на:

- витрати на будівельно-монтажні роботи, витрати на придбання всіх видів обладнання;
- інструменти та інвентар;
- інші капітальні роботи та витрати.

За способом виконання робіт, капітальні інвестиції поділяються на:

- господарські;
- підрядні.

За напрямом використання капітальні вкладення класифікуються на:

- виробничі;
- невиробничі.

За джерелами фінансування розрізняють капітальні вкладення:

- централізовані;
- децентралізовані [33].

Крім того, в доповнення до цієї класифікації доцільно розглядати економічну, технологічну, відтворювальну, галузеву, видову, територіальну структури капітальних вкладень. Так, економічна структура капітальних вкладень характеризує їхнє цільове призначення. Технологічна структура характеризується співвідношенням капітальних вкладень по видах витрат, тобто розподіляє їх на активну і пасивну частини, що відбиває ефективність використання капітальних вкладень, технічний рівень будівництва. Відтворювальна структура капітальних вкладень характеризує

співвідношення між витратами на відшкодування вибуття основних засобів у зв'язку з фізичним і моральним зносом і витратами на їх накопичення. Галузева структура капітальних вкладень характеризує відсоткове відношення їхнього розподілу між галузями народного господарства та залежить від темпів обороту капітальних вкладень. Видова структура капітальних вкладень зумовлює розходження в часі обороту капітальних вкладень у різних галузях. Короткі терміни оборотності капітальних вкладень забезпечують прискорення переозброєння виробництва. Територіальна структура капітальних вкладень характеризує процентний їх розподіл територіально, тобто на освоєння природних ресурсів, розвиток паливно-енергетичних і сировинних баз з одночасним будівництвом енергоємних виробництв, розвитком будівельної бази, житлово-комунального і культурно-побутового будівництва, сільського господарства [23].

Підприємство вибирає конкретний вид капітальних вкладень залежно від вимог ринку, власного економічного і фінансового стану та очікуваної економічної ефективності. Оскільки фінансове навантаження на підприємство при різних формах капітальних вкладень є істотно різним: від максимального при новому будівництві до мінімального при технічному переозброєнні, підприємство найчастіше обирає саме останню форму – технічне переозброєння, яке стає життєво необхідним в умовах науково-технічного прогресу. Підсилюючим фактором в цьому разі є і короткі терміни окупності вкладень [90].

Класифікація капітальних інвестицій не так широко представлена у економічній літературі, однак науковцями все ж виділені певні ознаки класифікації (рис. 1.3), підґрунтям яких також є нормативно-законодавчі акти з облікового забезпечення і оподаткування.

Також капітальні інвестиції на підприємствах поділяють за структурою, що відповідає їх групуванню за субрахунками у Плані рахунків:

- капітальне будівництво;
- придбання (виготовлення) основних засобів;

- придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів;
- придбання (виготовлення) нематеріальних активів;
- придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів.

Рис. 1.3. Класифікація капітальних інвестицій [95]

В аграрних підприємствах у складі інших капітальних інвестицій також обліковують витрати поточного року на закладання, догляд і вирощування багаторічних насаджень (садів, ягідників, полезахисних лісових смуг тощо), витрати на формування основного стада за рахунок власного молодняка і придбання поголів'я на стороні, а також із самостійного виготовлення основних засобів у допоміжних підрозділах.

Більш детально зупинимось на класифікації капітальних інвестицій за спрямуванням витрат, тобто відтворювальною структурою. За цією ознакою вони поділяються на нове будівництво, розширення, реконструкцію, технічне переоснащення і підтримання потужностей діючих підприємств (рис 1.4).

При реконструкції необхідно забезпечити:

- впровадження маловідходної або безвідходної технології та створення гнучких виробництв;
- скорочення кількості робочих місць;
- підвищення продуктивності праці;
- зниження матеріаломісткості виробництва і собівартості продукції тощо.

Технічне переоснащення діючих підприємств - це комплекс заходів, спрямованих, на підвищення техніко - економічного рівня окремих виробництв, цехів і дільниць на основі впровадження передової техніки і технології, механізації та автоматизації виробництва, модернізації та заміни застарілого і фізично зношеного устаткування новим, більш продуктивним, а також на вдосконалення діяльності загальнозаводського господарства й допоміжних служб.

Метою технічного переоснащення діючих підприємств є збільшення виробничих потужностей, випуску продукції та поліпшення її якості при одночасному зростанні продуктивності праці та скороченні кількості робочих місць, зниженні матеріаломісткості, а також поліпшенні інших техніко – економічних показників діяльності підприємства в цілому.

Отже, слід зазначити, що конкретна інвестиція в рамках конкретної діяльності під впливом симбіозу вище вказаних ознак набуває таких форм, що визначити її характер за кількома критеріями неможливо. Проте слід мати відправні точки поєднання яких дасть змогу визначити економіко-правову сутність конкретної інвестиції. Тому, суб'єкти інвестиційної діяльності повинні брати до уваги не тільки кількісні та якісні характеристики інвестиції, а й весь комплекс ознак, що буде запорукою ефективності вкладень, дасть можливість уникнути непорозумінь між партнерами.

В бухгалтерському обліку необхідне чітке розуміння економічних термінів, дотримання економічних принципів, використання класифікаційних ознак для відображення точної і достовірної інформації в обліку та звітності. Існуючі невизначеності, неточності, нечіткі визначення понять у законодавчих і нормативних актах з регулювання бухгалтерського обліку призводять до суттєвого спотворення і недотримання принципів у обліковій практиці суб'єктів господарювання. Водночас розвиток капітального інвестування як складової відтворювального процесу у ході інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів потребує більш глибокого вивчення та аналізу.

1.3. Нормативно правове забезпечення обліку та аналізу капітальних інвестицій

На нормативному рівні поняття «капітальні інвестиції» закріплено в різних законодавчих актах та по-різному. Так, Законом України «Про інвестиційну діяльність» визначено, що інвестиційною діяльністю вважається сукупність практичних дій держави, юридичних осіб і громадян, що направлені на реалізацію інвестицій [77]. А інвестиції, в свою чергу, це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти різних видів діяльності, внаслідок якої отримується прибуток (доход) та / або досягається позитивні соціальний, екологічний або інші ефекти [77]. Даний Закон з приводу капітальних вкладень наводить таке визначення: інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік [77].

Також згаданим законом означено, що інвестиції можуть бути у формі грошових коштів, цінних паперів, майнових прав, об'єктів інтелектуальної власності, комерційних таємниць, ліцензій, прав користування, усіх видів основних засобів, рухомих та нерухомих тощо [86].

Однак, із точки зору методології бухгалтерського обліку, яку використовують для позначення інструментів управління фінансовими інвестиційними потоками, аналізу діяльності підприємства та відображення у звітності активів, це визначення не є вичерпним, як і визначення поняття «інвестиційна діяльність». Раніше в законодавстві наводилося лише, що «інвестиції у формі капітальних вкладень здійснюються на відтворення основних засобів та на приріст матеріально-виробничих запасів». Негативним є те, що застарілі категорії «основні засоби» та «капітальні вкладення» досить часто зустрічаються в теперішніх нормативно-правових актах, що призводить до сприйняття терміну «капітальні інвестиції» лише як вкладення в матеріально-технічне переоснащення [86].

Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку

активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій визначено рахунок 15 «Капітальні інвестиції», призначений для обліку витрат на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів, а саме: капітального будівництва, основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів [26].

Для інвестицій у формі цінних паперів, акцій тощо виділено окремо рахунок 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», призначений для узагальнення інформації про довгострокові інвестиції (вкладення) в цінні папери інших підприємств, облігації державних та місцевих позик, статутний капітал інших підприємств, створених на території країни та за кордоном, тощо [26].

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», інвестиційна діяльність – придбання та реалізація необоротних активів та інших фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів (грошей) [НПСБО 1]

П(С)БО 7 містить визначення «капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи», як витрат на будівництво, реконструкцію, модернізацію (інші поліпшення, що збільшують первісну (переоцінену) вартість), виготовлення, придбання об'єктів матеріальних необоротних активів (у тому числі необоротних матеріальних активів, призначених для заміни діючих, і устаткування для монтажу), що здійснюються підприємством [62].

У міжнародних стандартах обліку визначення «капітальних інвестицій» не наведено. МСБО 7 розкриває поняття «інвестиційної діяльності» як придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів [62].

В інших стандартах регламентовано порядок розкриття інформації в обліку та звітності операцій, пов'язаних із об'єктами капітального інвестування: інвестиційною нерухомістю, капітальним будівництвом,

основними засобами, нематеріальними активами, біологічними та кваліфікаційними активами.

У нормативно-правових актах із бухгалтерського обліку фокусується увага на необоротних активах, хоча оборотні теж є частиною інвестицій, однак операції з ними відносяться до операційної діяльності. Тобто стандарти з бухгалтерського обліку обмежують підходи до визначення «інвестицій», враховуючи лише основні засоби та довгострокові фінансові інвестиції, що частково суперечить суті інвестицій з точки зору економіки та оцінки показників їхньої економічної ефективності [86].

Відповідно до Податкового кодексу України під інвестицією розуміють господарську операцію, що передбачає придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно. Дане визначення не враховує інвестиційних вкладень в оборотні засоби. Крім цього, обмін коштів на майно, чи майна на майно може означати лише зміну форми активів, а не нову інвестицію [58].

Такими цінностями можуть бути:

- гроші, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;
- рухоме й нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права, що випливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, навичок і виробничого досвіду, оформлених у вигляді технічної документації, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих ("ноу-хау");
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, устаткуванням, а також інші майнові права;
- інші цінності [58].

У Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного стандарту № 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів»

наводиться визначення категорії «капітальні інвестиції», а саме: інвестиції, що спрямовуються на будівництво, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання, створення необоротних активів (включаючи необоротні матеріальні активи, призначені для заміни діючих, і устаткування для здійснення монтажу), а також авансові платежі для фінансування капітального будівництва [74].

У Наказі № 494 Державного комітету статистики України [73] також наводиться визначення категорії «капітальні інвестиції» як інвестиції у придбання або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних та нематеріальних активів, термін служби яких перевищує один рік.

Крім того у даному наказі дається роз'яснення, що собою являють інвестиції за видами матеріальних активів (табл. 2)

Таблиця 2

Інвестиції у матеріальні активи [73]

<i>Інвестиції в різні види матеріальних активів</i>	<i>Види інвестицій</i>
Інвестиції у землю	інвестиції у придбання земельних ділянок, а також природних ресурсів для наступного видобутку.
Інвестиції у існуючі будівлі та споруди	інвестиції у придбання будівель, споруд, їх окремих частин, які були у користуванні в інших суб'єктів господарювання.
Інвестиції у житлові будівлі	інвестиції у будівництво житлових будівель, розширення, реконструкцію та капітальний ремонт діючих житлових будівель з урахуванням витрат на придбання та монтаж устаткування, що забезпечує їх функціонування, а також інвестиції у придбання нових житлових будівель, які не були у користуванні, їх окремих частин та незавершених будівництвом об'єктів житла.
Інвестиції у нежитлові будівлі	інвестиції у будівництво нежитлових будівель, розширення, реконструкцію та капітальний ремонт діючих нежитлових будівель з урахуванням витрат на придбання та монтаж устаткування, що забезпечує їх функціонування, а також інвестиції у придбання нових нежитлових будівель, які не були у користуванні, їх окремих частин та незавершених будівництвом нежитлових будівель.
Інвестиції у споруди	інвестиції у будівництво споруд, розширення, реконструкцію та капітальний ремонт діючих споруд з урахуванням витрат на придбання та монтаж устаткування, що забезпечує їх функціонування, а також інвестиції у придбання нових споруд, які не були у користуванні, їх окремих частин та незавершених будівництвом споруд.
Інвестиції у машини, устаткування та інвентар	інвестиції у придбання, виготовлення власними силами, монтаж, модернізацію, вдосконалення та капітальний ремонт механічного устаткування, машин та устаткування загального та спеціального призначення, машин та устаткування для сільського та лісового господарства, верстатів, приладів побутових та інвентарю, які не пов'язані

	безпосередньо з функціонуванням будівель та споруд та належать до основних засобів.
Інвестиції в електричне та електронне устаткування	інвестиції у придбання, виготовлення власними силами, монтаж, модернізацію, вдосконалення та капітальний ремонт офісного устаткування та електронно обчислювальних машин, електричних машин та устаткування для радіо телебачення та зв'язку, приладів та інструментів медичних, приладів вимірювальних точних та устаткування оптичного, годинників.
Інвестиції у транспортні засоби	інвестиції у придбання, виготовлення власними силами, монтаж, модернізацію, вдосконалення та капітальний ремонт продукції автомобілебудування та інших транспортних засобів.
Інвестиції у довгострокові біологічні активи та поліпшення земель	інвестиції у меліоративні, осушувальні, іригаційні та інші роботи з поліпшення земель, проведення культуртехнічних робіт на землях, інвестиції у придбання, вирощування або створення власними силами довгострокових біологічних активів рослинництва та тваринництва, у тому числі формування основного стада робочої та продуктивної худоби.
Інвестиції в інші матеріальні активи	інвестиції у придбання бібліотечних фондів, малоцінних необоротних матеріальних активів, тимчасових (не титульних) споруд, інвентарної тари, тварин та багаторічних насаджень, які не пов'язані з сільськогосподарською діяльністю активів, що призначені для прокату, поліпшення об'єкта операційної оренди тощо.
Інвестиції у нематеріальні активи	інвестиції у придбання або створення власними силами для власного використання немонетарних активів, які не мають матеріальної форми та можуть бути ідентифіковані, термін служби яких перевищує один рік.
Інвестиції у програмне забезпечення та бази даних	інвестиції у придбання, створення, модернізацію або поліпшення програмного забезпечення та баз даних з урахуванням витрат на підготовку до їх цільового використання.
Інвестиції у права користування природними ресурсами та майном, патенти, ліцензії, торгові марки та інші нематеріальні активи	інвестиції у права користування надрами, геологічною та іншою інформацією про природне середовище, земельною ділянкою, будівлею, права на товарні знаки, торгові марки, фірмові назви, винаходи, патенти, ліцензії, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, ноу-хау, авторські та суміжні з ними права.

Аналіз нормативно-правового забезпечення капітальних інвестицій засвідчив, що , є відмінності у визначенні об'єктів інвестиційної діяльності. Разом з тим автори визначень стверджують, що капітальні вкладення – це витрати, тому далі необхідно уточнити відмінність між категоріями «капітальні вкладення» і «витрати». Категорія «витрати» визначена у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [47] як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу. Капітальні вкладення спершу справді здійснюються у формі витрат, проте вони відрізняються від них тим, що здійснюються з метою створення чи поліпшення активів, використання

яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому. Тобто в результаті капітальних вкладень інвестор отримає актив, а витрати не призводять до отримання економічних вигод у майбутньому і списуються на зменшення фінансового результату підприємства [59].

Зокрема, у Балансі підприємства подається інформація про незавершені капітальні інвестиції, які, за П(С)БО 7 «Основні засоби» [62], та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [63], поділяються на незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи та в нематеріальні активи. Незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи – це капітальні інвестиції у будівництво, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання об'єктів необоротних матеріальних активів, введення яких в експлуатацію на дату балансу не відбулося, а також авансові платежі для фінансування будівництва.

Незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи – це капітальні інвестиції на придбання, створення і модернізацію нематеріальних активів, використання яких за призначенням на дату балансу не відбулося. Тому варто відрізняти капітальні інвестиції від об'єктів необоротних активів – результатів інвестицій за ступенем завершеності і датою введення в експлуатацію.

Об'єктами інвестиційної діяльності (інвестицій) варто вважати довгострокові матеріальні ресурси (основні засоби і довгострокові біологічні активи), а також нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції, інновації, довгострокові і поточні фінансові інвестиції, цільові грошові вклади, запаси, майнові права [6].

Класифікація об'єктів інвестиційної діяльності в вітчизняному законодавстві зображена на рисунку 1.4.

Результатами капітальних вкладень (інвестицій) за законодавством пропонується вважати об'єкти довготермінових і поточних матеріальних активів, а за НП(С)БО – об'єкти довготермінових матеріальних і нематеріальних активів, якщо вважати сутність категорій «капітальні вкладення» і «капітальні інвестиції» однозначною. Проте значення слова

«капітальні» спонукає до визнання капітальними лише вкладення у довготермінові активи [59].

Таким чином, з метою узгодження законодавчої і бухгалтерської термінології доцільно категорію «капітальні інвестиції (вкладення)» визначати у Законі України «Про інвестиційну діяльність» як витрати на створення і поліпшення довготермінових матеріальних і нематеріальних ресурсів [59].

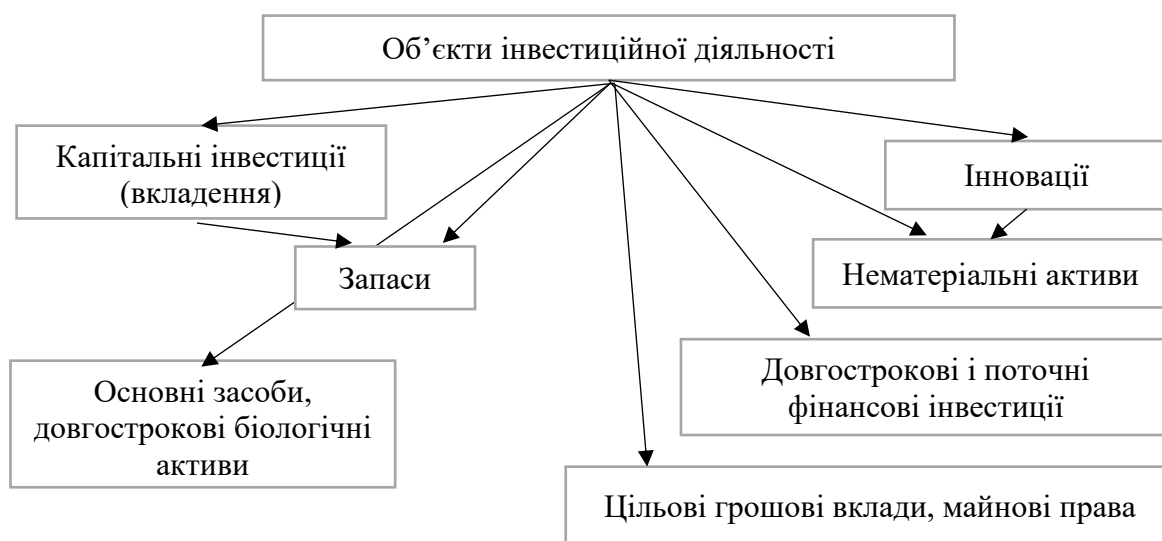

Рис. 1.4. Об'єкти інвестиційної діяльності згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність» [77].

Отже, капітальні інвестиції як сукупність витрат, що формують вартість об'єкта основних засобів, – це грошове вираження вартості, за якою об'єкт купують (будують, споруджують), доставляють і/або доводять до готовності для експлуатації плюс передбачувані витрати на його ліквідацію після закінчення терміну експлуатації [59].

Як бачимо, у наш час у нормативно-правових актах наголошується, що капітальні інвестиції також можуть відбуватись у формах об'єктів інтелектуальної власності, прав користування та фінансових інвестицій. Однак науковці вважають, що капітальні інвестиції характеризувати як господарську операцію неприпустимо, бо це все-таки капітал, що інвестується в активи різного роду [86].

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ ВИРОБНИЦТВА ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Ідентифікація капітальних інвестицій в бухгалтерському обліку

Залучення капітальних інвестицій потребує сприятливого інвестиційного клімату та побудови дієвого механізму управління ними, невід'ємною складовою якого є прозоре інформаційне забезпечення, що формується у системі бухгалтерського обліку підприємства на підставі міжнародних та національних стандартів обліку й звітності та податкового законодавства [111].

У міжнародній практиці облік та звітність інвестиційної діяльності підприємства регламентується низкою стандартів [41], а саме: МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів», МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу», МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» тощо, проте переважна їх більшість визначає особливості фінансового інвестування у монетарні активи.

Зокрема, МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» зазначає, що інвестиційною є діяльність від придбання і продажу довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів [41]. Проте визначення «капітальних інвестицій» у міжнародних стандартах обліку відсутнє взагалі. Разом із тим, є ціла низка документів, які регламентують порядок розкриття інформації в обліку та звітності щодо здійснення господарських операцій, пов'язаних із об'єктами капітального інвестування: інвестиційною нерухомістю, капітальним будівництвом, основними засобами, нематеріальними активами, біологічними та кваліфікаційними активами тощо (табл. 2.1).

Об'єкти, в які можуть здійснюватися капітальні інвестиції за стандартами обліку [111]

Об'єкт обліку	НП(С)БО	МСБО
<i>Об'єкти обліку, у які здійснюється капітальне інвестування</i>		
Інвестиційна нерухомість	П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість»	МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість»
Основні засоби (придбання, капітальне будівництво*)	П(С)БО 7 «Основні засоби»	МСБО 16 «Основні засоби»
Інші необоротні матеріальні активи		
Біологічні активи* (довгострокові і незрілі)		
Нематеріальні активи	П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	МСБО 38 «Нематеріальні активи»
Кваліфікаційні активи	П(С)БО 31 «Фінансові витрати»	МСБО 23 «Витрати на позики»
<i>* з них об'єкти обліку, що не визнаються капітальними інвестиціями</i>		
Біологічні активи (поточні)	П(С)БО 30 «Біологічні активи»	МСБО 41 «Сільське господарство»
Будівництво	П(С)БО 18 «Будівельні контракти»	МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами»

МСБО 16 «Основні засоби» розкриває інформацію про стан інвестицій в основні засоби та зміни, що відбуваються у таких інвестиціях [41]. Але у стандарті немає рекомендацій щодо облікового визнання інвестицій капітальними, відсутня у ньому й відповідь на запитання, яким чином слід відображати у бухгалтерському обліку витрати на капітальний ремонт об'єкта основних засобів. За МСБО 16 подальші витрати, пов'язані з об'єктом основних засобів, додаються до вартості необоротного активу, якщо існує ймовірність одержання майбутніх економічних вигід та їх можна вірогідно оцінити. При цьому витрати на періодичне обслуговування об'єкта не відображаються у балансовій вартості об'єкта основних засобів.

У МСБО 38 «Нематеріальні активи» чітко не визначено, що придбані або створені нематеріальні активи є об'єктами капітального інвестування. Окрім того стандартом прописано, що подальші видатки (понесені після первісного визнання придбаного нематеріального активу) лише в рідкісних

випадках визнаються у балансовій вартості активу. Як правило, такі видатки знаходять своє відображення у прибутку чи збитку в тому періоді, коли вони понесені, оскільки їх важко відокремити від видатків на розвиток бізнесу в цілому [41].

Відповідно до МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість» нерухоме майно визнається інвестиційним, якщо утримується власником або орендарем за договором фінансової оренди для отримання орендних платежів або збільшення вартості капіталу, а не з метою продажу, використання у виробництві чи при постачанні товарів, при наданні послуг чи для адміністративних цілей [41]. Тобто нерухомість вважається інвестиційною, якщо вкладення здійснюються в засоби з метою надання в оренду.

МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами», що прийшов на зміну раніше діючого МСБО 11 «Будівельні контракти», не розглядає питання від виконання договорів з клієнтами, пов'язаних із МСБО 16 «Основні засоби» або МСБО 38 «Нематеріальні активи». Будівництво стандарт розглядає не як складову капітального інвестування (для замовника), а як звичайну діяльність підрядника [41].

МСБО 41 «Сільське господарство», який хоч і стосується біологічних активів, проте не застосовується до основних об'єктів капіталовкладень - землі, багаторічних насаджень, основного стада, нематеріальних активів, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю. Зазначені об'єкти регламентуються основними положеннями МСБО 16 «Основні засоби» та МСБО 38 «Нематеріальні активи» [41].

Таким чином, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку не визнають капітальні інвестиції окремими об'єктами бухгалтерського обліку та не дають деталізованої інформації про їх елементи, а розглядають їх як передумову та складову формування первісної вартості об'єкта під час будівництва, виготовлення, придбання або поліпшення матеріального чи нематеріального довгострокового активу внаслідок інвестування [111].

Проаналізуємо, яким же чином регламентується облік інвестиційної

діяльності в Україні. Закон України «Про інвестиційну діяльність» трактує капітальні вкладення лише як інвестиції в основні засоби. Податковий Кодекс розглядає капітальні інвестиції не як цінності, що вкладаються підприємством, а як господарську операцію з придбання активу, який в майбутньому підлягатиме амортизації.

Разом із тим, у даному визначенні відсутня кінцева мета інвестування – отримання економічних вигод від придбання об'єкта інвестування, одночасно, інвестиційні активи представлені лише трьома видами – основними засобами, нематеріальними активами, об'єктами нерухомості, хоча під це визначення підпадають й інші необоротні матеріальні активи та довгострокові біологічні активи [111].

Неоднозначність поняття «капітальні інвестиції» простежується і в інших нормативно-правових документах. Окрім поняття «капітальні інвестиції» у законодавстві використовуються й інші поняття та терміни, зокрема: «капітальні вкладення», «витрати на будівництво та капітальний ремонт», «незавершені капітальні інвестиції», «освоєні капітальні інвестиції» тощо (рис. 2.1).

Переважна більшість вітчизняних нормативно-правових документів з відображення капітальних інвестицій в обліку та звітності підкреслює їх «незавершеність». Капітальна інвестиція, набуваючи ознак «завершеності» об'єкта, переходить до первісної вартості активу, прийнятого на баланс. Зазначений принцип відображення капітальних інвестицій закріплений і у П(С)БО 31 «Фінансові витрати» [65], який до кваліфікаційних активів зараховує: незавершені капітальні інвестиції; будівництво приміщень, будинків, споруд, виготовлення та монтаж устаткування, розробку нематеріальних активів, вирощування багаторічних насаджень, що тривають; незавершені добудову, реконструкцію, реставрацію та інше поліпшення інвестиційної нерухомості тощо. Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку фінансових витрат підкреслено, що капіталізація фінансових витрат припиняється після завершення робіт зі створення

Дефініції, у яких розкривається облікова сутність капітальних інвестицій

Господарський кодекс України від 16.03.2003 р. №436-IV; Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. №1560 — XII.

Капітальні вкладення – це інвестиції у відтворення основних фондів та на приріст матеріально-виробничих запасів

Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI; Про затвердження форм державних статистичних спостережень зі статистики капітальних інвестицій, основних засобів та будівництва: Наказ ДКС України від 24.10.2013 р. №321; Національний стандарт №3 «Оцінка цілісних майнових комплексів»: Постанова КМУ від 29.11.2006 р. №1655; П(С)БО 7 «Основні засоби»: Наказ Мінфіну України від 27.04.2000 р. № 92; Методика розрахунку індексу капітальних інвестицій: Наказ ДКС України від 25.12.2009 р. №494.

Капітальні інвестиції – це інвестиції у придбання або виготовлення, будівництво, реконструкцію, модернізацію, придбання, створення власними силами для власного використання матеріальних і нематеріальних активів, що амортизуються; витрати, пов'язані з поліпшенням об'єкта, яке призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первинно очікуваних від використання об'єкта, і на суму яких збільшується первинна вартість таких активів

Положення по інвентаризації активів і зобов'язань від 02.09.2014 р. №879; Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Мінфіну України від 28.03.2013 р. № 433; НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Мінфіну України від 07.02.2013 р. № 73; П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»: Наказ Мінфіну України від 18.10.1999 р. №242; Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку фінансових витрат: Наказ Мінфіну України від 01.11.2010 р. №1300; П(С)БО 31 «Фінансові витрати»: Міністерства фінансів України від 28.04.2006 р. №415

Незавершені капітальні інвестиції – це незавершені на дату балансу капітальні інвестиції в необоротні активи на будівництво, реконструкцію, модернізацію (поліпшення, які збільшують первісну (переоцінену) вартість необоротних активів)), виготовлення, створення, вирощування, придбання об'єктів основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів тощо

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкція про його застосування: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291; Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: Наказ Міністерства фінансів України від 30.09.2003 р. №561.

Капітальні інвестиції, як витрати – це витрати на придбання, створення, будівництво необоротних активів, їх доставку, установку, монтаж з метою введення в експлуатацію, а також витрати на капітальний ремонт, що можуть бути ідентифіковані з окремою амортизованою частиною основних засобів, та якщо ремонтні роботи приводять до збільшення очікуваних майбутніх вигод від об'єкта основних засобів.

Роз'яснення щодо форм державного статистичного спостереження № 2-інвестиції (річна) «Звіт про капітальні інвестиції, вибуття й амортизацію активів» та №2-інвестиції (квартальна) «Звіт про капітальні інвестиції»: Роз'яснення Державної служби статистики України від 21.07.2017 р. №17.4-12/15.

Освоєні капітальні інвестиції – це освоєні у звітному періоді капітальні інвестиції у нефінансові активи, які були придбані або створені для власного використання зі строком служби більше одного року, включаючи невикористані активи, витрати, пов'язані з поліпшенням об'єкта, що призводять до збільшення його строку служби або виробничої потужності.

Рис. 2.1. Основні дефініції, що розкривають зміст капітальних інвестицій в нормативно-правових документах України та узагальнені критерії їх визнання [111].

кваліфікаційного активу, а саме – після введення в експлуатацію основних засобів забудовником; введення в експлуатацію основних засобів і нематеріальних активів, які створювались на підприємстві; завершення підрядником виконання робіт за будівельним контрактом і таке інше [111].

Таким чином, ознака «незавершеності» капітальних інвестицій свідчить про незакінченість господарської операції та неоприбуткування об'єкта капіталовкладень на визначену дату.

Ще одна категорія, що систематично використовується у законодавстві для визнання капітальних інвестицій, є «витрати» на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів. Проте деякі науковці [13] вважають недоречним застосування терміну «витрат» у капітальному інвестуванні.

У НП(С)БО 1 [47] «витрати» визначено як зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу. Капітальні інвестиції, на відміну від поточних витрат, здійснюються на підприємстві з метою створення чи поліпшення активів, використання яких у майбутньому приведе до отримання економічних вигод, приросту капіталу. Витрачені цінності (грошові, нематеріальні, майнові, трудові тощо) формують первісну вартість об'єкта капітальних інвестицій і надалі капіталізуються, оскільки вартість введених в експлуатацію необоротних активів поступово зараховується до складу витрат підприємства у розмірі нарахованої амортизації впродовж терміну їх корисного використання.

Разом з тим, ті затрати, що не підлягають подальшій капіталізації, наприклад, ремонти для підтримки об'єкта основних засобів у робочому стані й отримання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигід від його використання, накопичуються у складі витрат підприємства. Якщо ж проведені ремонтні роботи або інші поліпшення спрямовані на підвищення техніко-економічних можливостей об'єкта та збільшують економічні вигоди (навіть шляхом збільшення очікуваного строку корисного використання

об'єкта, у який інвестуються кошти, або за рахунок збільшення кількості, якості продукції, послуг, що випускаються таким об'єктом), тоді це – капітальні інвестиції, а не витрати [111].

Виходячи з проведеного дослідження сучасної нормативно-правової бази та поглядів науковців на розкриття ключових термінів, що визначають основні сутнісні характеристики капітальних інвестицій, вважаємо за доцільне взяти їх за основу при розробці уніфікованої процедури ідентифікації капітальних інвестицій в обліку [111].

Для побудови алгоритму визнання інвестицій намітимо послідовність дій, якої доцільно дотримуватись при здійсненні їх ідентифікації:

1. Визначити приналежність здійснюваних операцій до інвестиційної діяльності підприємства;
2. Обґрунтувати приналежність вкладень до капітального інвестування у довгострокові активи;
3. Здійснити розподіл капітального інвестування за цільовим спрямуванням та напрямками інвестування;
4. Розподілити капітальні вкладення за об'єктами капітального інвестування;
5. Оцінити ступінь їх завершеності на момент складання фінансової звітності та спрогнозувати подальші дії щодо об'єкта капітального інвестування (рис. 2.2) [111].

На першому етапі необхідно з'ясувати, чи належать заплановані господарські операції до інвестиційної діяльності підприємства. Для цього доцільно проаналізувати управлінські задачі, які ставляться суб'єктом господарювання щодо здійснюваної операції з вкладання цінностей, ресурсів або коштів, визначити очікувані строки корисної експлуатації об'єкта інвестування, впевнитися у можливості достовірного визнання вартості ефекту, здатності контролювати процес його використання [111].

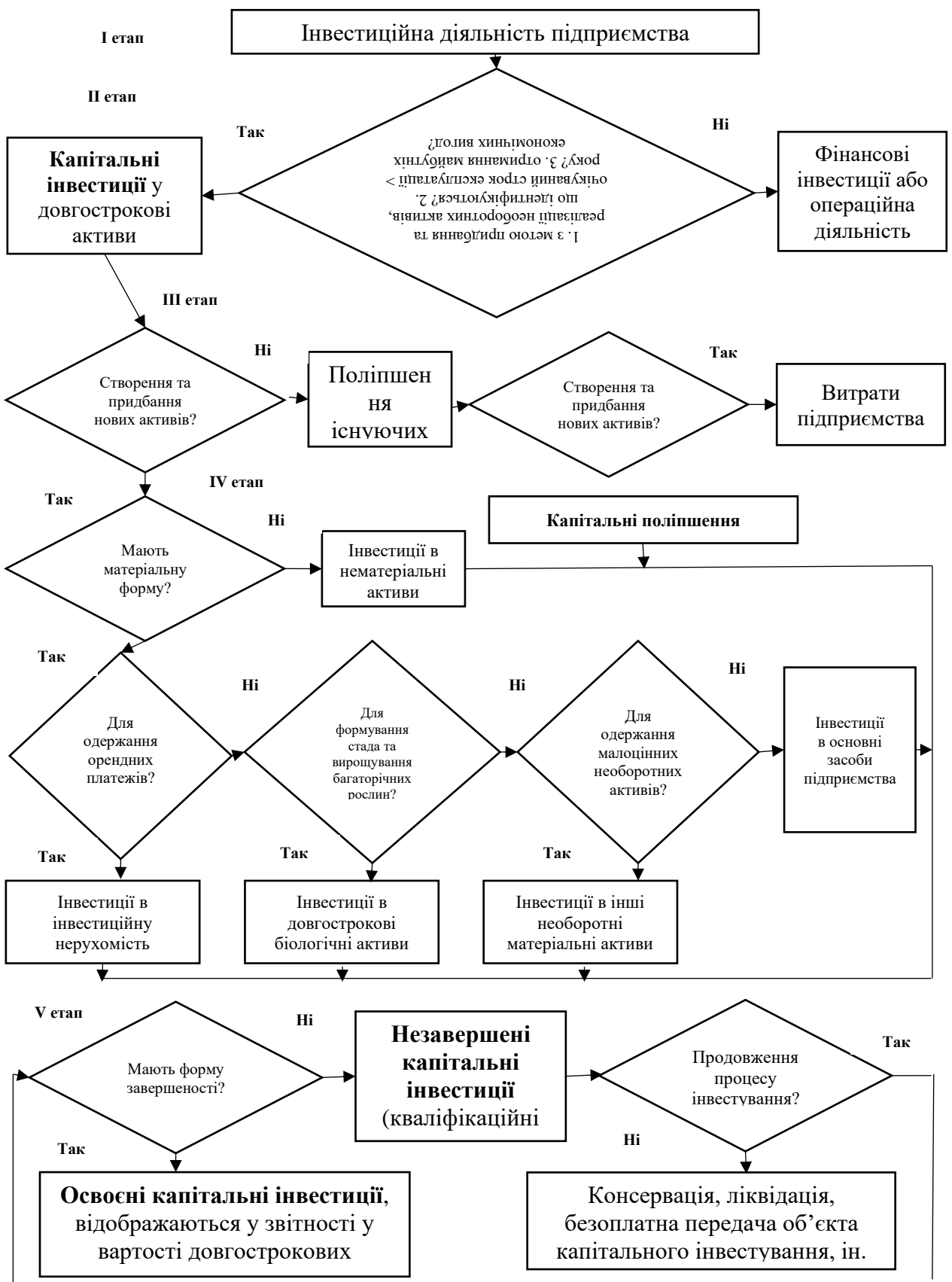

Рис. 2.2. Алгоритм ідентифікації капітальних інвестицій в обліку [111].
активу, одержання майбутнього економічного, соціального або екологічного

На другому етапі визначається приналежність інвестицій власне до капітальних. Якщо метою операції буде придбання, виготовлення, здача в оренду довгострокових немонетарних активів, які можна ідентифікувати в обліку, а в перспективі одержати економічну вигоду, прибуток або приріст капіталу, у такому випадку зазначена інвестиційна діяльність вважатиметься капітальним інвестуванням. У разі проведення господарських операцій, що передбачають придбання еквівалентів грошових коштів, корпоративних прав, цінних паперів, деривативів або інших фінансових інструментів на тривалий період (більше одного року), діяльність підприємства належатиме до довгострокового фінансового інвестування. Якщо ж придбані цінності не підлягатимуть подальшій капіталізації, а виконані роботи виконуватимуть функцію підтримання довгострокового об'єкта у робочому стані, не змінюючи його якісних характеристик, такі витрати належатимуть до операційної діяльності підприємства [111].

Подальшу ідентифікацію капітальних інвестицій (третій етап) вважаємо за доцільне здійснювати за цільовим спрямуванням та напрямками капітального інвестування. Наприклад, інвестиції у нове будівництво, створення, придбання, виготовлення, вирощування об'єктів капіталовкладень та інвестиції, спрямовані на капітальне поліпшення існуючих об'єктів, що включає у себе розширення, реконструкцію та переобладнання діючих потужностей за рахунок модифікації, модернізації, капітального ремонту, реконструкції, добудови, технічного переозброєння, впровадження ефективнішого технологічного процесу, дообладнання, заміни окремих частин обладнання тощо [111].

Проблеми розподілу витрат на поточні ремонти та капітальні поліпшення досить часто обговорюються в економічній літературі, адже лише окремими галузевими міністерствами затверджений орієнтовний перелік робіт, що належить до капітальних чи поточних ремонтів [112]. Переважна більшість рішень про характер та ознаки ремонтних робіт здійснюється керівництвом за власним професійним судженням, виходячи з аналізу

істотності витрат. Для спрощення процесу визнання капітальних поліпшень радимо створити на підприємстві комісію (за можливістю із залученням провідних фахівців), яка затверджуватиме та відповідатиме за розподіл таких витрат, а також розробити власний класифікатор ремонтів для об'єктів необоротних активів. Закріплені в обліковій політиці підприємства класифікатор та склад комісії значно спростять процедуру визнання вкладень капітальними інвестиціями та мінімізує ризик помилкового зарахування поточних витрат до складу капітальних [111].

Для подальшої ідентифікації капіталовкладень слід дотримуватись критеріїв визнання об'єкта інвестування у складі необоротних активів підприємства, розроблених окремими національними стандартами (положеннями) бухгалтерського обліку. Проте ми пропонуємо скористатись певною послідовністю застосування індивідуальних критеріїв для кожного виду об'єкта капітального інвестування, зокрема: матеріальність форми, право та мета утримання, завершеність процесу інвестування на визначену дату, рішення про подальшу інвестиційну діяльність щодо об'єкта [111].

Для визнання капітального інвестування у придбання або створення власними силами нематеріальних активів (наприклад, програмного забезпечення, баз даних, прав користування природними ресурсами, майном, прав на знаки для товарів і послуг, на об'єкти промислової власності, авторських та суміжних прав) обов'язково перевіряють можливість їх виокремлення в обліку та подальшого контролю за ними. Якщо нематеріальний актив створюється на підприємстві, доцільно перебачити порядок розподілу витрат на стадіях дослідження та капіталовкладень на стадіях розробки, послідовність їх зарахування до капітальних інвестицій, визначити статті витрат, що не є елементами вартості нематеріального активу [111].

Четвертий етап ідентифікації розпочинається із виділенням предметів матеріальної форми в інвестиційному процесі. Якщо говорити про капіталовкладення в об'єкти нерухомості, обов'язково потрібно визначити

мету подальшого використання такого активу. Якщо існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому від використання нерухомості економічні вигоди у вигляді орендних платежів та/або збільшення власного капіталу, а її первісну вартість можливо достовірно визначити, тоді капітальне інвестування здійснюється в інвестиційну нерухомість. Поруч із загальними критеріями визнання інвестиційної нерухомості С. О. Сломчинська [91] виділяє додаткові ознаки: проведену державну реєстрацію правочинів для набуття цивільного статусу нерухомості (земельних ділянок, будівель, споруд та деяких рухомих об'єктів); право встановлювати спосіб використання активу та фіксацію нерухомості у договорі оренди; невикористання у виробництві, для постачання товарів та надання послуг, адміністративних цілях або для продажу у ході звичайної діяльності тощо. Зазначені критерії слід використовувати підприємству для розмежування інвестиційної та операційної нерухомості у неподільних об'єктах для визначення вкладень, що здатні капіталізуватися, тобто збільшувати вартість об'єкта інвестиційної нерухомості та покращувати спочатку прийняті нормативні показники його функціонування.

Серед капітальних інвестицій окремою групою представлені витрати на придбання довгострокових біологічних активів, вартість поточних біологічних активів, переведених до складу довгострокових, та витрати у незрілі довгострокові біологічні активи. До капіталовкладень у довгострокові біологічні активи належать інвестиції у багаторічні насадження та формування основного стада (великої рогатої худоби, свиней, коней, овець). Проте витрати на формування основного стада у птахівництві, звірівництві та кролівництві не вважаються капітальними, оскільки ці тварини визнаються поточними біологічними активами. Ще однією складовою капітальних інвестицій є незрілі довгострокові біологічні активи рослинництва (що не досягли віку плодоношення), витрати на перетворення таких активів протягом звітного періоду узагальнюються у складі капіталовкладень, а в кінці періоду переносяться до вартості довгострокових незрілих біологічних активів. Отже,

окрім стандартних критеріїв визнання вкладень у довгострокові біологічні активи додається розподіл за видами біологічних активів та критерії зрілості [111].

Наступним напрямом ідентифікації капітальних інвестицій є розмежування капіталовкладень в основні засоби та малоцінні необоротні матеріальні активи. Малоцінні необоротні матеріальні активи є різновидом основних засобів, оскільки їх термін корисного використання становить більше одного операційного циклу або року. Від звичайних засобів їх відрізняє вартість (менша за 20 000 грн.) та можливість застосовувати методи прискореної амортизації [58]. Процес визнання основних засобів та інших необоротних матеріальних активів ускладнюється, якщо об'єкт інвестування складається з декількох компонентів, що можуть мати різний строк корисного використання, бути конструктивно відокремленими від загального засобу та виконують певні самостійні функції. Підприємство може прийняти рішення про зарахування капітальних інвестицій до єдиного багатоконпонентного об'єкту основних засобів чи до окремих його об'єктів. У такому випадку вибір способу проведення капітального інвестування приймається на розсуд керівництва із врахуванням рівня морального та матеріального зносу складових засобу.

Завершальним етапом ідентифікації капітального інвестування є встановлення ступеню завершеності процесу інвестування, що супроводжується або визнанням їх незавершеними капітальними інвестиціями (кваліфікаційними активами), або ж набуттям статусу «освоєних капітальних інвестицій» та оприбуткуванням об'єктів на баланс й складанням відповідних актів прийому-передачі. У разі повного припинення чи відмови від подальшого завершення капітального інвестування приймається рішення про консервацію або ліквідацію об'єкта інвестування із подальшою його передачею або продажем іншому суб'єкту господарювання [111].

Як бачимо, даний алгоритм проведення процедури ідентифікації капітальних інвестицій передбачає послідовне їх визнання на всіх етапах

здійснення капіталовкладень: з моменту набуття операцією ознак інвестиційної діяльності з наступним послідовним розподілом вкладень за окремими групами довгострокових немонетарних активів до заключного їх завершення [111].

Отже, капітальні інвестиції є вкладеннями цінностей у придбання, створення або поліпшення немонетарних довгострокових матеріальних та нематеріальних необоротних активів, що капіталізуються, використання яких у майбутньому сприятиме одержанню або нарощуванню економічних вигод, приросту капіталу та прибутку. В залежності від стадії їх здійснення та набутого змісту на окремих етапах обліково-інформаційного забезпечення використовуються різні дефініції, що розкривають облікову сутність капітальних інвестицій. У нормативно-правових документах, які регламентують порядок ведення обліку та складання звітності, найчастіше застосовуються категорії «капітальні вкладення», «витрати на будівництво та капітальний ремонт», «незавершені капітальні інвестиції», «освоєні капітальні інвестиції», саме їх ми пропонуємо використовувати для побудови ієрархії критеріїв під час ідентифікації капітальних інвестицій.

Процес ідентифікації капітальних інвестицій доцільно проводити за таким алгоритмом: визначити приналежність діяльності підприємства до довгострокового капітального інвестування (виходячи з мети, строку, ефекту та можливості контролювати капітальні вкладення); розподілити капітальне інвестування за цільовим спрямуванням та напрямками; закріпити капітальні вкладення за окремими об'єктами; оцінити ступінь їх завершеності на визначений період та прийняти рішення щодо наступного відображення капіталовкладень в обліку відповідно до прогнозованих завдань щодо об'єкта капітального інвестування. Представлений алгоритм значно спрощує методику ідентифікації капітальних інвестицій в обліку, оскільки включає низку послідовних етапів. Його застосування допоможе у прийнятті обґрунтованих управлінських рішень щодо проведення капітального інвестування в окремі об'єкти та сприятиме уникненню помилок у формуванні

кваліфікованих професійних суджень щодо облікового визнання капітальних вкладень.

2.2. Організація та методика обліку капітальних інвестицій

Одним з основних завдань бухгалтерського обліку капітальних інвестицій є здійснення безперервного, суцільного, взаємопов'язаного спостереження за господарськими операціями, які відбуваються. Для цього складаються первинні документи, які після завершення господарських операцій здаються до бухгалтерії [108].

З метою забезпечення своєчасного надання документів для відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з капітального інвестування на підприємствах розробляється та затверджується графік документообігу. В ньому зазначається назва документів, їх строк здачі до бухгалтерії (її відділів) та відповідальні за це виконавці. Міра відповідальності таких виконавців встановлюється їх посадовими інструкціями. При розробленні графіку документообігу процес здійснення капітальних інвестицій розподіляється на етапи з призначенням виконавців [108].

Схема процесу капітального інвестування із зазначенням назв документів в розрізі операцій з придбання капітальних інвестицій, їх створення власними силами та проведення будівельних робіт господарським та підрядним способами представлена на рис. 1.

Відповідно до схеми процес капітального інвестування завершується введенням об'єктів до експлуатації та оформленням актів за т. ф. №№ ОЗ-1, НА-1, ОЗ-2.

Але документообіг, пов'язаний з капітальними інвестиціями, на цьому не закінчується. На основі даних первинного обліку складається фінансова звітність (форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форма 5 «Примітки до річної фінансової звітності»), формуються дані для проведення статистичного спостереження (форма № 2-ОЗ ІНВ «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції», форма №2-інвестиції «Звіт про

капітальні інвестиції», форма №1-кб «Звіт про виконання будівельних робіт»), проводиться аналіз виконання фінансового та інвестиційного планів підприємства та розробляються планові показники на майбутні періоди. Детальний графік документообігу капітальних інвестицій представлений у табл. 2.2 [108].

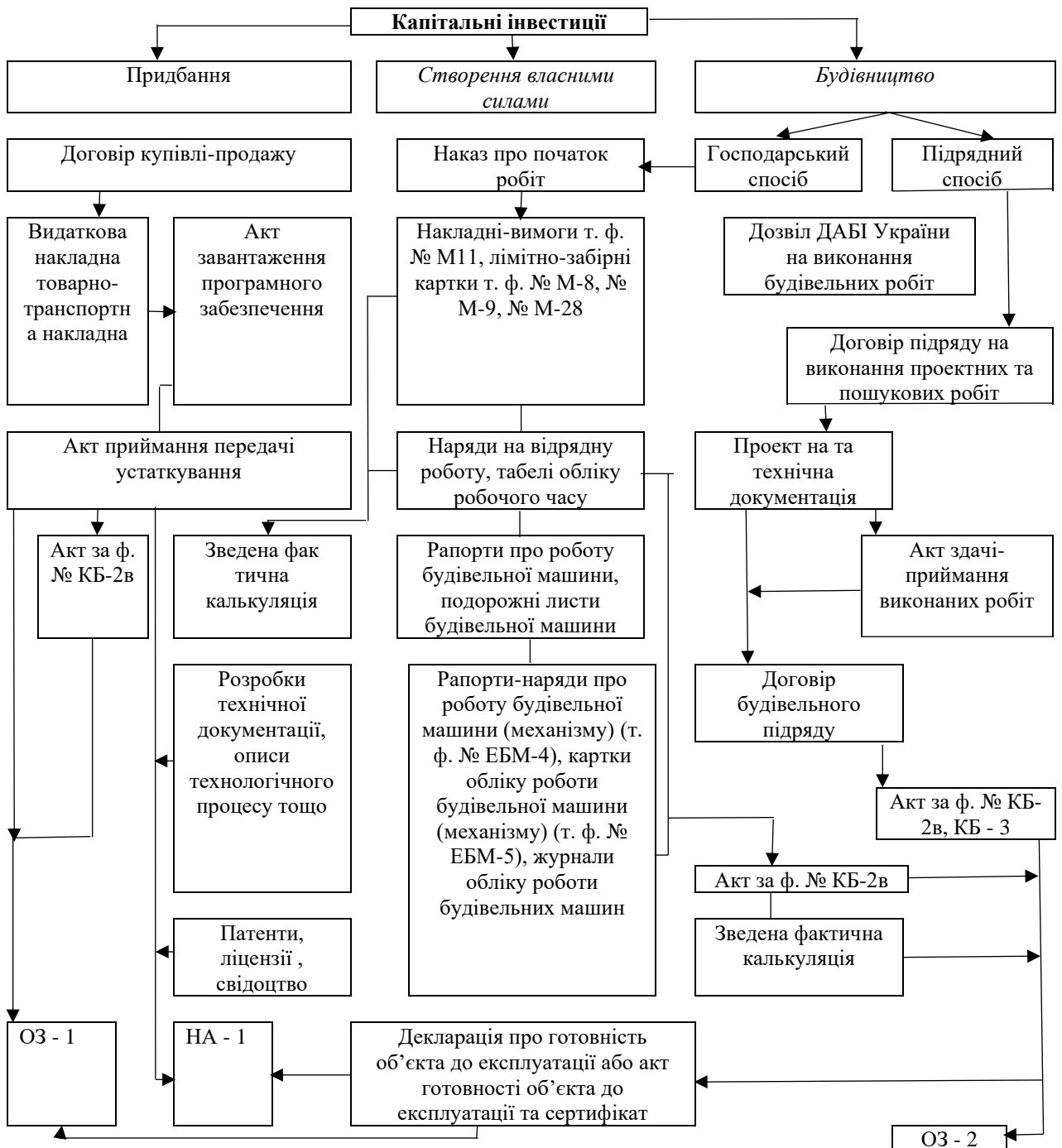

Рис. 2.3. Схема відображення в документах процесу капітального інвестування [108].

Графік документообігу капітальних інвестицій [108].

№ з/п	Найменування первинних документів і звітності	Строк здачі	Відповідальні виконавці	
1	2	3	4	
1	Договір	Щоденно впродовж місяця	Економіст з матеріально-технічного забезпечення, договірної роботи – виконавець за договором	
2	Наказ про початок робіт		Канцелярія підприємства, діловод(и) підприємства, підрозділів (відділів)	
3	Видаткова накладна, товарно-транспортна накладна	Щоденно впродовж місяця, не пізніше 3-го числа місяця, наступного за звітним	Економіст з матеріально-технічного забезпечення	
4	Акт завантаження програмного комірник забезпечення			
5	Акт приймання-передачі устаткування до монтажу			
6	Накладні-вимоги т. ф. № М-11, лімітно-забірні картки т. ф. № М-8, № М-9, № М-28, № М-28а		Комірник; майстер, бригада – виконавці робіт	
7	Наряди на відрядну роботу, таблиці обліку робочого часу		Економіст з нормування праці, діловод; майстер, бригада – виконавці робіт	
8	Рапорти про роботу будівельної машини, подорожні листи будівельної машини		Майстер, бригада – виконавці робіт	
9	Рапорти-наряди про роботу будівельної машини (т. ф. № ЕБМ4), картки обліку роботи будівельної машини (т. ф. № ЕБМ-5), журнали обліку роботи будівельних машин (т. ф. № ЕБМ-6)			
10	Інша первинна документація		Виконавці робіт	
11	Акти здачі-приймання виконаних робіт, за ф. №№ КБ-2в, КБЗ		Щоденно впродовж місяця, не пізніше 5-го числа місяця, наступного за звітним	Економіст з договірної роботи; майстер, бригада – виконавці робіт
12	Зведена фактична калькуляція		Щоденно впродовж місяця, не пізніше 6-го числа місяця, наступного за звітним	Бухгалтер
13	Проектна та технічна документація	Щоденно впродовж місяця	Виконавець робіт	
14	Розробки технічної документації, описи технологічного процесу		Виконавець робіт з розробки НА	
15	Патент, ліцензія, свідоцтво			
16	Акти за т. ф. №№ ОЗ-1, НА-1, ОЗ-2	Щоденно впродовж місяця, не пізніше 6-го числа місяця, наступного за звітним	Інженер з організації та експлуатації об'єктів ОЗ, НА підприємства	
17	Оборотна-сальдова відомість за рахунком 15 «Капітальні інвестиції»	Не пізніше 13-го числа місяця, наступного за звітним	Бухгалтер	
18	Інформація для заповнення форми №1-кб «Звіт про виконання будівельних робіт» (місячна)	Не пізніше 14-го числа місяця, наступного за звітним		
19	Форма №1-кб «Звіт про виконання будівельних робіт» (місячна)	Не пізніше 15-го числа місяця, наступного за звітним	Бухгалтер, відповідальна особа за подання статистичної звітності	
20	Інформація для заповнення	Не пізніше 20-го числа	Бухгалтер	

	форми 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (проміжна)	місяця, наступного за звітним кварталом	
21	Форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (проміжна)	Не пізніше 25-го числа місяця, наступного за звітним кварталом	Бухгалтер, відповідальна особа за подання фінансової звітності
22	Інформація для заповнення форми №2-інвестиції «Звіт про капітальні інвестиції» (квартальна)	Не пізніше 20-го числа місяця, наступного за звітним кварталом	Бухгалтер
23	Форма №2-інвестиції «Звіт про капітальні інвестиції» (квартальна)	Не пізніше 25-го числа місяця, наступного за звітним кварталом	Бухгалтер, відповідальна особа за подання статистичної звітності
24	Інформація для заповнення звіту до фінансового плану підприємства (квартальна)	Не пізніше 20-го числа місяця, наступного за звітним кварталом	Бухгалтер
25	Звіт до фінансового плану підприємства (квартальна)	За I, II та III квартали – не пізніше 31 травня, 31 серпня та 30 листопада, за IV квартал – не пізніше 31 березня року, що настає за звітним періодом	Бухгалтер, економіст з планування, економіст фінансового відділу
26	Інформація для аналізу освоєння капітальних інвестицій (квартальна)	Не пізніше 20-го числа місяця, наступного за звітним кварталом	Бухгалтер
27	Інформація для аналізу незавершених капітальних інвестицій (квартальна)	Не пізніше останнього числа місяця, наступного за звітним роком	Бухгалтер
28	Інформація для заповнення форми 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (річна)		
29	Форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (річна)	Не пізніше 28 лютого наступного за звітним року	Бухгалтер, відповідальна особа за подання фінансової звітності
30	Інформація для заповнення форми 5 «Примітки до річної фінансової звітності» (річна)	Не пізніше останнього числа місяця, наступного за звітним роком	Бухгалтер
31	Форма 5 «Примітки до річної фінансової звітності» (річна)	Не пізніше 28 лютого наступного за звітним року	Бухгалтер, відповідальна особа за подання фінансової звітності
32	Інформація для заповнення форми № 2-ОЗ ІНВ «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції» (річна)	Не пізніше останнього числа місяця, наступного за звітним роком	Бухгалтер
33	Форма № 2-ОЗ ІНВ «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції» (річна)	Не пізніше 28 лютого наступного за звітним року	Бухгалтер, відповідальна особа за подання статистичної звітності
34	Інформація для аналізу освоєння капітальних інвестицій (річна)	Не пізніше останнього числа місяця, наступного за звітним роком	Бухгалтер
35	Інформація для заповнення звіту до фінансового плану підприємства (річна)	Не пізніше останнього числа місяця, наступного за звітним роком	Бухгалтер
36	Звіт до фінансового плану підприємства (річна)	Не пізніше 31 березня року, що настає за звітним періодом	Бухгалтер, економіст з планування, економіст фінансового відділу
37	Інформація для заповнення звіту до інвестиційного плану підприємства (річна)	Не пізніше останнього числа місяця, наступного за звітним роком	Бухгалтер
38	Звіт до інвестиційного плану підприємства (річна)	Не пізніше 31 березня року, що настає за звітним періодом	Бухгалтер, економіст з планування, економіст фінансового відділу

При складанні статистичної звітності, а саме: форми № 2-ОЗ ІНВ «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції», – нагальним постає питання зіставності даних з показниками фінансової звітності, складеної за МСФЗ. Взагалі, питання узгодженості даних виникає через відображення у формі № 2-ОЗ ІНВ показників, сформованих з використанням реєстрів бухгалтерського обліку на основі плану рахунків, національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, затверджених відповідними нормативно-правовими актами Міністерства фінансів України, міжнародних стандартів фінансової звітності. Вимоги щодо цього містяться у офіційному роз'ясненні Держстату щодо форми державного статистичного спостереження № 2-ОЗ ІНВ (річна) «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції» [108].

Відповідно до роз'яснення, у рядку 1400 «Незавершені капітальні інвестиції» розділу 1 «Наявність і рух необоротних активів, амортизація» зазначаються дані щодо вартості незавершених капітальних інвестицій на початок та кінець року. Тобто та сама інформація, що і в рядку 1005 «Незавершені капітальні інвестиції» форми № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан) за НП(С)БО 1. Але за МСФЗ капітальні інвестиції не підлягають окремому обліку і звітування щодо них відбувається у складі основних засобів, біологічних та нематеріальних активів. Також між національними та міжнародними стандартами обліку наявні відмінності у формуванні первісної вартості (собівартості) майбутніх основних засобів та нематеріальних активів, а тобто капітальних інвестицій.

Питання формування первісної вартості (собівартості) основних засобів за П(С)БО та МСФЗ має певні особливості в обліку фінансових витрат, витрат на запасні частини, резервне та допоміжне обладнання, витрат на демонтаж, переміщення та відновлення території, на якій розташований основний засіб, та сум сплачених коштів (перерахованих авансів) за майбутні основні засоби. Начебто однакові вимоги між українською та «міжнародною» методологією ставляться до порядку обліку фінансових витрат: відсотків на

кредити і позики. Параграф 9 МСБО 23 «Витрати на позики» визначає, що «витрати на позики, які безпосередньо відносяться до придбання, будівництва або виробництва кваліфікованого активу, включаються до собівартості цього активу. Такі витрати на позики капіталізуються як частина собівартості активу, якщо існує ймовірність того, що вони принесуть суб'єктові господарювання майбутні економічні вигоди і що ці витрати можна достовірно оцінити» [41]. Відповідно до параграфу 5 МСБО 23 кваліфікаційним активом є актив, який обов'язково потребує суттєвого періоду часу для підготовки його до передбачуваного використання або реалізації [41].

МСБО 23 визначені умови капіталізації витрат на позики загального характеру, які безпосередньо не відносяться на отримання кваліфікаційного активу. З метою визначення суми витрат за позиками, що підлягають капіталізації, підприємства повинні застосовувати норму капіталізації до витрат на кваліфікаційний актив. «Норма капіталізації повинна бути середньозваженою величиною витрат за позиками стосовно всіх позик суб'єкта господарювання, що непогашені протягом періоду. Однак, суб'єкт господарювання має виключити з цих розрахунків витрати за позиками, здійсненими спеціально з метою отримання кваліфікаційного активу допоки, значною мірою, усі заходи, необхідні для підготовки цього активу до передбачуваного використання або реалізації, не будуть завершені» [41]. При цьому, сума капіталізованих витрат за позиками протягом певного періоду, не повинна перевищувати загальну суму витрат за позиками цього періоду.

В Україні фінансові витрати (витрати на проценти та інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями) не включаються до первісної вартості основних засобів, за виключенням собівартості кваліфікаційного активу – відповідно до П(С)БО 31 для такого активу існує можливість капіталізувати фінансові витрати. На відміну від чіткого визначення «кваліфікованого активу» та умов капіталізації витрат на позики за МСФЗ, дефініція «кваліфікаційний актив» за П(С)БО звучить як: «актив, який

обов'язково потребує суттєвого часу для його створення» [75], а приклади таких активів, наведені у Додатку 1 до П(С)БО 31, які відносяться до незавершених капітальних інвестицій, містять лише опис будівництва приміщень, будинків, будівель, споруд, виготовлення і монтаж устаткування, розробку (створення) програмного продукту та інших матеріальних активів, які тривають, та не допускають придбання кваліфікаційних активів. У більшості випадках такий виняток залишається лише можливістю для вітчизняних підприємств капіталізувати свої фінансові витрати, який не завжди використовується на практиці [108].

При формуванні первісної вартості (собівартості) основних засобів відповідно до МСФЗ сума створеного резерву витрат на демонтаж, переміщення об'єкта та відновлення території, на якій він розташований, підлягає включенню до собівартості об'єкта основного засобу.

Згідно з П(С)БО 7 «первісна вартість об'єкта основних засобів збільшується з одночасним створенням забезпечення на обґрунтовану розрахунком суму зобов'язання, яке відповідно до законодавства виникає у підприємств щодо демонтажу, переміщення цього об'єкта та приведення земельної ділянки, на якій він розташований, у стан придатний для подальшого використання (зокрема на передбачену законодавством рекультивацию порушених земель)» [62]. Як можна побачити, однакові вимоги щодо цих витрат встановлені як міжнародними, так і національними стандартами. Проте не всі вітчизняні підприємства, які ведуть облік за П(С)БО, використовують норму щодо включення цих витрат у первісну вартість об'єкта основних засобів [108].

Однією з відмінностей між П(С)БО та МСФЗ є облік запасних частин, резервного та допоміжного обладнання. За МСБО 16 такі активи відображаються у собівартості об'єктів основних засобів, якщо вони відповідають визначенню основних засобів. У контексті національної стандартизації не передбачена зміна вартості об'єкта основних засобів у разі заміни старих деталей новими під час проведення ремонту та відображення

таких запасних частин здійснюється у складі запасів [26].

«Незвичному» обліку за МСФЗ підлягають аванси, перераховані за ресурси, які передбачаються використовувати для капітально-інвестиційних цілей. За визначенням, наведеному у МСБО 16, собівартістю є сума сплачених грошових коштів чи їх еквівалентів, що обумовлює відображення перерахованих коштів (авансів) за майбутні основні засоби у складі основних засобів (або незавершеного капітальних інвестицій, як компонента основних засобів), оскільки такі активи набувають статусу необоротних активів. Відповідно до П(С)БО вони є оборотними та відображаються у складі дебіторської заборгованості за виданими авансами (рядок 1130 Балансу (Звіту про фінансовий стан). Але не всі підприємства, які ведуть облік за МСФЗ, класифікують дебіторську заборгованість за капітальними інвестиціями як необоротний актив [108].

Для правильного та своєчасного обліку собівартості як основних засобів, так і нематеріальних та біологічних активів, за вимогами МСФЗ, вітчизняним підприємствам в Наказі «Про облікову політику» необхідно визначити конкретні вимоги щодо критеріїв визнання їх активами і складових собівартості. А з метою узгодженості даних форми статистичного спостереження № 2-ОЗ ІНВ та фінансової звітності підприємства, складеної за вимогами МСФЗ, можна виділити суму капітальних інвестицій у примітках до фінансової звітності як окремий компонент, що дозволить здійснити порівняння показників як внутрішнім, так і зовнішнім користувачам [108].

Наступною проблемою, з якою можуть зіткнутися вітчизняні бухгалтери, є облік безоплатно отриманих капітальних інвестицій. В жодному національному стандарті або методичних рекомендаціях з обліку не визначений порядок обліку безкоштовно отриманих капітальних інвестицій, що призводить до застосування до цих операцій методичних засад з обліку основних засобів [108].

В той же час у міжнародних стандартах фінансової звітності не міститься навіть вимог щодо обліку безоплатно отриманих основних засобів,

окрім випадків отримання цих активів за державним грантом. Це вимагає від бухгалтерів використання професійного судження та затвердженого на основі нього порядку обліку безоплатного отримання активів у Наказі «Про облікову політику» [108].

Перш ніж відобразити в обліку безоплатно отриманий об'єкт капітальних інвестицій, його потрібно оцінити за первісною вартістю. За аналогією з основними засобами (п. 10 П(С)БО 7) первісною вартістю безоплатно отриманих капітальних інвестицій є їх справедлива вартість на дату отримання з урахуванням супутніх витрат. Відповідно до П(С)БО 7 справедливою вартістю є сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату [62]. Визначити справедливу вартість можливо за допомогою первинних документів (видаткові накладні, акти приймання-передачі тощо) та/або договору, на підставі якого відбувається операція з безоплатного отримання (передачі) капітальних інвестицій. Якщо в цих документах інформація щодо вартості активів відсутня, визначити її можливо буде на основі відповідного експертного звіту незалежного оцінювача [108].

Відповідно до методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів № 561, на суму справедливої вартості безоплатно отриманих об'єктів основних засобів збільшується сальдо додаткового капіталу [38]. За аналогією, збільшення додаткового капіталу за кредитом рахунку 424 «Безоплатно одержані необоротні активи» відбудеться і при безоплатному одержанні капітальних інвестицій.

Проблема обліку за МСФЗ активів, отриманих безоплатно (зокрема, капітальних інвестицій), була розглянута Федерацією професійних бухгалтерів та аудиторів України (далі - ФПБАУ) у роз'ясненні від 16.08.2019 р. № 5.

В ньому висловлена позиція ФПБАУ, за якою «безоплатно отримані активи слід визнавати в обліку отримувача за справедливою вартістю з одночасним визнанням доходу в періоді отримання таких активів» [110].

Також висловлюється альтернативний підхід щодо обліку безоплатного отримання необоротних активів, за яким одночасно при визнанні активів відображається збільшення капіталу, а подальше його списання на доходи відбувається пропорційно нарахованій амортизації та при вибутті активів.

У роз'ясненні позиція ФПБАУ має обґрунтування. У відповідності до параграфу 10 МСБО 8, за відсутності МСФЗ, який конкретно застосовується до операції, іншої події або умови, управлінський персонал має застосовувати судження під час розробки та застосування облікової політики [76].

Згідно з параграфом 12 МСБО 8, під час формування судження, згаданого в параграфі 10, управлінський персонал має враховувати найостанніші положення інших органів, що розробляють та затверджують стандарти, які застосовують подібну концептуальну основу для розробки стандартів, іншу професійну літературу з обліку та прийняті галузеві практики [41].

Одночасне визнання доходу при визнанні безоплатно отриманих активів за позицією ФПБАУ також підлягає поясненню. Ось які міркування з цього приводу наводяться у роз'ясненні: «Відповідно до параграфу 7 МСБО 1, загальний сукупний дохід – це зміна у власному капіталі протягом періоду внаслідок операцій та інших подій, окрім тих змін, що виникли внаслідок операцій із власниками, які діють згідно з їх повноваженнями власників. Загальний сукупний дохід включає всі компоненти «прибутку або збитку» та «іншого сукупного доходу». Інший сукупний дохід містить статті доходів або витрат (включаючи коригування перекласифікації), які не визнані у прибутку або збитку, як вимагають або дозволяють інші МСФЗ. Вартість безоплатно отриманих активів збільшує вартість активів отримувача, та не збільшує його зобов'язань. Таким чином, за операцією безоплатного отримання активів збільшується власний капітал отримувача. Отже, вказана операція приводить до збільшення загального сукупного доходу отримувача. При цьому жоден МСФЗ не дозволяє і не вимагає визнавати наслідки цієї операції в складі іншого сукупного доходу. Таким чином, вартість отриманих активів збільшить

загальний сукупний дохід за компонентами «прибутку або збитку», тобто в складі доходу того звітного періоду, в якому відбулося безоплатне отримання» [13].

Попри це, наприкінці роз'яснення зазначено, що «ФПБАУ не приймає та не несе жодної відповідальності за будь-які втрати чи збитки, що можуть виникнути в результаті дій або бездіяльності будь-якої особи в результаті використання матеріалів цієї публікації», що зумовлює необхідність закріплення цих (чи інших) рекомендацій з обліку безоплатно отриманих капітальних інвестицій за МСФЗ Мінфіном України, як центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку та аудиту [108].

Для обліку капітальних інвестицій призначено рахунок 15 «Капітальні інвестиції», де накопичуються всі витрати підприємства, які пов'язані зі створенням чи придбанням необоротних активів, а також які включаються до первісної вартості цих об'єктів. Об'єктами капітальних вкладень згідно з планом рахунків є капітальне будівництво, основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи, довгострокові біологічні активи [111].

Накопичена за даними аналітичного обліку первісна вартість об'єкта списується в дебет відповідного рахунка з кредиту рахунка 15 «Капітальні інвестиції» обліку необоротних матеріальних і нематеріальних активів. Приводом для списання з кредиту рахунка 15 первісної вартості об'єкта є акт приймання-передачі, який за наказом керівника підприємства складається комісією, також акт повинен затверджуватись керівником [87].

До первісної вартості необоротних активів, які були придбані в сторонніх організаціях, а також створені власними силами підприємства для господарської діяльності, включають:

- суми, які були сплачені постачальникам;
- кошти, які сплачуються підрядникам за монтаж устаткування;
- збори, платежі, сплачені державі у зв'язку з придбанням права на

користування об'єктом;

- непрямі податки, які не відшкодовуються підприємству, та сплачуються у зв'язку з придбанням матеріальних та нематеріальних необоротних активів;

- витрати на страхування непередбачуваних ситуацій, які пов'язані з транспортуванням об'єкта; - витрати на монтажні роботи, пов'язані з об'єктом;
- інші витрати, які відносяться до необоротного активу, щоб довести його до стану в якому він придатний для використання у запланованих цілях [50].

Рахунок 15 має такі аналітичні субрахунки [26]: - 151 «Капітальне будівництво»; - 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»; - 153 «Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів»; - 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів»; - 155 «Придбання (виращування) довгострокових біологічних активів».

За дебетом рахунку 15 “Капітальні інвестиції” відображають збільшення визнаних витрат на придбання або створення матеріальних та нематеріальних необоротних активів, за кредитом – їх зменшення (введення в дію, прийняття в експлуатацію придбаних або створених необоротних активів тощо).

Об'єктом обліку може бути будівництво одного чи декількох об'єктів або виконання окремих видів робіт за одним проектом. При здійсненні будівництва господарським способом аналітичний облік витрат ведуть за прийнятою номенклатурою статей:

1. “Матеріали” – фактична вартість різних будівельних матеріалів, а також конструкцій і деталей, використаних на будівництві або реконструкції об'єкта (дебет субрахунку 151, кредит рахунку 20).

2. “Основна оплата праці” – витрати на оплату праці будівельних працівників, зайнятих безпосередньо на будівельно-монтажних роботах (крім працівників на будівельних машинах і механізмах), включаючи розвантаження на при об'єктному складі будівельних матеріалів, конструкцій, виробів і обладнання та переміщення їх вручну від приоб'єктного складу до

робочої зони.

3. “Експлуатація будівельних машин та механізмів” – витрати по експлуатації будівельних машин і механізмів (оплата праці працівників, зайнятих управлінням, обслуговуванням, ремонтом і технічним оглядом власних і орендованих будівельних машин і механізмів; вартість пально-мастильних матеріалів, електроенергії та інших матеріалів і запасних частин, використаних для будівельної техніки; амортизаційні відрахування від балансової вартості будівельних машин і механізмів; витрати по переміщенню та ін.). Попередньо ці витрати збирають на окремих аналітичних рахунках по дебету у кореспонденції з кредитом рахунків 13,20,23,63,66 та ін. При цьому дебетують і кредитують субрахунок 151 по відповідних аналітичних рахунках.

4. “Накладні витрати” – витрати, пов’язані з обслуговуванням та управлінням будівельного виробництва (включаючи додаткову оплату праці і відрахування на соціальні заходи будівельних працівників) у розмірі, що відносяться на даний об’єкт. При цьому дебетують аналітичні рахунки об’єктів будівництва і кредитують аналітичний рахунок “Накладні витрати” субрахунку 151.

Кореспонденція рахунків з обліку будівництва господарським способом в ТОВ «Агрона Фрут Україна» відображається наступним чином (табл.2.3).

При будівництві об’єктів підрядним способом на субрахунку 151 “Капітальне будівництво” забудовник (замовник) обліковує вартість робіт по відповідних об’єктах, виконаних підрядною організацією, без деталізації за статтями витрат. Підставою для віднесення цих витрат на субрахунок 151 є оформлені і прийняті до оплати довідки за формою №3 про вартість виконаних робіт і витрат по технологічних етапах і комплексах робіт.

У разі здійснення будівельних робіт підрядним способом виконуються спеціалізованими підприємствами — підрядниками. На вартість виконаних підрядною організацією робіт (без податку на додану вартість) замовник дебетує субрахунок 151 і кредитує рахунок 63. На суму податку на додану

вартість, яка значиться в податковій накладній, дебетується субрахунок 644 і кредитується рахунок 63. Проведена оплата будівельних робіт відображається по дебету рахунку 63 і кредиту рахунку 31 з одночасним зменшенням податкового зобов'язання (дебет субрахунку 641, кредит субрахунку 644).

Таблиця 2.3

Кореспонденція рахунків з обліку будівництва господарським способом

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Нараховано оплату праці працівникам зайнятим на будівництві	151	661
2	Нараховано Єдиний соціальний внесок на оплату праці працівникам, зайнятим на доставці, складанні і обкатці машин	151	651
3	Витрачено будівельні матеріали на будівництво	151	205
4	Списано інші матеріали на будівництво	151	20,22
5	Надано послуги власними допоміжними виробництвами для потреб будівництва	151	234
6	Надано послуги для потреб будівництва сторонніми організаціями	151	63
7	Нараховано амортизацію на техніку і обладнання, що використовується у будівництві	151	13
8	Введено в експлуатацію та зараховано до основних засобів збудований об'єкт	103	151

Вартість закінчених будівництвом об'єктів списують на дебет рахунку 10 "Основні засоби" з кредиту субрахунку 151 "Капітальне будівництво" на підставі актів приймання-передачі основних засобів.

На субрахунку 151 також ведуть облік витрат на проведення реконструкції, добудови об'єкта, що приводить до збільшення первісно очікуваних від його використання майбутніх економічних вигод.

Кореспонденція рахунків з обліку будівництва підрядним способом в ТОВ «Агрона Фрут Україна» відображається наступним чином (табл.2.4).

На окремому субрахунку 152 "Придбання (виготовлення) основних засобів" обліковують витрати на придбання або виготовлення власними силами матеріальних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 "Основні засоби" (крім об'єктів будівництва та формування основного стада).

**Кореспонденція рахунків з обліку будівництва
підрядним способом**

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Заборгованість замовника за рахунками підрядника за виконані проектні, будівельно-монтажні роботи	151	631
2	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631
3	Одержано фінансування на будівництво із зовнішніх джерел (бюджетні, позабюджетні)	311	48
4	Перераховано з поточного рахунка підряднику за виконані роботи	631	31
5	Віднесено на доходи майбутніх періодів суму невикористаного в поточному періоді фінансування	48	69
6	Введено в експлуатацію за актом прийому — передачі об'єкт основних засобів	103	151

Вартість придбаних об'єктів відображають за дебетом субрахунку 152 і кредитом рахунків 63,68,66,65,23 та ін. На суму податку на додану вартість по придбаних основних засобах, яка значиться в податковій накладній, дебетується субрахунок 644 і кредитується рахунок 63. Проведена оплата за придбані основні засоби відображається по дебету рахунку 63 і кредиту рахунку 31 з одночасним зменшенням податкового зобов'язання (дебет субрахунку 641, кредит субрахунку 644).

Кореспонденція рахунків по придбанню основних засобів в ТОВ «Агрона Фрут Україна» відображається наступним чином (табл.2.5).

Завершені витрати на придбання (виготовлення) основних засобів по кожному об'єкту списують на дебет рахунку 10 з кредиту субрахунку 152.

На субрахунку 152 також ведуть облік витрат на проведення модернізації, модифікації, дообладнання об'єкта, що призводить до збільшення первісно очікуваних від його використання майбутніх економічних вигод.

На субрахунку 152 також ведуть облік витрат з докорінного поліпшення земель (корчування площ, розчищення від чагарників, очищення водоймищ, осушення боліт, очищення сільськогосподарських угідь від

каміння та ін.). Закінчені витрати списують з кредиту субрахунку 152 на дебет субрахунку 102 “Капітальні витрати на поліпшення земель”.

Таблиця 2.5

Кореспонденція рахунків по придбанню основних засобів

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Придбано основні засоби у постачальника	152	631
2	Відображено ПДВ	641	631
3	Понесено витрати на доставку основних засобів власним вантажним автотранспортом	152	2342
4	Понесено витрати на доставку основних засобів транспортними організаціями	152	63
5	Нараховано оплату праці працівникам, зайнятим на доставці, складанні і обкатці машин	152	66
6	Нараховано Єдиний соціальний внесок на оплату праці працівникам, зайнятим на доставці, складанні і обкатці машин	152	651
7	Понесено витрати на відрядження підзвітних осіб, направлених для придбання і транспортування основних засобів	152	372
8	Списано пальне, використане на обкатку і перегін машин	152	203
9	Введено в експлуатацію та зараховано до основних засобів придбаний об'єкт	104, 105, 106	152

Для обліку витрат на придбання чи створення нематеріальних активів використовують субрахунок 154 “Придбання (створення) нематеріальних активів”. На цьому субрахунку відображають витрати підприємства на придбання або створення власними силами активів, облік яких ведеться на рахунку 12 “Нематеріальні активи”.

Аналітичний облік на субрахунку 154 ведуть за видами нематеріальних активів, а також за об'єктами капітальних інвестицій (інвентарними об'єктами).

За дебетом відповідних аналітичних рахунків субрахунку 154 “Придбання (створення) нематеріальних активів” відображають витрати на придбання чи створення власними силами об'єктів нематеріальних активів, за кредитом – списання відповідних витрат і прийняття на баланс нематеріальних активів: дебет рахунку 12, кредит субрахунку 154.

Кореспонденція рахунків обліку операцій, пов'язаних з придбанням

нематеріальних активів в ТОВ «Агрона Фрут Україна» відображається наступним чином (табл.2.6).

Таблиця 2.6

Облік операцій, пов'язаних з придбанням нематеріальних активів

Пор. №	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
		дебет	кредит	
1	Придбано право на використання програми для комп'ютера	154	631	1500
2	Відображено ПДВ	641	631	300
3	Отримано юридичні послуги з оформлення права на програму для комп'ютера	154	631	100
4	Відображено ПДВ	641	631	20
5	Оприбутковано придбане право на програму для комп'ютера	123	154	1600

Окрему групу капітальних інвестицій на сільськогосподарських підприємствах становлять витрати на закладання і вирощування багаторічних насаджень. Для обліку витрат на закладання і вирощування багаторічних насаджень (садів, ягідників, виноградників, хмільників, полезахисних лісових смуг та ін.), а також на догляд за молодими насадженнями на субрахунку 155 “Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів” відкривають окремі аналітичні рахунки за видами насаджень, роками садіння, їх місцезнаходженням або номерами.

Аналітичний облік витрат на закладання і вирощування багаторічних насаджень ведуть за статтями, визначеними для галузі рослинництва: витрати на оплату праці; насіння та посадковий матеріал; паливо та мастильні матеріали; добрива; засоби захисту рослин; роботи та послуги; витрати на ремонт необоротних активів; інші витрати на утримання необоротних активів; інші витрати; непродуктивні витрати; загальновиробничі витрати.

Облік цих витрат ведуть по дебету субрахунку 155 у кореспонденції з кредитом рахунків: 20 – на вартість посадкового матеріалу, витраченого для закладання насаджень; витрачених добрив і засобів захисту рослин (саджанців), палива; 22 – на вартість витрачених малоцінних та

швидкозношуваних предметів; 66,65 – на суму нарахованої оплати праці з відрахуваннями працівникам, зайнятим на закладанні та вирощуванні насаджень; 63,68 – на вартість виконаних робіт і наданих послуг сторонніми організаціями у вирощуванні молодих насаджень та ін.

Особливість аналітичного обліку витрат полягає в тому, що на відкритих аналітичних рахунках ведуть облік витрат на закладання та вирощування багаторічних насаджень тільки в межах календарного року. Це означає, що проведені протягом року витрати наприкінці року списують на дебет субрахунку 165 “Незрілі довгострокові біологічні активи, які оцінюються за справедливою вартістю” чи 166 “Незрілі довгострокові біологічні активи, які оцінюються за первісною вартістю” (відповідний аналітичний рахунок) з кредиту субрахунку 15. Слід зауважити, що на субрахунку 166 будуть відображені такі незрілі довгострокові біологічні активи (багаторічні насадження), справедливу вартість яких достовірно визначити неможливо, унаслідок чого вони оцінюються за сумою витрат на їх вирощування.

Щорічно витрати на догляд за молодими насадженнями додають до вартості молодих насаджень (дебет субрахунку 165 чи 166, кредит субрахунку 155) аж до закінчення періоду вирощування і передачі молодих насаджень в експлуатацію.

При зарахуванні багаторічних насаджень до складу довгострокових біологічних активів складають “Акт приймання довгострокових біологічних активів рослинництва (багаторічних насаджень) і передачі їх в експлуатацію” (форма №ДБАСГ-1). Цей акт складають двічі: перший раз – після закладання багаторічних насаджень; другий раз – після досягнення молодими насадженнями експлуатаційного віку (нормального плодоношення для плодкових та ягідних культур і виноградників; змикання крон – для полезахисних смуг). Передачу багаторічних насаджень в експлуатацію відображають: дебет субрахунку 161 “Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю”, кредит субрахунку 165

“Незрілі довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінюються за справедливою вартістю” – якщо справедливу вартість таких активів можна визначити; дебет субрахунку 162 “Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за первісною вартістю”, кредит субрахунку 166 “Незрілі довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінюються за первісною вартістю” – якщо справедливу вартість таких активів не можна визначити.

В окремих випадках від молодих насаджень ще до прийняття їх в експлуатацію одержують продукцію. Її оприбутковують за цінами можливої реалізації (використання): дебет рахунку 27, кредит субрахунку 15 Витрати на збирання і транспортування продукції відображають на дебеті субрахунку 155 з кредиту різних рахунків (20,22,66).

Після передачі багаторічних насаджень до складу діючих, витрати на їх догляд обліковують на рахунку 23 “Виробництво”, субрахунок “Рослинництво”.

Аналітичний облік витрат на капітальні інвестиції ведуть у Відомості 4.8 с.г. аналітичного обліку капітальних інвестицій. Записи у Відомість по кожному об’єкту виконують на підставі первинних документів, аркушів-розшифровок або нагромаджувальних відомостей. Синтетичний облік капітальних інвестицій (за кредитом рахунку 15 “Капітальні інвестиції”) здійснюють у Журналі 4 Б с.г., в якому записи ведуть на підставі первинних і зведених документів та Відомості 4.8 с.г. В кінці місяця кредитові обороти по рахунку 15 “Капітальні інвестиції” з Журналу Б с.г., переносять у Головну книгу. Обороти за дебетом рахунку 15 в Головну книгу будуть занесені при рознесенні сум інших журналів (журналів-ордерів) з кредиту відповідних рахунків.

2.3. Удосконалення обліку капітальних інвестицій в умовах забезпечення розвитку процесу виробництва підприємства

В сучасних умовах господарювання відбувається багато змін, які відбиваються на економіці підприємства. На ці зміни потрібно адекватно реагувати і тому вдосконалення обліку є актуальним та важливим питанням. Напрями вдосконалення обліку можуть бути різні і стосуватись і облікової політики об'єкту обліку, і первинного, аналітичного та синтетичного обліку, і будови рахунків, і відображення об'єктів в обліку у звітності тощо. Крім того, необхідно відмітити науковців виділяють ряд проблем, які притаманні обліку капітальних інвестицій:

Так, найважливішими з яких, на думку Ночовної Ю. О. та Радевич Т. В., залишаються наступні.

1. Недосконалість визначення капітальних інвестицій. Проведене дослідження доводить, що з розвитком теорії капітальних інвестицій в нормативних документах, навчальній та науковій літературі сформувалося три напрями визначення їх сутності, в кожному із яких підкреслюються різні сторони економічної природи капітальних інвестицій. При цьому більшістю нормативних актів та вітчизняних вчених капітальні інвестиції характеризуються або як витрати, або як вкладення, або як інвестиції [49].

2. Відсутність системної класифікації капітальних інвестицій. Так, у чинних нормативних документах, навчальній і науковій літературі складно знайти єдину системну класифікацію капітальних інвестицій. На жаль, ні П(С)БО 7 "Основні засоби" [62], ні Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів [38], ні Інструкція про застосування Плану рахунків [26] не містять жодного конкретного групування капітальних інвестицій. І лише зі змісту наведених офіційних визначень та у контексті характеристики рахунку 15 "Капітальні інвестиції" можна виокремити об'єкти, у які можуть здійснюватися капітальні інвестиції, та узагальнити основні форми їх відтворення [49].

3. Відсутність чітких критеріїв визнання капітальних інвестицій. Наявна плутанина у ви значенні сутності капітальних інвестицій унеможлиблює встановлення чітких критеріїв їх визнання. Адже

характеризуючи капітальні інвестиції як інвестиції (або вкладення), до них слід застосовувати загальні критерії визнання активів [47]. Натомість, визнаючи їх витратами, маємо констатувати, що це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [64]. Проте у такій інтерпретації капітальні інвестиції суперечать своїй природі, оскільки їх здійснення на відміну від витрат не призводить до зменшення економічних вигод та власного капіталу. Адже як і будь-які інші інвестиції, вони є елементами не простого, а розширеного відтворення, здійснюються заради отримання прибутку, а отже призводять до приросту капіталу підприємства [49].

4. Недостатня розробленість методів оцінки капітальних інвестицій. На сьогодні законодавчо не врегульованим залишається порядок оцінки капітальних інвестицій [47; 62], який залежно від їх видів може бути різним. При цьому первісна вартість різних за формами відтворення капітальних інвестицій може формуватися по-різному і характеризуватися різним складом витрат. До того ж невирішеним залишається питання щодо можливості застосування справедливої вартості до оцінки різних об'єктів капітальних інвестицій [49].

5. Необхідність підвищення інформативності первинних документів та реєстрів з обліку капітальних інвестицій. Адже існуючі типові форми первинних документів та реєстрів з обліку капітальних інвестицій є морально застарілими як щодо структури, так і щодо змісту показників. У теперішньому стані вони не дають можливості представити повну характеристику капітальних інвестицій, адекватно оцінити їх первинну вартість, розкрити її склад, накопичити узагальнюючу інформацію наростаючим підсумком, у тому числі у розрізі окремих об'єктів капітальних інвестицій [49].

6. Невідповідність методики синтетичного й аналітичного обліку капітальних інвестицій інформаційним потребам управління. Адже згідно з

чинним Планом рахунків [57] синтетичному обліку капітальних інвестицій не вистачає системності та прозорості. Ним передбачене змішане відображення витрат у розрізі об'єктів необоротних активів і частково форм їх відтворення. З огляду на це удосконалення потребує сама структура рахунку 15 "Капітальні інвестиції" та типова кореспонденція з обліку капітальних інвестицій у придбання, будівництво, виготовлення (створення, вирощування) та поліпшення різних об'єктів капітальних інвестицій. Організація ж аналітичного обліку капітальних інвестицій має здійснюватися з урахуванням особливостей діяльності кожного конкретного підприємства [49].

7. Недостатня обґрунтованість методичних підходів щодо обліку капітальних інвестицій у поліпшення необоротних активів. Так, довільне трактування поняття "поліпшення" за відсутності чіткого розкриття його змісту у нормативно-правових актах, неузгоджена класифікація видів поліпшення за національними стандартами [38; 62] та податковим законодавством [58], відсутність спеціально призначених рахунків для обліку витрат на поліпшення необоротних активів призводять до застосування бухгалтером професійного судження і посилюють суб'єктивізм при відображенні витрат у складі капітальних інвестицій [49].

8. Неузгодженість вимог фінансового і податкового обліку капітальних інвестицій. Останнім часом поступового вирішення набувають питання взаємоузгодженості вимог національних стандартів бухгалтерського обліку [62] і Податкового кодексу України [58], в тому числі і стосовно обліку капітальних інвестицій. Проте окремі протиріччя все ж таки залишаються не вирішеними. Це стосується різних підходів до визначення понять "основні засоби" та "капітальні інвестиції", встановлення вартісної ознаки для основних засобів, класифікації основних засобів, термінів їх використання та способів поліпшення [49].

9. Неузгодженість фінансової та статистичної звітності щодо розкриття інформації про капітальні інвестиції. Так, відсутність єдиного підходу до групування капітальних інвестицій зумовлює неузгодженість вимог щодо

представлення їх у фінансовій і статичній звітності [38; 62]. При цьому різні вимоги до розкриття інформації про капітальні інвестиції у фінансовій та статистичній звітності призводять до неспівставності показників і не дають можливості реально оцінити стан, динаміку та ефективність використання капітальних інвестицій підприємства [49].

10. Поверхневість дослідження впливу галузевих особливостей на організацію обліку капітальних інвестицій. Наявність специфічних організаційно-технологічних особливостей у діяльності різних підприємств потребує їх детального вивчення і врахування при побудові обліку капітальних інвестицій [49].

На сьогодні досить широко розглядаються особливості тих чи інших галузей, але всі вони носять в основному загальний характер, без відокремлення тих, які мають безпосередній вплив на побудову обліку конкретного об'єкта. Як зазначають Ночовна Ю. О. та Радевич, більшість окреслених авторами проблем в обліку капітальних інвестицій лежить у площині недосконалості його нормативно-правового забезпечення. Це зумовлено стислістю змісту національних стандартів, відсутністю чітких рекомендацій щодо відображення в обліку і звітності вичерпної інформації про капітальні інвестиції та неузгодженістю вимог різних нормативно-правових актів між собою [49].

Вищенаведене обумовлює необхідність визнання капітальних інвестицій окремим повноцінним об'єктом бухгалтерського обліку і вимагає розробки Методичних рекомендацій з їх обліку.

На думку І. В. Нестеренко, напрямками удосконалення бухгалтерського обліку капітальних інвестицій та операцій з ними, є: конкретизація бухгалтерських рахунків для проведення операцій з обліку капітальних інвестицій (виокремлення рахунків третього, четвертого та інших порядків для відображення відтворювальної, технологічної структури, елементів витрат та ведення пооб'єктного обліку), виокремлення позабалансового рахунку для нагромадження інформації про джерела їх

фінансування, організація управлінського обліку реалізації інвестиційного проекту [48].

Важливу роль у системі обліку капітальних інвестицій відіграють методи їхньої оцінки. Від правильної оцінки таких інвестицій залежить об'єктивність відображення витрат, доходів і прибутків (збитків) підприємства [15].

Я. Д. Крупка зазначає, що методи оцінки капітальних інвестицій можна умовно поділити на дві групи: консервативні і динамічні. Консервативні методи базуються на даних бухгалтерського обліку, тому в момент оцінки є досить точними, проте вони не спрямовані на фактор часу, кон'юнктуру ринку, рівень інфляції та інші чинники. До консервативних методів оцінки капітальних інвестицій належить оцінка за історичною собівартістю, нормативними затратами, первісною і залишковою вартістю. До динамічних методів зараховують оцінку за поточною, чистою, справедливою і дисконтованою вартістю та за експертною оцінкою. Такі методи оцінки побудовані на ринкових принципах і спрямовані на майбутні доходи. Динамічні методи оцінки капітальних інвестицій є більш пристосованими до перманентних змін ринкового середовища і більш еластичні, ніж консервативні методи [34].

Також існують й інші проблемні питання в частині обліку та аналізу капітальних інвестицій, вирішити які можна через розкриття інформації в Наказі про облікову політику підприємства: визначення об'єктів обліку; визначення класифікації; визнання та оцінка; документальне оформлення операцій; порядок проведення інвентаризації; організація контролю; відображення інформації у фінансовій звітності. Це дозволить сформувати достовірну, повну та якісну інформацію для управління капітальними інвестиціями на підприємстві [33].

Таким чином, в наказі про облікову політику кожного підприємства доцільно передбачити 2 – 3 пункти, де йтиметься про методи оцінки капітальних інвестицій з їхньою конкретизацією і визначенням умов, за яких

вони можуть застосовуватись [15].

Як визначено Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, рахунок 15 має аналітичні субрахунки [26]: 151 «Капітальне будівництво»; 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»; 153 «Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів»; 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів»; 155 «Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів» активи».

Проте, як зазначають автори Кравченко О. В., Овчарова Н. В., Бага А. В. та Кравченко Д. О., обороти по даному рахунку не дозволяють визначити ефективність необоротних активів, які реалізовані до повного нарахування амортизації. Тому необхідне відкриття нових субрахунків до рахунку 15 «Капітальні інвестиції» відповідно до структури відтворення основних засобів і способів організації інвестиційного циклу. Вони пропонують впорядкувати облік через введення додаткових субрахунків, які задовольнятимуть різні інформаційні потреби щодо аналізу і контролю капітальних інвестицій на підприємстві [33].

Для виокремлення складових капітальних інвестицій пропонується ввести нові субрахунки до рахунку 15 (табл. 2.3).

Такий розподіл дозволить розмежовувати характер надходження необоротного активу на підприємство, накопичуючи інформацію для управлінських потреб.

Низку виважених пропозицій щодо структури рахунків з обліку капітальних інвестицій висловили також З. В. Задорожний, С. Й. Сажанець, Н. В. Чирик. Зокрема, З. В. Задорожний пропонує додатково запровадити субрахунки 156 «Інші капітальні інвестиції», 157 «Капітальні витрати на поліпшення земель» до синтетичного рахунка 15 «Капітальні інвестиції» [21].

С. Й. Сажанець також має пропозицію додатково запровадити такі субрахунки: 156 «Обладнання, конструкції та матеріали для будівництва і монтажу», 157 «Незавершені роботи по створенню необоротних активів», 158

«Капітальні витрати на поліпшення необоротних активів», 159 «Інші капітальні інвестиції» [82].

Таблиця 2.3

Характеристика субрахунків до рахунку 15 «Капітальні інвестиції» [33]

<i>Субрахунок</i>	<i>Характеристика</i>
1511 «Капітальне будівництво»	для обліку всіх витрат, які були понесені при будівництві;
1521 «Придбання основних засобів»	для обліку основних засобів які закупаються в сторонніх організаціях;
1522 «Виготовлення основних засобів»	для обліку об'єктів, які були виготовлені власними силами;
1523 «Модернізація основних засобів»	для обліку витрат, які були понесені на поліпшення даного об'єкта;
1531 «Придбання необоротних матеріальних активів»	для обліку матеріальних активів, які закупаються в сторонніх організаціях;
1532 «Виготовлення необоротних матеріальних активів»	для обліку матеріальних активів, які були виготовлені власними силами;
1541 «Придбання нематеріальних активів»	для обліку нематеріальних активів, які були закуплені в сторонніх організаціях;
1542 «Виготовлення нематеріальних активів»	для обліку нематеріальні активи, які були створені власними силами;
1551 «Придбання довгострокових біологічних активів»	для обліку активу, який був придбаний за допомогою сторонньої організації;
1552 «Виготовлення довгострокових біологічних активів»	для обліку витрат, які пов'язані з вирощуванням довгострокових біологічних активів (тварини, рослини), або створенням власними силами.

Н. В. Чирик вважає, що субрахунок 151 «Капітальне будівництво» потребує відповідного реформування, а саме доцільно відкрити до цього субрахунку рахунки третього порядку щодо поліпшень: 1511 «Капітальні інвестиції в модернізацію», 1512 «Капітальні інвестиції в реконструкцію», 1513 «Капітальні інвестиції в модернізацію», 1514 «Капітальні інвестиції в реконструкцію», 1515 «Капітальні інвестиції в модернізацію», 1516 «Капітальні інвестиції в реконструкцію», 1517 «Капітальні інвестиції в модернізацію» [106].

Висловлені вище пропозиції заслуговують на увагу практиків і за певних умов можуть бути враховані бухгалтерами у процесі внесення змін та доповнень до робочих планів рахунків бухгалтерського обліку підприємств і

організацій України.

Цінною для розвитку української економіки є обліково-фінансова технологія підвищення інвестиційної привабливості та фінансової безпеки (САРА), яку розробив Інститут обліку і фінансів Національної Академії аграрних наук України. Технологія містить розроблену облікову політику, послідовність виявлення оцінки та відображення у звітності найбільш значущих активів (земельний, біологічний, інтелектуальний капітал) сільськогосподарських підприємств, що забезпечують їх інвестиційну привабливість та фінансову безпеку [20].

На думку В. М. Жука, «... у США та країнах ЄС земля, як власна, так і орендована, у структурі активів займає 40 %, тоді як у вітчизняних балансах вона взагалі відсутня. З іншої сторони, існуюча фінансова та статистична звітність несе загрози фінансової безпеки галузі в цілому та підприємств зокрема. За даними звітності, на сьогоднішній день аграрний сектор прибутковіший навіть за банківський ... земельний капітал може бути представлений у балансі як в частині власних основних засобів, коли є право приватної власності на землю, так і в частині прав користування, коли земля використовується на правах оренди. ... За умов оцінки та врахування у звітності орендарів сільськогосподарських земель, розрахований нами потенціал зростання капіталізації підприємств закладений в даному інструменті складе біля 70 млрд грн» [20]. Вважаємо, що в Україні ще на початку 1990-х років необхідно було провести капіталізацію сільськогосподарських земель і забезпечити відображення їхньої вартості у фінансовій звітності [16].

В даний час уже не є таємницею теза, що певні впливові зовнішні та внутрішні політичні сили, фінансово-промислові групи робили усе можливе, щоб такого не допустити. Це робилось з тією метою, щоб не дати Україні реально оцінити вартість своїх земельних ресурсів та дешево скупити їх у збіднілих селян. З іншого боку, неврахування вартості земельного капіталу у собівартості сільськогосподарської продукції призводить до заниження цін на

цю продукцію та щорічно зменшує доходи від збуту цієї продукції на десятки мільярдів гривень, сприяє зубожінню українські сіл та ненадходженню до них потрібних інвестицій, в тому числі капітальних [15].

Одним із напрямків виробничо-технічних інвестицій у підприємстві, на думку О. В. Кантаєвої, є інновації, тому створення обліково-аналітичної моделі для інформаційного забезпечення інноваційної діяльності варто вважати актуальним і необхідним завданням у сучасних умовах розвитку економіки України. При дослідженні інноваційної діяльності слід урахувувати специфіку діяльності підприємства, яке створює, розробляє й реалізує інноваційну продукцію, вимоги законодавства щодо визнання інноваційних продуктів і особливості регулювання облікових записів для відображення інноваційних витрат, їх впливу на доходи та фінансовий результат підприємства [28].

З цього приводу Дерій В.А. зауважує, що, на жаль, у складі синтетичних рахунків 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 15 «Капітальні інвестиції», 35 «Поточні фінансові інвестиції» та їхніх субрахунків у Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій України немає згадки про інновації. Проте, вченим-економістам, напевно, варто було б подумати над тим, чи не можна було б до назв синтетичних рахунків 14, 15 і 35 додати слова «... та інновації», а один із субрахунків у кожному з цих синтетичних рахунків назвати відповідно «Довгострокові фінансові інновації», «Капітальні інновації», «Поточні фінансові інновації», що дало б змогу регулярно отримувати свіжу інформацію про інновації в підприємстві без додаткових вибірок даних [15].

Отже, існуючі проблеми не дають можливості ефективного обліку вкладень на підприємстві, тому запропоновані варіанти вирішення деяких з них сприятимуть підвищенню ефективності управлінського аспекту капітальних інвестицій.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

3.1. Сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні

В умовах загострення конкурентоспроможності стійкий розвиток вітчизняних підприємств неможливий без здійснення інвестиційної діяльності. Для вирішення соціально-економічних та екологічних питань необхідні значні вливання коштів, які Україна не спроможна фінансувати за рахунок бюджету. Тому гостро постає проблема залучення інвестицій в економіку країни.

Економічна діяльність окремих господарюючих суб'єктів, регіонів і країни в цілому значною мірою характеризується обсягом і формами здійснюваних інвестицій. Питання залучення інвестицій у нинішній час набуває особливої актуальності. Адже саме наявність інвестицій, їх адекватність потребам розвитку обумовлює соціально-економічну стабільність та рівень розвитку регіонів, їх економічну безпеку. З метою розвитку регіональної економіки важливо залучати значні суми інвестицій і спрямовувати їх у виробничу сферу (промисловість, сільське господарство, будівництво), використовуючи для заміни застарілого і зношеного обладнання, впровадження нових технологій, розширення діючих і розвитку нових видів виробництв [19].

Капітальні інвестиції — це кошти, що спрямовуються на відтворення основних засобів, розширення, реконструкцію і модернізацію підприємств і споруд, впровадження інновацій у галузях господарства, спорудження житла, шкіл, лікарень та інших об'єктів соціально-культурного призначення тощо. Вони переважно спрямовуються на збільшення основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, а також на їх реконструкцію і модернізацію, що призводять до збільшення майбутніх економічних вигод [19].

Обсяги капітальних інвестицій поки що залишаються на невисокому

рівні через несприятливий інвестиційний клімат, який спричинений низкою проблем, зокрема:

- нестабільність і недосконалість нормативно-правової бази, політична нестабільність,
- недостатній рівень розвитку валютного регулювання,
- нерозвинутість фондового ринку,
- значний податковий тиск,
- низький рівень забезпечення привабливості об'єктів інвестування,
- малоефективна інвестиційна діяльність банків,
- низький рівень трансформації заощаджень населення в інвестування, недостатня кількість вільних економічних та офшорних зон,
- корупційні процеси та інші [19].

Для визначення заходів, які сприяли б стабілізації розвитку економіки України, захисту і надходженню капітальних інвестицій на макро- і мікрорівнях, важливим є дослідження ситуації з їх обсягом та структурою в попередні роки. За роки незалежності Україна пережила значні коливання в інвестиційному процесі (табл. 3.1 та рис. 3.1).

Так, за даними Держкомстату України у 2020 р. порівняно з 2016 р. обсяг інвестицій збільшився на 149000,9 млн грн. Збільшення капітальних інвестицій за цей період характерне для усіх видів економічної діяльності, окрім будівництва (-4829,1 млн грн) та діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (-1385,4 млн грн) [14]

Найбільший ріст інвестицій характерний для таких галузей: промисловість (+ 62783,8 млн грн), державне управління й оборона (+ 39922,8 млн грн), оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (+ 11728,0 млн грн), охорона здоров'я (+ 10356,6 млн грн), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (+ 9776,8 млн грн), Інформація та телекомунікації (+ 6730,4 млн грн), професійна, наукова та технічна діяльність (+ 5244,2 млн. грн) [14]

В галузі сільське господарство, лісове господарство та рибне

господарство збільшення інвестицій протягом 2016-2020 років відбулось на 195,7 млн грн.

Таблиця 3.1

**Капітальні інвестиції в Україні за видами економічної діяльності
за 2016-2020 роки, млн грн [14]**

Види економічної діяльності	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення, (+,-) 2016 / 2020 р.
Усього	359216,1	448461,5	578726	623978,9	508217,0	149000,9
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	50484,0	64243,3	66104,1	59129,5	50679,7	195,7
Промисловість	117753,6	143300,0	199896,0	254196,2	180537,4	62783,8
Будівництво	44444,0	52176,2	55993,9	62346,6	39614,9	-4829,1
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	29956,8	33664,8	51817,6	44173,7	41684,8	11728,0
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	25107,8	37943,5	50078,3	43792,8	34884,6	9776,8
Тимчасове розміщення й організація харчування	1477,9	2133,5	2675,1	2832,2	1951,2	473,3
Інформація та телекомунікації	15651,2	18395,2	29884,9	21063,4	22381,6	6730,4
Фінансова та страхова діяльність	7678,7	8055,3	10652,3	11246,3	11979,3	4300,6
Операції з нерухомим майном	19665,0	22505,6	27556,8	28147,2	19940,1	275,1
Професійна, наукова та технічна діяльність	6579,4	7965,3	10798,2	11912,4	11823,6	5244,2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	10009,2	12747,3	11837,8	11741,1	8623,8	-1385,4
Державне управління й оборона	22380,8	32843,9	44597,8	54305,5	62303,6	39922,8
Освіта	2257,3	3492,5	4460,0	4788,7	3740,2	1482,9
Охорона здоров'я	4479,0	6708,3	8138,8	9484,6	14835,6	10356,6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	969,9	1649,2	3663,2	4146,2	2772,8	1802,9
Надання інших видів послуг	321,5	637,6	571,6	672,5	463,8	142,3

Динаміку капітальних інвестицій в Україні за видами економічної діяльності за 2016-2020 роки можемо також наглядно спостерігати на рис. 3.1. Як бачимо капітальних інвестицій за видами економічної діяльності за цей період зросли на 41 %.

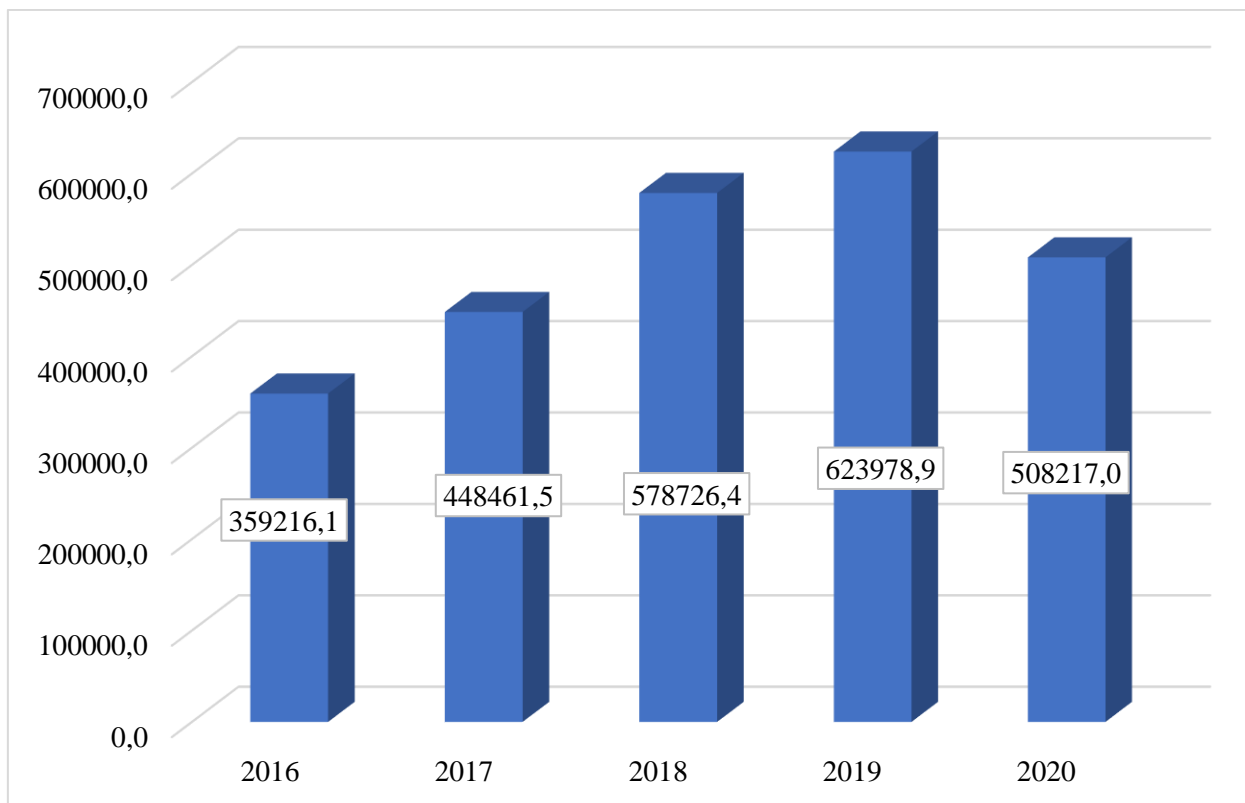

Рис. 3.1. Динаміка капітальні інвестиції в Україні за видами економічної діяльності за 2016-2020 роки, млн грн [14]

Далі проаналізуємо капітальні інвестиції за видами активів (табл. 3.2 та рис. 3.2).

Як зазначалось раніше, капітальні інвестиції – інвестиції у придбання нових і тих, які були у використанні, або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних і нематеріальних активів, витрати на капітальний ремонт та модернізацію.

До інвестицій у матеріальні активи належать інвестиції у житлові та нежитлові будівлі, інженерні споруди, машини, обладнання та інвентар, транспортні засоби, землю, довгострокові біологічні активи тваринництва та рослинництва, інші матеріальні активи [19].

До інвестицій в нематеріальні активи належать інвестиції у придбання або створення власними силами прав користування природними ресурсами та

майном, програмного забезпечення та баз даних, прав на комерційні позначення, на об'єкти промислової власності, авторських і суміжних прав, патенти, ліцензії, концесії тощо.

З даних табл. 3.2 бачимо, що найбільшу частку займаю капітальні інвестиції в матеріальні активи, які зросли в 2020 р. порівняно із 2016 р. на 135933,5 млн. грн. інвестиції в нематеріальні активи також зросли за період дослідження на 11553,0 млн. грн.

Таблиця 3.2

Капітальні інвестиції в Україні за видами активів за 2016-2020 роки, млн грн [14]

Види активів	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення, (+,-) 2018 / 2020 р.
Усього	359216,1	448461,5	578726,4	623978,9	508217,0	149000,9
<i>інвестиції в матеріальні активи, з них:</i>	347390,5	432039,5	542335,1	600568,1	483324,0	135933,5
-будівлі житлові	44864,9	53371,8	57395,9	58014,9	34885,7	-9979,2
-будівлі нежитлові	59398,3	65605,2	88846,1	100468,0	78920,1	19521,8
інженерні споруди	67517,1	78563,5	111314,8	149153,5	127995,4	60478,3
-машини, обладнання та інвентар	123133,3	154721,7	187650,4	198455,3	161636,6	38503,3
-транспортні засоби	36685,7	60123,9	73926,2	65870,8	50074,6	13388,9
-земля	1915,8	1994,0	1673,1	2230,0	2298,5	382,7
-довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	3162,7	3727,9	4528,3	5999,8	5247,4	2084,7
-інші матеріальні активи	10712,7	13931,5	17000,3	20375,8	22265,7	11553,0
<i>інвестиції в нематеріальні активи, з них:</i>	11825,6	16422,0	36391,3	23410,8	24893,0	13067,4
-права на комерційні позначення, об'єкти - власності, авторське право та суміжні з ним права, патенти, ліцензії, концесії тощо	4435,8	6228,1	24381,6	8389,5	8389,1	3953,3
-програмне забезпечення та бази даних	6315,5	8196,4	9476,4	10215,3	12411,1	6095,6

Серед матеріальних активів найбільше зросли інвестиції у машини, обладнання та інвентар (+38503,3 млн грн), транспортні засоби (+13388,9 млн грн), інженерні споруди (+60478,3 млн грн),

нежитлові будівлі (+19521,8 млн грн).

Серед інвестицій в нематеріальні активи, найбільша вартість припадає на програмне забезпечення та бази даних, де інвестиції зросли на 6095,6 млн грн. а також права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо, зросли за період дослідження на 3953,3 млн грн. [19].

Наглядно динаміка капітальні інвестиції в Україні за матеріальних та нематеріальних активів за 2016-2020 роки зображено також на рис. 3.2. він ще раз підтверджує, що переважають матеріальні активи.

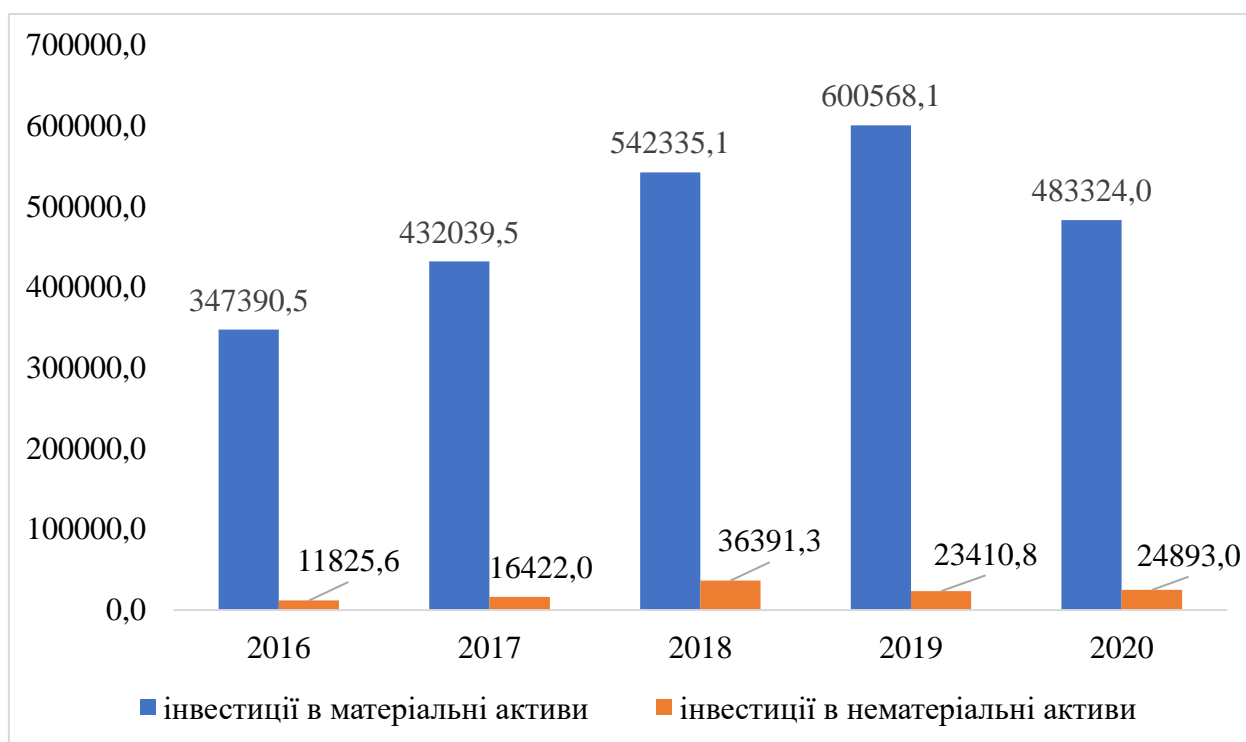

Рис. 3.2. Динаміка капітальні інвестиції в Україні за матеріальних та нематеріальних активів за 2016-2020 роки, млн грн [14]

Важливу роль у збільшенні капітальних інвестицій відіграє структура джерел їх фінансування, табл. 3.3.

Як видно із наведених даних, джерела фінансування капітальних інвестицій в Україні за період 2018-2020 років мають тенденцію до зменшення. Так, в 2020 р. скорочення капітальних інвестицій за джерелами фінансування відбулось 106505,1 млн грн.

**Капітальні інвестиції в Україні за джерелами фінансування
за 2018-2020 роки, млн грн.**

Види джерел фінансування	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення, (+,-) 2020/2018 р.	
	млн грн	у % до загального	млн грн	у % до загального	млн грн	у % до загального	млн грн	у % до загального
Усього	526341,8	100	584448,6	100	419836,7	100	-106505,1	
у т.ч. за рахунок								
коштів державного бюджету	21036,7	4,0	29536,7	5,0	36512,5	8,7	15475,8	4,7
коштів місцевих бюджетів	45743,1	8,7	56047,5	9,6	43558,3	10,4	-2184,8	1,7
власних коштів підприємств та організацій	375309,1	71,3	397771,5	68,1	279330,4	66,5	-95978,7	-4,8
кредитів банків та інших позик	35299,8	6,7	40983,1	7,0	27894,5	6,6	-7405,3	-0,1
коштів іноземних інвесторів	1540,2	0,4	3541,4	0,6	1729,2	0,6	189,0	0,2
коштів населення на будівництво житла	33838,9	6,4	32666,4	5,6	20590,9	4,9	-13248,0	-1,5
інших джерел фінансування	13574,0	2,6	23902,0	3,3	10220,9	2,4	-3353,1	-0,1

Основним джерелом фінансування капітальних інвестицій у 2020 році були власні кошти підприємств і організацій їх питома вага в загальному обсязі джерел фінансування склала 66,5 %. Друге місце належить коштам місцевих бюджетів (10,4 %). Такий результат в значній мірі спричинений успішними реформами в сфері децентралізації влади. Необхідно відзначити досить незначну участь держави – 8,7 %, і особливо іноземних інвесторів – 0,6 %.

Якщо розглянути дану проблему в динаміці (табл. 3.3.) то можна відзначити, що основним джерелом фінансування в Україні протягом 2018 - 2020 рр. залишилися власні кошти підприємств та організацій і їх частка в загальному обсязі інвестицій у основний капітал коливалась від 71,3 % (2018

p.) до 66,5 % (2020р.).

Важливе місце в інвестиційній діяльності належить бюджетному інвестуванню, проте в загальному обсязі інвестування кошти державного бюджету мають незначну частку і знаходяться в середньому на рівні 4,0 – 8,7 %. Разом з тим, як зазначалося вище, в результаті початку реформ з децентралізації влади, 2018 і по 2020 роки окреслилася позитивна тенденція збільшення капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів (відповідно по роках 8,7 %; 9,6 %; 10,4 %).

Однак, слід відзначити продовження негативної тенденції щодо малої частки коштів іноземних інвесторів у загальному обсязі джерел фінансування інвестицій в основний капітал (0,4 – 0,6 %).

3.2. Методика аналізу капітальних інвестицій та їх оцінка в ТОВ «Агрона Фрут Україна»

Важливість аналізу капітальних інвестицій зумовлюється тим, що він є ефективним знаряддям планування, контролю за виконанням плану і управлінням ТОВ «Агрона Фрут Україна». Так, на думку, Попович П., аналіз капітальних інвестицій дає змогу виявити забезпеченість господарства основними засобами, першочерговість будівництва нових виробничих будівель і приміщень та придбання нової техніки [68]. Також, як влучно підмітив Попович П., що особливо велике значення має аналіз економічної ефективності і строків окупності капітальних інвестицій, які в основному визначаються додатковим приростом прибутку на 1 грн. капітальних інвестицій, зниженням затрат живої праці на одиницю робіт або продукції, економією від зниження собівартості продукції на одну гривню основних засобів [68].

Предметом інвестиційного аналізу є причинно-наслідкові зв'язки економічних процесів і явищ в інвестиційній діяльності, а також її соціально-економічна ефективність. Їх дослідження дозволяє надати правильну оцінку досягнутим результатам, виявити резерви підвищення ефективності

виробництва, обґрунтувати бізнес-плани та інвестиційні рішення [42].

Об'єктом інвестиційного аналізу є фінансово-господарська діяльність підприємств у контексті взаємозв'язку з техніко-організаційними, соціальними та іншими умовами інвестиційної діяльності [42].

Суб'єкти інвестиційного аналізу – це користувачі аналітичної інформації, що безпосередньо або опосередковано зацікавлені в результатах і досягненнях інвестиційної діяльності підприємства. До них, передусім, належать власники, керівництво, персонал, постачальники, покупці, кредитори, держава (в особі податкових, статистичних та інших органів, які аналізують інформацію з погляду своїх інтересів для ухвалення інвестиційних рішень) [42].

Мета економічного аналізу капітальних інвестицій – забезпечити контролювання виконання планів капітального будівництва і капітального ремонту основних засобів, вигідним витрачанням будівельних матеріалів і праці на будівництві й капітальному ремонті, за доцільним використанням асигнувань, повним використанням будівельної техніки тощо.

Попович П., формулює такі завдання аналізу капітальних інвестицій:

- загальна оцінка інвестиційних потреб;
- вибір напрямів та об'єктів капітальних вкладень;
- аналіз форм інвестування та їх ризику;
- аналіз доходності капітальних інвестицій;
- аналіз ефективності інвестиційних проектів;
- розробка заходів поліпшення інвестиційної діяльності [68].

Аналіз інвестиційної діяльності базується на використанні різних методів економічного аналізу. Серед загальної системи методів діяльності доцільно виділяти загальнонаукові, спеціальні та економіко-математичні методи аналізу.

1. Загальнонаукові методи – синтез, індукція, дедукція, аналогія, деталізація, конкретизація, систематизація;
2. Спеціальні методи – метод порівняння, балансовий метод, метод

елімінування, оцінка, графічний метод, метод дисконтування, метод абсолютних, відносних і середніх величин, метод зведення, угруповання, індексний метод, метод коефіцієнтів;

3. Економіко-математичні методи – кореляційно-регресійний, метод факторного і прогнозного аналізу, метод лінійного і динамічного програмування, експертний метод, метод імітаційного моделювання, SWOT-аналіз.

На сьогодні існує велика кількість методик аналізу, однак усі їх можна виокремити в такі групи: методики комплексного аналізу, методики фінансового аналізу, методики управлінського аналізу та спеціальні методики, що стосуються аналізу окремих об'єктів чи процесів (наприклад інвестиційних проєктів або бізнес-планів). Перевага надається проведенню комплексного аналізу, оскільки він має найбільшу кількість показників і дозволяє оцінити діяльність підприємства з різних боків. А. Д. Шеремет наводить таке визначення комплексного аналізу: «це системний усебічний аналіз, який передбачає наявність єдиної мети та комплексної оцінки всіх показників і сторін господарської діяльності пов'язаних між собою» [107].

Основними критеріями комплексного економічного аналізу є системний підхід, повнота та всебічність дослідження. Повнота та всебічність полягають у тому, що за комплексного аналізу мають бути досліджені всі види (операційна, інвестиційна, фінансова) та боки діяльності (постачання – виробництво – реалізація) підприємства.

Суцільне оцінювання капітальних інвестицій діяльності на підприємствах, в тому числі і на ТОВ «Агрона Фрут Україна» розпочинають з аналізу динаміки обсягів і структурних змін у ній протягом звітного періоду. Визначальними інформаційними джерелами згідно пункту 1.1 є: форма № 1 «Звіт про фінансовий стан», форма № 2 «Звіт про фінансові результати», форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів» та дані приміток до річної фінансової звітності форми № 5, зокрема частина III «Капітальні інвестиції», IV «Фінансові інвестиції» та V «Доходи і витрати».

У Примітках до річної фінансової звітності інвестиційно-інноваційній діяльності присвячені розділи: нематеріальні активи, основні засоби, капітальні інвестиції; фінансові інвестиції, доходи і витрати, будівельні контракти, використання амортизаційних відрахувань. Інформація щодо здійснених за рік капітальних вкладень наводиться у Примітках до річної фінансової звітності в Розділі III «Капітальні інвестиції». У графі 4 Розділу III «Капітальні інвестиції» Приміток до річної фінансової звітності розкривається інформація щодо залишків капітальних інвестицій на кінець року в розрізі видів об'єктів капітальних вкладень. В окремих рядках впливатиме інформація щодо капітальних інвестицій в інвестиційну нерухомість і фінансових витрат, включених до капітальних вкладень, здійснених за рік.

Серединська В., Загородна О., Федорович Р. та Бланк І. у своїх працях виділяють такі об'єкти аналізу :

- виробнича структура капітальних інвестицій підприємства, яка відображає його майбутню галузеву диверсифікацію;
- технологічна структура капітальних інвестицій – співвідношення витрат на будівельно-монтажні роботи, які вважаються пасивною частиною капітальних інвестицій і на придбання обладнання, машин, інструментів, які вважаються активною частиною;
- відтворювальна структура капітальних інвестицій: співвідношення між інвестуванням у нове будівництво; у розширення діючих потужностей; у технічне переозброєння та реконструкцію [88].

Домбровська Н. у своїй праці означає, що для аналізу використовують дані бухгалтерського обліку, річних звітів і виробничо-фінансових планів, договорів з підрядними будівельними організаціями та організаціями з постачання техніки, проектно-кошторисну документацію по будівництву, титульні списки, акти на приймання та введення в експлуатацію закінчених об'єктів, багаторічних насаджень, придбання машин і технічного устаткування, акти на переведення в основне стадо ремонтного молодняка свого господарства та на приймання з капітального ремонту основних засобів,

а також дані таблиць плану господарства і дані аналітичного обліку по синтетичному рахунку 15 «Капітальні інвестиції» [17].

Аналіз введення в експлуатація провадять в натуральному і грошовому виразі за кошторисною, плановою на плановий рік і фактичною вартістю. Оцінкувведених в експлуатація потужностей здійснюють за кошторисною і фактичною вартістю і використовують її для загальної характеристики реалізації плану і динаміки введення в експлуатацію основних засобів, для визначення фактичних витрат на створення основних засобів і повної первісної вартості, по якій зараховують на баланс підприємства [17].

Серединська В., Загородна О., Федорович Р. та Бланк І. визначають, що за умови існування альтернативних інвестиційних проектів і обмеженості вільних фінансових ресурсів, виникає необхідність оцінити їх економічну ефективність. Порівняння різних проектів і вибір кращого з них відбувається з використанням таких показників як: чистої теперішньої вартості (у оригіналі позначено аббревіатурою NPV), індекс прибутковості (у оригіналі позначено аббревіатурою PI), внутрішньої норми окупності (у оригіналі позначено аббревіатурою IRR) і періоду окупності (у оригіналі позначено аббревіатурою PP) [88].

Стисло охарактеризуємо кожен вищезгаданий показник.

Першим у тексті згадується показник NPV, який відображає абсолютний ефект інвестування. Цей ефект визначається шляхом віднімання від обсягу дисконтованого чистого грошового потоку обсягу дисконтованих капітальних витрат.

Другим у тексті згадується показник PI. При зіставленні дисконтованого грошового потоку за інвестиційним проектом і обсягом необхідних капітальних інвестицій отримують індекс прибутковості. Його можна розбирати як критеріальний, і як показник порівняльної оцінки при обґрунтуванні інвестиційного рішення. Якщо значення PI є меншим або рівним одиниці, то такий проект не буде прибутковим для інвестора і від нього варто відмовитися. Для реалізації необхідно обирати тільки ті інвестиційні

проекти у яких індекс прибутковості більший за одиницю.

Третім у тексті згадується показник IRR, який означає ставку дисконтування (норма прибутку, бар'єрну ставку), при якій чиста теперішня вартість інвестиційного проекту дорівнює нулю. Тобто цей показник відповідає ставці дисконту, при якій грошові потоки, які надходять від реалізації проекту дорівнюють інвестиційним витратам.

Четвертим у тексті згадується показник PP, який відображає час необхідний підприємству для відшкодування капітальних (початкових) витрат. Протягом цього періоду за рахунок чистого грошового потоку, який надходить відбувається відшкодування понесених капітальних витрат. Цей показник особливо вагомий для бізнесу, якому властиве бистре старіння товару [89].

За твердженням Сеніва Б., в аналізі ефективності інвестицій доцільно виділяти два відносно самостійні напрями:

- аналіз довгострокових інвестицій, включаючи капітальні інвестиції;
- аналіз поточних фінансових інвестицій [83].

Запропонована автором методика аналізу інвестицій у реконструкцію і технічне переозброєння діючих підприємств може застосовуватися для визначення, зіставлення та обґрунтування альтернативних управлінських рішень проектів, розробки і виконанні перед проектних заходів. На думку вченого, аналіз ефективності інвестиційних проектів потрібно проводити з урахуванням фактору ризику та інфляції. Для визначення рівня ризику під час інвестування рекомендується застосовувати такі методи, як статистичний, доцільності витрат, експертних оцінок, аналітичний та зіставлення аналогів. Під час планування капітальних інвестицій рівень інфляції рекомендується враховувати для визначення проектної рентабельності в ході оцінки майбутніх грошових потоків, оскільки ігнорування фактору інфляції може негативно відбитися на результатах аналізу ефективності інвестицій і призвести до недоцільного вибору інвестиційного проекту. Із нашої точки зору, окремі висновки автора є достатньо обґрунтованими і можуть бути використані під час розроблення методики комплексного аналізу капітальних інвестицій [83].

Аналіз капітальних інвестицій, на думку Ізмайлов Я., повинен складатись із шести етапів:

- 1) аналіз динаміки і структури капітальних інвестицій;
 - 2) аналіз відтворення основних засобів як об'єктів капітальних інвестицій;
 - 3) аналіз впливу інвестиційної активності на рівень використання основних засобів;
 - 4) аналітична діагностика джерел капітальних інвестицій;
 - 5) аналіз ефективності капітальних інвестицій;
- аналіз інноваційної спрямованості капітальних інвестицій [24].

Також Ізмайлов Я. для кожного з перелічених вище етапів визначив по два три показники, такі, як: динаміки, питомої ваги, структури, коефіцієнтів, величин впливу, строків окупності, норм прибутку, інтегрального та часткових індексів. Твердить, що у контексті аналізу капітальних інвестицій не треба забувати про оцінку й аналіз інвестиційних та інноваційних проектів. Оцінку економічної ефективності інвестиційних проектів можна виконувати за традиційною, дисконтною та компаундинговою методиками. Нині перевага надається останній [24].

Про аналіз інвестицій та інновацій Микитюк П. пише так: «Для аналізу впливу інвестиційних та інноваційних проектів на показники ефективності діяльності підприємства необхідно, щоб ефективність науково-технічних заходів та ефективність діяльності підприємства розраховували за допомогою показників, однорідних за економічним змістом» [40].

За результатами аналізу надзвичайно важливо виявити інвестиційну ефективність нововведень і добре коли вона буде високою, а не середньою чи низькою. Про це можна судити за розміром внеску нововведення в зміну показників ефективності підприємства, який у загальному вимірюється у відсотках.

Таким чином, актуально, щоб у процесі аналізу капітальних інвестицій своєрідна увага приділялась аналізу інновацій, як найважливішого сегмента аналізу інвестицій. Оскільки, коли питома вага інновацій в інвестиціях

невисока, то підприємство не має шансів вижити в конкурентній боротьбі. Також, дослідженнях важливо звернути увагу на галузеві особливості обліку капітальних інвестицій, розвинути систему рахунків аналітичного обліку таких інвестицій, уточнити перелік показників капітальних інвестицій за кожним етапом аналізу капітальних інвестицій [15].

У табл. 2.1 виділено такі п'ять етапів визначення ефективності інвестиційного проекту або пропозиції, розкривши сутність та мету кожного етапу.

Таблиця 3.4

Етапи визначення ефективності інвестиційного проекту [2]

<i>Етап</i>	<i>Сутність етапу</i>	<i>Мета етапу</i>
Перший етап	Порівняльний аналіз рентабельності інвестиційного проекту або пропозиції з середнім рівнем відсотків банківського кредиту.	Визначення більш вигідних напрямів вкладення капіталу.
Другий етап	Порівняння рентабельності інвестиційного проекту або пропозиції з темпами інфляції в країні.	Мінімізація втрат грошових коштів від інфляції.
Третій етап	Порівняльний аналіз обсягу потрібних інвестицій та визначення мінімальної потреби в кредитах.	Вибір менш капіталомісткого варіанта.
Четвертий етап	Оцінка інвестиційних проектів і пропозицій за визначеними критеріями оптимізації.	Вибір оптимального варіанта інвестиційного проекту або пропозиції.
П'ятий етап	Оцінка стабільності щорічних надходжень від реалізації інвестиційного проекту або пропозиції.	Розподіл віддачі інвестицій.

Як бачимо метою першого етапу проведення аналізу є визначення вигідних напрямів вкладення капіталу, для цього застосовують порівняльний аналіз рентабельності інвестиційного проекту або пропозиції з середнім рівнем відсотків банківського кредиту. Метою другого етапу проведення аналізу є зменшення втрат грошових коштів від інфляції, для цього необхідно проаналізувати темпами інфляції в країні. Метою третього етапу є вибір менш капіталомісткого варіанта, для цього слід порівняти обсяг потрібних інвестицій та визначити мінімальні потреби в кредитах. Мета четвертого етапу – це вибір оптимального варіанта інвестиційного проекту, для цього

належить зробити оцінку інвестиційних проектів і пропозицій. Метою п'ятого етапу проведення аналізу визначення ефективності інвестиційного проекту є розподіл віддачі інвестицій, для цього варто оцінити стабільність щорічних надходжень від реалізації інвестиційного проекту [2].

Характеризуючи сучасний стан інвестиційної діяльності ТОВ «Агрона Фрут Україна» варто зазначити, що її основу формують капітальні інвестиції у семи формах, а саме: придбання майнових комплексів; нове будівництво; реконструкція; модернізація; оновлення окремих видів обладнання; інноваційне інвестування; інвестування приросту запасів.

Діяльність ТОВ «Агрона Фрут Україна» в частині капітальних інвестицій зобов'язана бути цілеспрямована на пошук можливостей підняття їхньої ефективності, зменшення строків будівництва, удосконалення якості, мобілізацію внутрішніх резервів підприємства для отримання найбільшого результату (ефекту) на одиницю витрат. ТОВ «Агрона Фрут Україна» здійснює капітальні інвестиції шляхом придбання, виготовлення та поліпшення об'єктів основних засобів та інших необоротних матеріальних активів, здійснюючи придбання та створення об'єктів нематеріальних активів, купівлю та вирощування довгострокових біологічних активів. Не завжди на дату складання балансу вдається завершити капітальні інвестиції. Тому і виникло поняття «незавершені капітальні інвестиції» (*нкі*), яке означає затрати з будівництва (виготовлення), придбання і поліпшення об'єктів основних засобів з початку і до закінчення зазначених робіт та введення об'єктів в експлуатацію [50].

Незавершені капітальних інвестицій відображаються у Балансі (Звіті про фінансовий стан) ТОВ «Агрона Фрут Україна» (Форма № 1), за статтею «Незавершені капітальні інвестиції» (рядок 1005). Відображають вартість незавершених капітальних інвестицій на дату балансу капітальних інвестицій у необоротні активи на будівництво, реконструкцію, модернізацію (інші поліпшення, що збільшують первісну (переоцінену) вартість необоротних активів), виготовлення, створення, вирощування,

придбання об'єктів необоротних активів – основних засобів. Хоча незавершені капітальні інвестиції безпосередньо пов'язані із виготовленням або трансформацією основних засобів, тим не менш вони не є об'єктами основних засобів, їх обліковують в окремій групі. Вартість незавершених капітальних інвестицій не підлягає переоцінці та амортизації. Таким чином, базовим показником, що характеризує незавершені капітальні інвестиції, є «обсяг незавершених капітальних інвестицій», який позначено символом $O_{f_{nki}}$, де верхній індекс f означає останні дві цифри часового відрізка.

Найважливішою проблемою, яка виникає в процесі здійснення капітального інвестування, є як пошук оперативних джерел і ресурсів фінансування інвестицій, так і своєчасне повернення інвестованого капіталу. Тому дослідження інвестиційної діяльності організації, на думку Лень В., рекомендується починати із загальних показників [35].

Аналіз незавершених капітальних інвестицій ТОВ «Агрона Фрут Україна» за 2018- 2020 рр. представлено в табл. 3.5.

Дані табл. 3.5. демонструють проблеми із вмінням управляти капітальними інвестиціями на ТОВ «Агрона Фрут Україна». Протягом аналізованого періоду 2018-2020 р. спостерігається збільшення обсягу незавершених капітальних інвестицій. Так, у 2019 р. обсяг збільшився в 3,8 рази порівняно з 2018 р., а у 2020 р. – в 6,8 разів. Абсолютне значення обсягу незавершених капітальних інвестицій змінилось на + 66599 тис. грн.

Таблиця 3.5

Незавершені капітальні інвестиції

ТОВ «Агрона Фрут Україна» за 2018- 2020 рр.

Роки	Незавершені капітальні інвестиції		
	обсяг, тис грн	в % до необоротних активів	в % до загальних активів
2018	2632	1,9	0,3
2019	10232	6,0	1,3
2020	69231	29,7	8,0
Відхилення, (+,-) 2018/2020 р.	66599	27,8	7,7

Відбулись також зміни в питомій вазі незавершених капітальних інвестицій в сторону збільшення в необоротних активах та загальних активах підприємства (відповідно + 27,8 та +7,7 %).

Динаміка обсягів незавершених капітальних інвестицій ТОВ «Агрона Фрут Україна» за 2018- 2020 рр. представлена також на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Динаміка обсягів незавершених капітальних інвестицій ТОВ «Агрона Фрут Україна» за 2018- 2020 рр., тис грн

Відомості на рис. 3.3 демонструють зародження тенденції до збільшення обсягів незавершених капітальних інвестицій на підприємстві. Якщо у наступні кілька років темпи приросту залишаться незмінними, то ТОВ «Агрона Фрут Україна» не зможе повною мірою реалізувати завдання.

Інформацію про капітальні інвестиції за видами активів в ТОВ «Агрона Фрут Україна» в 2018- 2020 рр. представлено в табл. 3.6.

Як свідчать дані таблиці обсяги інвестицій на підприємстві ТОВ «Агрона Фрут Україна» мають тенденцію до зменшення. Так, за період дослідження вони зменшились на 4405 тис. грн.

Загалом на підприємстві здійснюють такі види капітальних інвестицій:

- капітальне будівництво;
- придбання (виготовлення) основних засобів;
- придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів;
- придбання (створення) нематеріальних активів.

Таблиця 3.6

**Капітальні інвестиції за видами активів в ТОВ «Агрона Фрут
Україна» в 2018- 2020 рр., тис грн**

Види капітальних інвестицій	2 018р.		2 019р.		2 020р.		Відхилення, (+,-) 2018/2020 р.	
	обсяг, тис грн	питома вага, %	обсяг, тис грн	питома вага, %	обсяг, тис грн	питома вага, %	обсяг, тис грн	питома вага, %
Капітальне будівництво	213	0,74	-	-	-	-	-213	-0,74
Придбання (виготовлення) основних засобів	28094	96,98	25449	54,98	11088	45,14	-17006	-51,84
Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів	-	-	20842	45,02	-	-	-	-
Придбання (створення) нематеріальних активів	661	2,28	0,00	0,00	13475	54,86	12814	52,58
Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом	28968	100,00	46291	100,00	24563	100,00	-4405	X

Капітальні інвестиції у вигляді капітального будівництва здійснювались лише в 2018 р – 213 тис грн. Придбання (виготовлення) основних засобів здійснювалось протягом всіх років дослідження, ці види капітальних інвестицій займають найбільшу питому вагу і в 2020 р. вони зменшились на 7006 тис грн та їх питома вага зменшилась на 51, 84 %. Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів характерне лише для 2019 року. Придбання (створення) нематеріальних активів зросло за період дослідження на 12814 тис грн.

Динаміку обсягів капітальних інвестицій ТОВ «Агрона Фрут Україна» за видами активів в 2018- 2020 рр., також наглядно зображено на рис. 3.4.

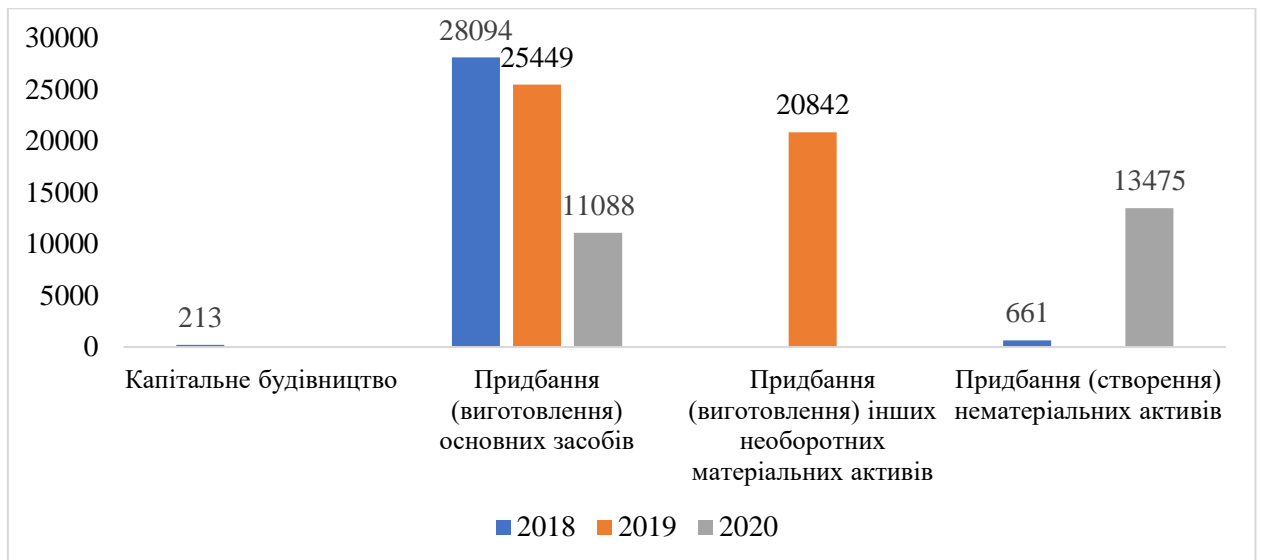

Рис. 3.4. Динаміка обсягів капітальних інвестицій ТОВ «Агрона Фрут Україна» за видами активів в 2018- 2020 рр., тис грн

Отже провівши аналіз капітальних інвестицій в ТОВ «Агрона Фрут Україна» визначено, що:

- на підприємстві здійснюються такі види інвестицій: капітальне будівництво; придбання (виготовлення) основних засобів; придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів; придбання (створення) нематеріальних активів;

- аналіз незавершених капітальних інвестицій демонструє проблеми із вмінням управляти ними. Протягом аналізованого період спостерігається збільшення обсягу незавершених капітальних інвестицій. Так, у 2019 р. обсяг збільшився в 3,8 рази порівняно з 2018 р., а у 2020 р. – в 6,8 разів. Абсолютне значення обсягу незавершених капітальних інвестицій змінилось на + 66599 тис грн;

- аналіз капітальних інвестицій свідчить про їх зменшення. Так, за період дослідження вони зменшились на 4405 тис. грн. Капітальні інвестиції у вигляді капітального будівництва здійснювались лише в 2018 р. і становили 213 тис грн. Придбання (виготовлення) основних засобів здійснювалось протягом всіх років дослідження, ці види капітальних інвестицій займають найбільшу питому вагу і в 2020 р. вони зменшились на 7006 тис грн а їх питома вага зменшилась на 51,84 %. Придбання (виготовлення) інших

необоротних матеріальних активів характерне лише для 2019 року. Придбання (створення) нематеріальних активів зросло за період дослідження на 12814 тис грн.

3.3. Напрями підвищення інвестиційної привабливості через здійснення капітальних інвестицій

Розвиток економіки безпосередньо пов'язаний із потребою постійної модернізації основних засобів для забезпечення розширеного відтворення. Одними з джерел фінансування цього процесу є капітальні інвестиції, які все частіше стають об'єктом досліджень багатьох науковців. Здійснення капітальних інвестицій створює сприятливі умови для технічного переоснащення та модернізації виробництва, тобто сприяє розвитку економіки. Недостатність капітальних інвестицій призводить до випуску продукції, яка є менш конкурентоспроможною, нижчої якості, що зумовлює втрату ринкових позицій суб'єктами господарювання [32].

В Україні чітко простежується проблема використання застарілих основних засобів та технологій виробництва, що призводить до низької конкурентоздатності продукції українських підприємств порівняно із закордонними аналогами. Саме тому аналізування інвестиційної привабливості України та її регіонів із погляду залучення та стимулювання здійснення капітальних інвестицій зумовлює актуальність теми дослідження [32].

Загальновідомо, що сільське господарство – базовий елемент агропромислового комплексу, займає одне з найважливіших місць в економіці України. Саме виробничий потенціал аграрного сектору покликаний стати рушійною силою для відродження економіки, підвищення ефективності інвестиційно-інноваційної, економічної, соціальної діяльності держави.

Зважаючи на важкий стан матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств у частині основних засобів, а саме: зносу

машин та обладнання, транспортних засобів, руйнування виробничих будівель, скорочення поголів'я основного стада, існує велика необхідність капітального інвестування галузі. Варто зазначити, що ступінь зносу на початок 2020 року склав 34,6%, тобто третя частина існуючих основних засобів зношена. Це викликає необхідність негайного їх простого, а при нарощуванні виробництва і розширеного відтворювання. Головним джерелом відтворювання основних засобів є капітальні вкладення.

Тому закономірно постає питання: «Які заходи допоможуть реанімувати інвестиційну привабливість сільського господарства?» Капітальні інвестиції визначають розвиток матеріально-технічної бази підприємства, вони необхідні для збільшення виробничих потужностей, прискорення темпів науково-технічного прогресу, слугують фактором посилення незалежності господарюючих суб'єктів в умовах ринку. Роль капітальних інвестицій визначається наступними моментами: вони є головним фактором створення основних фондів, реконструкції та розширення підприємств; здійснюють регулювання пропорцій та темпів розвитку основних фондів.

Капітальні вкладення – головне джерело створення та оновлення основних засобів, отже, підвищення технічного рівня підприємства і якості продукції, що випускається. Пріоритетними напрямками підвищення рівня інвестиційної привабливості АПК України є реалізація стратегії інноваційного розвитку сільського господарства та залучення інвестицій у високотехнологічні напрями розвитку сільськогосподарського виробництва, а також удосконалення організаційно-правового механізму інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств для залучення іноземних капітальних інвестицій.

Нині зміст економічного аналізу постійно змінюється та вдосконалюється під впливом ринкової економіки, лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків. Усе це викликає необхідність розвитку методології економічного аналізу та, зокрема, аналізу інвестицій у процесі

відтворення основного капіталу.

Удосконалення методологічних основ аналізу інвестицій пов'язано з розвитком понятійного апарату, виділенням окремих напрямів його аналізу, активізацією інноваційно-інвестиційної діяльності, визначенні мети, задач, етапів аналізу, встановлення об'єктів, суб'єктів, інформаційної бази, видів, методів і методики аналізу [85].

У сучасних умовах змінюється цільова спрямованість економічного аналізу. Здійснення контролю стає другорядною функцією, а обґрунтування управлінських та інвестиційних рішень, в свою чергу набуває більшого значення та допомагає пошуку можливих напрямів вкладення капіталу та оцінки доцільності таких дій.

На думку багатьох вчених, інноваційно-інвестиційна діяльність – це діяльність, пов'язана з капітальними вкладеннями в інновації. Відповідно, можна зробити висновок, що ця діяльність безпосередньо пов'язана з відтворенням основного капіталу. За допомогою інноваційно-інвестиційної діяльності здійснюється розширене відтворення основного, виробничого та невиробничого капіталу, покращується стан матеріально-технічної база. Це дозволяє підприємствам не тільки нарощувати обсяги виробництва продукції, але й підвищувати рентабельність діяльності. У вітчизняній економічній літературі багато робіт присвячено проблемам аналізу саме інноваційно-інвестиційних проєктів.

Інвестиційний аналіз як окремий напрям комплексного економічного аналізу виділився не так давно. Здебільшого аналіз інвестиційної діяльності визначають як проєктно-орієнтований економічний аналіз, проведення якого пов'язане з потребою в обґрунтуванні управлінських рішень щодо конкретних варіантів капіталовкладень.

І. В. Спільник та О. М. Загородної зазначають інформацію про виокремлення низки самостійних напрямків інвестиційного аналізу: аналітичне обґрунтування інвестиційної стратегії підприємства; аналіз і обґрунтування вибору потенційних альтернативних інвестиційних проєктів;

аналіз пошуку та формування інвестиційних ресурсів; аналітичне забезпечення управління інвестиційним портфелем; аналіз масштабів і ефективності здійснюваної інвестиційної діяльності; оцінка інвестиційної привабливості об'єкта для потенційних інвесторів з метою капітального (реального) інвестування; придбання емітованих цінних паперів (на право власності, боргових) [94].

В дослідженні питань аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств М. І. Філіпов, Т. В. Гаврищук, спираючись на праці попередників (Д. К. Носенко, А. Г. Жукової) в цьому напрямку наукових пошуків, зосереджують свою увагу на п'яти етапах комплексного аналізу інноваційної діяльності підприємства, які пов'язані між собою функціонально: попередній, перспективний, оперативний, ретроспективний і завершальний [104].

Кожен з перелічених вище етапів комплексного аналізу автори детально охарактеризували, що дає змогу при проведенні аналізу капітальних інвестицій брати за зразок чітку аналітичну послідовність, починаючи від попереднього виду аналізу і закінчуючи завершальним видом аналізу капітальних інвестицій. Перелічені вище види аналізу можна було б назвати і по-іншому: вступний (або попередній), стратегічний (або перспективний), миттєвий (або оперативний), меморіальний (або ретроспективний), підсумковий (або завершальний) [15].

Аналіз капітальних інвестицій, на думку Я. О. Ізмайлова, повинен складатись з 6 етапів: 1) аналіз динаміки і структури капітальних інвестицій; 2) аналіз відтворення основних засобів як об'єктів капітальних інвестицій; 3) аналіз впливу інвестиційної активності на рівень використання основних засобів; 4) аналітична діагностика джерел капітальних інвестицій; 5) аналіз ефективності капітальних інвестицій; 6) аналіз інноваційної спрямованості капітальних інвестицій. Для кожного з перелічених вище етапів визначено по 2 – 3 показники (динаміки, питомої ваги, структури, коефіцієнтів, величин впливу, строків окупності, норм прибутку, інтегрального та часткових індексів) [24].

За зразок для аналізу капітальних інвестицій функціонуючого підприємства можна взяти наступні аналітичні показники (табл. 3.7) [15].

Таблиця 3.7

Показники аналізу капітальних інвестицій в Україні [15].

<i>№ з/п</i>	<i>Показники аналізу капітальних інвестицій</i>	<i>Капітальні інвестиції в абсолютних показниках</i>	<i>Структура капітальних інвестицій у відносних показниках</i>	<i>Розподіл капітальних інвестицій у коловій діаграмі</i>
1	за видами активів	+		
2	за регіонами	+		
3	за регіонами (<i>графік</i>)		+	
4	за джерелами фінансування за регіонами	+		
5	за видами активів та окремими напрямками	+		
6	у матеріальні активи за видами основних засобів	+		
7	у житлове будівництво за регіонами	+		
8	за видами економічної діяльності (<i>графік</i>)			+
9	за видами економічної діяльності	+		
10	за видами економічної діяльності за регіонами	+	+	
11	за видами промислової діяльності за регіонами	+	+	

У контексті аналізу капітальних інвестицій не треба забувати про оцінку й аналіз інвестиційних та інноваційних проектів. Оцінку економічної ефективності інвестиційних проектів можна здійснювати за традиційною, дисконтною та компаундинговою методиками. Нині перевага надається останній [5]. Про аналіз інвестицій та інновацій П. П. Микитюк пише так: «Для аналізу впливу інвестиційних та інноваційних проектів на показники ефективності діяльності підприємства необхідно, щоб ефективність науково-технічних заходів та ефективність діяльності підприємства розраховували за допомогою показників, однорідних за економічним змістом» [39]. За наслідками аналізу важливо виявити інвестиційну ефективність нововведень і добре коли вона буде високою, а не середньою чи низькою. Про це можна

судити за величиною внеску нововведення в зміну показників ефективності підприємства (у відсотках) [39].

Таким чином, важливо, щоб у процесі аналізу капітальних інвестицій особлива увага приділялась аналізу інновацій, як найважливішого сегмента аналізу інвестицій. Адже коли питома вага інновацій в інвестиціях невисока, то підприємство не має шансів вижити в конкурентній боротьбі.

Отже постає необхідність розробки методики аналізу показників інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств із врахуванням галузевих особливостей та факторів.

На сьогодні науковцями запропоновано ряд методик оцінки та аналізу інвестиційної привабливості підприємства. Їх зазвичай класифікують на такі групи [31]:

1) методики, джерелом аналізу яких є фінансова звітність. Зазвичай здійснюється оцінка фінансового стану підприємства;

2) комплексні методики оцінки інвестиційної привабливості. Здебільшого використовується інтегральний показник;

3) методики, орієнтовані на класифікацію внутрішніх факторів потенціалу інвестиційної привабливості;

4) європейські методики оцінки та аналізу інвестиційної привабливості, орієнтовані на рейтингову оцінку.

П. М. Суркін за основу оцінювання рекомендує брати показники в розрізі трьох блоків: показники ринкової стійкості, коефіцієнти ліквідності та рентабельності [96]. Ю. П. Аніскін пропонує методику оцінки на основі факторного аналізу рентабельності активів [3]. Л. С. Валінурова у своїй методиці розробила класифікацію внутрішніх факторів потенціалу інвестиційної привабливості підприємства [8].

Однак, як зазначають науковці, ці методики мають ряд недоліків, через те, що більшість з них заснована на розрахунку наборів безсистемних показників фінансового стану підприємства, які мають ретроспективний характер, в той самий час інвестора цікавлять можливі результати майбутньої

діяльності; деякі методи засновані на експертній оцінці та відображають їх суб'єктивну думку, тому мають невизначений характер.

На інвестиційну активність в окремих регіонах країни та в окремих сферах економічної діяльності впливають різні чинники. Існують напрями вкладення коштів, що є пріоритетними для підприємств. Розвиток пріоритетних напрямів сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємств, їхній конкурентоспроможності в ринковому середовищі. Водночас в економічній сфері країни, в галузях, в конкретних видах економічної діяльності мають місце фактори, що стримують інвестиційну активність. Найбільш пріоритетними напрями є заміна зношеної техніки та обладнання, автоматизація та механізація виробничого процесу, зниження собівартості продукції та охорона навколишнього середовища. Серед факторів, що стримують інвестиційну активність підприємств, у наш час найбільше значення мають: нестача власних коштів, невизначеність економічної ситуації в країні, інвестиційні ризики та високий відсоток комерційного кредиту [1].

Серед інших чинників треба зазначити: високу вартість нововведень, брак фінансової підтримки з боку держави, низький платіжний попит на нові продукти. Інтенсивність інноваційної діяльності залежить не тільки від економічних, але також від виробничих та інших чинників, до яких можна віднести: низький інноваційний потенціал організації, нестача кваліфікованого персоналу, недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази та інші [102].

У складі внутрішніх чинників, що перешкоджають інвестиціям, найбільше занепокоєння організацій викликає їхній власний низький інноваційний потенціал і нестача кваліфікованого персоналу, слабкий рівень готовності підприємств до освоєння науково-технічних досягнень техніки та технологій.

Рівень інвестиційної активності визначають за допомогою коефіцієнтного аналізу. До показників відносять: коефіцієнт рентабельності

інвестицій, коефіцієнт інвестиційної активності, коефіцієнт інвестування, коефіцієнт забезпеченості довгострокових інвестицій, коефіцієнт структури довгострокових інвестицій. За допомогою зазначених коефіцієнтів аналізується ефективність управління інвестиціями підприємства, розробляється перспективна стратегія.

До основних показників інвестиційної привабливості відносять такі (табл. 3.8).

Необхідно зазначити, що науковцями в Україні розроблено методіку облікового забезпечення інвестиційної привабливості підприємства та запропоновано послідовність дій, що складається з таких етапів [52]:

1) аналіз: передбачає перевірку установчих документів, статуту підприємства з урахуванням усіх змін і доповнень, документів щодо зміни власників (протоколи зборів учасників), документів, що засвідчують право власності на матеріальні та нематеріальні цінності;

Таблиця 3.8

Основні показники інвестиційної привабливості

<i>Показники</i>	<i>Характеристика</i>
Показники оцінки майнового стану	Дають змогу визначити, наскільки ефективно використовується майно підприємства. До показників цієї групи можна віднести: суму господарських коштів у розпорядженні підприємства, коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття та ін.
Показники оцінки фінансової стійкості (платоспроможності)	Характеризують спроможність підприємства виконувати свої короткострокові та довгострокові зобов'язання завдяки власним активам. До показників цієї групи можна віднести: коефіцієнти абсолютної, термінової, проміжної та загальної платоспроможності
Показники оцінки ліквідності активів	Характеризують здатність позичальника забезпечити своєчасне виконання своїх зобов'язань, надають можливість передбачати вірогідність повернення ним позики згідно з угодою. До таких показників можна віднести: коефіцієнт абсолютної, критичної та поточної ліквідності
Показники оцінки прибутковості	Характеризують прибутковість діяльності підприємства. До показників цієї групи можна віднести: коефіцієнти рентабельності активів, власного капіталу, діяльності, продукції
Показники оцінки ділової активності	Характеризують спроможність підприємства ефективно використовувати свої ресурси. До показників цієї групи можна віднести: обсяг продажу готової продукції, робіт, послуг, прибутків, обсяг авансованого капіталу

2) виявлення: в ході якого ідентифікуються різного роду ризики, що пов'язані з юридичними аспектами діяльності, прогалини у відображенні в обліку активів та зобов'язань, а також ризики, що стосуються податкових питань. Відповідно, на цьому ж етапі вживаються заходи з усунення виявлених невідповідностей;

3) дооцінка (оцінка) активів та постановка на баланс: передбачає оцінку прав користування земельними ділянками, оцінку прав на об'єкти інтелектуальної власності (права на сорти рослин та породи тварин), оцінку біологічних активів та сільськогосподарської продукції за справедливою вартістю, переоцінку основних засобів, оцінку нематеріальних активів (брендів);

4) підготовка інформаційного проспекту: який повинен повністю розкрити інформацію про діяльність підприємства, зокрема про його найбільш важливі активи (основні засоби, земельні ділянки та права користування ними, біологічні активи та сільськогосподарська продукція, а також права інтелектуальної власності,). Потреба в підготовці інформаційного проспекту пояснюється відсутністю на сьогодні єдиного джерела, що містить повну інформацію про підприємство. Потрібна інформація частково міститься в різних звітних формах, що унеможлиблює її ефективне використання для оцінки фінансово-майнового стану підприємства.

Більшість методик фінансового аналізу під час проведення передбачають аналіз складу та структури активів і пасивів наявних у підприємства, розрахунок показників платоспроможності, ліквідності, рентабельності та фінансової стійкості. Проте в кожній методиці запропоновано свій набір показників та порядок їх розрахунків.

На підставі вивчення чинних підходів встановлено, що інвестиційну привабливість розглядають як характеристику фінансово господарської та управлінської діяльності підприємства, перспектив його розвитку та можливості залучення інвестиційних ресурсів. Водночас зазначається, що на інвестиційну привабливість підприємства впливають ефективність

використання інвестиційних ресурсів, маркетингові дослідження та результати фінансово-господарської діяльності, тобто параметри внутрішнього середовища підприємства, що характеризують його фінансову стійкість, ділову активність, майнове становище, ліквідність активів, рентабельність. Для оцінки показників діяльності підприємства використовуються переважно дані, отримані з бухгалтерського балансу та звіту про фінансові результати.

Отже при здійсненні аналізу показників інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств доцільно враховувати галузеві особливості, що включає такі чинники: державну підтримку, трудові ресурси, оренду землі, інновації, екологічні чинники, дасть змогу отримувати додаткову інформацію до звітності та виступатиме інформаційною базою для потенційних інвесторів у прийнятті тактичних та стратегічних рішень про перспективи розвитку підприємства.

Вчені стверджують, що: «Інвестиційна привабливість як економічна категорія, в першу чергу характеризується ефективністю використання наявного майна підприємства, здатністю до розвитку з подальшим підвищенням прибутковості капіталу і техніко-економічного рівня виробництва, стійкістю фінансового стану та платоспроможністю, якістю та конкурентоспроможністю продукції» [52].

Можемо констатувати, що аналіз інвестиційної привабливості підприємства, за своєю суттю, є процесом вивчення економічної інформації підприємства з метою:

- об'єктивної оцінки наявного рівня інвестиційної привабливості та стійкості фінансового стану підприємства, оцінки зміни цих рівнів, шляхом порівняння цих показників з бізнес-планом і нормативними значеннями, під впливом різних факторів та попереднім періодом;
- прийняття інвесторами управлінських рішень щодо подальшого фінансування інвестиційних проєктів, зважаючи на встановлені обмеження;

- підвищення фінансової стійкості, інвестиційної привабливості підприємства та поліпшення його фінансового стану

З огляду на вищевикладені сутність та зміст, а також цілі аналізу інвестиційної привабливості та фінансового стану підприємства можна зробити висновок про те, що його основними завданнями є:

- аналіз обсягів, структури, складу та ефективності використання майна підприємства;

- аналіз раціонального використання власного й позикового капіталів для здійснення поточної господарської діяльності;

- оцінка забезпеченості власними оборотними засобами та платоспроможності рівня фінансової стійкості та фінансової незалежності підприємства, ліквідності майна;

- аналіз незавершеного виробництва забезпеченості виробничими запасами та основними засобами для підвищення конкурентоспроможності та рентабельності випущеної продукції;

- аналіз існуючого техніко-економічного рівня виробництва, а також оцінка напрямів подальшого розвитку;

- оцінка впливу ризиків й невизначеності на інвестиційну привабливість та фінансовий стан підприємства;

- виявлення внутрішньовиробничих резервів спрямованих на підвищення стійкості фінансового стану підприємства і розробка управлінських рішень для підвищення його інвестиційної привабливості;

- підвищення економічної обґрунтованості бізнес-плану в частині, яка направлена на поліпшення інвестиційної привабливості та фінансового стану підприємства, включаючи побудову прогнозних балансів, розрахунок потреби в оборотних коштах та інвестиціях в основні засоби.

Показники, що характеризують фінансовий стан підприємства, розраховуються за стандартними методиками, тобто його практично завжди можна визначити, зважаючи на декілька формальних критеріїв: показники ліквідності та фінансової стійкості (співвідношення власного і позикового

капіталів, а також співвідношеннями груп активів і пасивів різного ступеня терміновості), показники ділової активності (оборотність) та рентабельності.

Отже, проведений аналіз методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості різних рівнів економічної системи показав, що напрацювання в цій сфері чималі. Однак багато з методів дуже спеціалізовані й не враховують у повному обсязі особливостей характеристики інвестиційної привабливості різних рівнів економічної системи: країни, галузей, регіонів, підприємств та інвестиційних проєктів і не забезпечують інтегрованої оцінки агрегованого змісту інвестиційної привабливості. Розглянуті методичні розробки між собою мало узгоджені, мають різну методологічну базу, що ускладнює їх комплексне використання для реалізації методологічної моделі вибору об'єкта інвестування та оцінки його інвестиційної привабливості. На це вказують багато дослідників.

Сучасна методологія оцінювання інвестиційної привабливості далеко не досконала й вимагає: оптимізації переліку напрямів і показників аналізу; кращого поєднання ретроспективних та перспективних (прогностичних) оцінок; кількісного обчислення якісних характеристик показників; адекватного відображення в показниках інтересів різних інвесторів та їхніх груп.

Основними напрямами підвищення інвестиційної привабливості через здійснення капітальних інвестицій є:

- 1) створення сприятливого інвестиційного клімату, що забезпечить фінансування капітальних інвестицій за рахунок коштів іноземних інвесторів, коштів вітчизняних інвестиційних компаній, коштів державного та місцевих бюджетів;

- 2) удосконалення регіональної політики економічного розвитку в напрямі стимулювання капітальних інвестицій у території пріоритетного розвитку та депресивні регіони;

- 3) удосконалення державної податкової політики задля зменшення податкового тиску на суб'єкти господарювання, що спрямовують власні

фінансові ресурси на фінансування капітальних інвестицій;

4) удосконалення інструментів фінансування капітальних інвестицій у розрізі окремих (пріоритетних) видів економічної діяльності;

5) сприяння розвитку парабанківської системи для стимулювання фінансування капітальних інвестицій [32].

Отже, з метою оцінки стану підприємства та прийняття подальших управлінських рішень поводитья аналіз діяльності суб'єкта господарювання. Нині зміст аналізу постійно змінюється, що пов'язано з впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, таких як європейська інтеграція, зміна методології обліку, вплив ринкової економіки, зростання експорту, зовнішньоекономічних зв'язків, що призводить до збільшення притоку іноземних інвестицій. Це викликає необхідність змін у методології аналізу, зокрема в контексті інвестиційної діяльності.

Удосконалення методологічних основ аналізу інвестицій пов'язано з розвитком понятійного апарату, виділенням окремих напрямів його аналізу, активізацією інноваційно-інвестиційної діяльності, визначенні мети, задач, етапів аналізу, встановлення об'єктів, суб'єктів, інформаційної бази, видів, методів і методики аналізу.

Здебільшого аналіз інвестиційної діяльності визначають як проєктно-орієнтований економічний аналіз, проведення якого пов'язане з потребою в обґрунтуванні управлінських рішень щодо конкретних варіантів капіталовкладень. Однак вони не призначені для комплексного аналізу, тим паче для здійснення аналізу інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств. У першому випадку аналіз направлений на рівень рентабельності, у другому – на планування, облік і калькулювання собівартості продукції.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами проведеного дослідження на тему «Облік та аналіз капітальних інвестицій в умовах забезпечення розвитку процесу виробництва підприємства» можна зробити наступні висновки:

Капітальні інвестиції є важливим інструментом для здійснення інвестиційної політики задля вдосконалення своїх виробничих потужностей, зменшення собівартості продукції, підвищення рівня рентабельності діяльності, збільшення конкурентоспроможності. Поняття «капітальні інвестиції» є багатоаспектним і потребує детального вивчення на загальнонауковому та прикладному рівнях, оскільки безпосередньо впливає на організацію обліку об'єкта. В процесі дослідження встановлено, що простежується наступна взаємодія категорій: інвестиції (як зовнішнє поняття) – фінансовий потік, що надходить на підприємство ззовні, а основний дохід приносить інвестору; капітальні вкладення (як внутрішнє поняття) можуть формуватися як коштом зовнішніх джерел – інвестицій, так і з внутрішніх – власних коштів: прибутку. Поняття «капітальні вкладення» балансує на межі бухгалтерського обліку господарських операцій із вкладання коштів і отримання нової вартості з точки зору інвестора.

Для належної організації обліку та аналізу за здійсненням капітальних інвестицій важливо науково обґрунтувати їх класифікацію. Капітальні інвестиції групуються за різними ознаками. Наведені класифікації інвестицій загалом та капітальних інвестицій зокрема сприятимуть покращенню інформаційного забезпечення ухвалення управлінських рішень в процесі інвестиційної діяльності як на мікро так і на мікрорівнях економіки, а також вибору оптимальних методів та джерел фінансування інвестицій.

Оцінка нормативно-правової бази щодо організації та порядку здійснення капітальних інвестицій підприємств засвідчила деякі неузгодження. У нормативно-правових актах наголошується, що капітальні інвестиції можуть відбуватись у формах об'єктів інтелектуальної власності,

прав користування та фінансових інвестицій. Однак науковці вважають, що капітальні інвестиції характеризувати як господарську операцію неприпустимо, бо це все-таки капітал, що інвестується в активи різного роду. З метою узгодження законодавчої і бухгалтерської термінології доцільно категорію «капітальні інвестиції (вкладення)» визначати у Законі України «Про інвестиційну діяльність» як витрати на створення і поліпшення довготермінових матеріальних і нематеріальних ресурсів.

Процес ідентифікації капітальних інвестицій для потреб обліку доцільно проводити за таким алгоритмом: визначити приналежність діяльності підприємства до довгострокового капітального інвестування; розподілити капітальне інвестування за цільовим спрямуванням та напрямками; закріпити капітальні вкладення за окремими об'єктами; оцінити ступінь їх завершеності на визначений період та прийняти рішення щодо наступного відображення капіталовкладень в обліку відповідно до прогнозованих завдань щодо об'єкта капітального інвестування. Представлений алгоритм значно спрощує методику ідентифікації капітальних інвестицій в обліку, оскільки включає низку послідовних етапів.

Всі операції, що пов'язані з капітальними інвестиціями оформлюються документально в обліку. В роботі представлена схема процесу капітального інвестування із зазначенням назв документів в розрізі операцій з придбання капітальних інвестицій, їх створення власними силами та проведення будівельних робіт господарським та підрядним способами представлена. Для обліку капітальних інвестицій призначено рахунок 15 «Капітальні інвестиції», де накопичуються всі витрати підприємства, які пов'язані зі створенням чи придбанням необоротних активів, а також які включаються до первісної вартості цих об'єктів. Об'єктами капітальних вкладень згідно з планом рахунків є капітальне будівництво, основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи, довгострокові біологічні активи. За дебетом рахунку 15 «Капітальні інвестиції» відображають збільшення визнаних витрат на придбання або створення матеріальних та нематеріальних

необоротних активів, за кредитом – їх зменшення (введення в дію, прийняття в експлуатацію придбаних або створених необоротних активів тощо).

Більшість окреслених авторами проблем в обліку капітальних інвестицій лежить у площині недосконалості його нормативно-правового забезпечення. Це зумовлено стислістю змісту національних стандартів, відсутністю чітких рекомендацій щодо відображення в обліку і звітності вичерпної інформації про капітальні інвестиції та неузгодженістю вимог різних нормативно-правових актів між собою. Аналіз досліджень свідчить про необхідність визнання капітальних інвестицій окремим повноцінним об'єктом бухгалтерського обліку і вимагає розробки Методичних рекомендацій з їх обліку. Крім того удосконалення бухгалтерського обліку капітальних інвестицій та операцій може здійснюватись за такими напрямками: конкретизація бухгалтерських рахунків для проведення операцій з обліку капітальних інвестицій, виокремлення позабалансового рахунку для нагромадження інформації про джерела їх фінансування, організація управлінського обліку реалізації інвестиційного проекту, облікова політика в частині обліку капітальних інвестицій, методи їх оцінки тощо.

Обсяги капітальних інвестицій залишаються на невисокому рівні через несприятливий інвестиційний клімат, який спричинений низкою проблем, зокрема: нестабільність і недосконалість нормативно-правової бази, політична нестабільність, недостатній рівень розвитку валютного регулювання, нерозвинутість фондового ринку, значний податковий тиск, низький рівень забезпечення привабливості об'єктів інвестування, малоефективна інвестиційна діяльність банків, низький рівень трансформації заощаджень населення в інвестування, недостатня кількість вільних економічних та офшорних зон, корупційні процеси та інші. В роботі проведена аналітична оцінка капітального інвестування в Україні в розрізі видів економічної діяльності, за видами активів, за джерелами фінансування.

Провівши аналіз капітальних інвестицій в ТОВ «Агрона Фрут Україна» визначено, що:

- на підприємстві здійснюються такі види інвестицій: капітальне будівництво; придбання (виготовлення) основних засобів; придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів; придбання (створення) нематеріальних активів;

- аналіз незавершених капітальних інвестицій демонструє проблеми із вмінням управляти ними. Протягом аналізованого період спостерігається збільшення обсягу незавершених капітальних інвестицій. Так, у 2019 р. обсяг збільшився в 3,8 рази порівняно з 2018 р., а у 2020 р. – в 6,8 разів. Абсолютне значення обсягу незавершених капітальних інвестицій змінилось на + 66599 тис грн;

- аналіз капітальних інвестицій свідчить про їх зменшення. Так, за період дослідження вони зменшились на 4405 тис. грн. Капітальні інвестиції у вигляді капітального будівництва здійснювались лише в 2018 р. і становили 213 тис грн. Придбання основних засобів здійснювалось протягом всіх років дослідження, ці види капітальних інвестицій займають найбільшу питому вагу і в 2020 р. вони зменшились на 7006 тис грн а їх питома вага зменшилась на 51,84 %. Придбання інших необоротних матеріальних активів характерне лише для 2019 року а придбання нематеріальних активів зросло за період дослідження на 12814 тис грн.

Проведений аналіз методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості різних рівнів економічної системи показав, що напрацювання в цій сфері чималі. Однак багато з методів дуже спеціалізовані й не враховують у повному обсязі особливостей характеристики інвестиційної привабливості різних рівнів економічної системи: країни, галузей, регіонів, підприємств та інвестиційних проєктів і не забезпечують інтегрованої оцінки агрегованого змісту інвестиційної привабливості. Розглянуті методичні розробки між собою мало узгоджені, мають різну методологічну базу, що ускладнює їх комплексне використання для реалізації методологічної моделі вибору об'єкта інвестування та оцінки його інвестиційної привабливості. Удосконалення методологічних основ аналізу інвестицій пов'язано з розвитком понятійного

апарату, виділенням окремих напрямів його аналізу, активізацією інноваційно-інвестиційної діяльності, визначенні мети, задач, етапів аналізу, встановлення об'єктів, суб'єктів, інформаційної бази, видів, методів і методики аналізу.

Доцільно при здійсненні аналізу показників інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств враховувати галузеві особливості, що включає такі чинники: державну підтримку, трудові ресурси, оренду землі, інновації, екологічні чинники, що дасть змогу отримувати додаткову інформацію до звітності та виступатиме інформаційною базою для потенційних інвесторів у прийнятті тактичних та стратегічних рішень про перспективи розвитку підприємства.

Основними напрямками підвищення інвестиційної привабливості через здійснення капітальних інвестицій є: 1) створення сприятливого інвестиційного клімату, що забезпечить фінансування капітальних інвестицій за рахунок коштів іноземних інвесторів, коштів вітчизняних інвестиційних компаній, коштів державного та місцевих бюджетів; 2) удосконалення регіональної політики економічного розвитку в напрямі стимулювання капітальних інвестицій у території пріоритетного розвитку та депресивні регіони; 3) удосконалення державної податкової політики задля зменшення податкового тиску на суб'єкти господарювання, що спрямовують власні фінансові ресурси на фінансування капітальних інвестицій; 4) удосконалення інструментів фінансування капітальних інвестицій у розрізі окремих (пріоритетних) видів економічної діяльності; 5) сприяння розвитку парабанківської системи для стимулювання фінансування капітальних інвестицій.

Використання на практиці пропозицій щодо організації та веденню обліку капітальних інвестицій та їх аналізу, сприятиме вдосконаленню обліково-аналітичного забезпечення капітальних інвестицій в умовах забезпечення розвитку процесу виробництва підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамчук В. В., Грицишин М. І., Сидорчук О. В., Сергеева Н. В. Комплектування та ефективне використання машино-тракторного парку сільськогосподарських підприємств, що функціонують у різних ґрунтово-кліматичних зонах України: метод. рекомендації / ННЦ «ІМЕСГ». Глеваха, 2012. 38 с.
2. Аналіз капітальних інвестицій. URL: https://pidru4niki.com/1151051346491/bankivska_sprava/analiz_kapitalnih_investitsiy#34
3. Анискин Ю. П. Управление инвестиционной активностью: учебное пособие. М : Дело, 2012. С. 309.
4. Бланк И.А. Управление инвестициями предприятия. Київ: Ника-Центр, 2003. 480 с.
5. Бубенко І., Растяпін А. Про методи оцінки ефективності інвестиційних проектів. *Економіка України*. 2002. № 12. С. 80 – 83.
6. Бутинець Ф.Ф., Шатило Н.В. Податковий облік в Україні : навчальний посібник для студентів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит». Житомир : ЖІТІ, 1998. 928 с.
7. Бухгалтерський фінансовий та внутрішньогосподарський облік в галузях системи переробної промисловості АПК (на основі національних стандартів) / За ред. проф., д-ра екон. наук. В. В. Сопко та О. В. Бойко. К.: Фенікс, 2001. 468 с.
8. Валинурова Л. С., Казакова О. Б. Управление инвестиционной деятельностью: учебник. Москва : Кнорус, 2012. 384 с.
9. Вербицька Л.В. Теорія бухгалтерського обліку: навч.- метод. посібник. К. : Логос, 2003. 420 с. 3.
10. Голов С.Ф. Управлінський облік : навч. посіб. К. : Лібра, 2003. 704 с.
11. Гончарук І.В., Старосуд В.І., Мулик Т.О. Фінансові результати сільськогосподарських підприємств: механізм формування та аналітична

оцінка (на прикладі Ялтушківської дослідно-селекційної станції ІБК І ЦБ НААН України. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018 № 3. (31). С. 18-34.

12. Гудзенко Н. М., Коваль Н. І., Плахтій Т. Ф. Вплив інформаційних потреб користувачів на структуру та наповнення фінансової звітності. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 102-113. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnr_2018_5_10

13. Деньга С. Облік інвестицій. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. № 12. С. 3-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2014_12_2

14. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

15. Дерій В. А., Камінська Т. Г. Облік і аналіз капітальних інвестицій для забезпечення розвитку процесу виробництва. *Проблеми економіки*. 2015. № 3. С. 258-266.

16. Дерій В.А. Бухгалтерський облік землі в Україні та за кордоном. *Бухгалтерія в сільському господарстві*. 2000. № 5. С. 14 – 15.

17. Домбровська Н. Р., Бандер О. І. Порівняльний аналіз класифікацій. *Економіка*. 2019. Т. 24, Вип. 1. С. 119-125.

18. Домбровська Н.Р. Особливості організації економічного аналізу капітальних інвестицій/ SCIENCE, RESEARCH, DEVELOPMENT. Economy. Management State and Law. № 14 (НАУКА, ИССЛЕДОВАНИЯ, РАЗВИТИЕ. Экономика. Менеджмент. Государство и право.) 27.02.2019- 28.02.201 London (Лондон) Zbiór artykułów naukowych recenzowanych. URL:http://xn--e1aaajfpcds8ay4h.com.ua/files/86_02_02_s.pdf С. 9-11

19. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: навч. посіб. К. : Каравела, 2007. 424 с.

20. Жук В.М., Бездушна Ю. С., Вдовенко О. С. Облікові технології у забезпеченні інвестиційної привабливості та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств. *Облік і фінанси*. 2013. № 4 (62). С. 32 –

38.

21. Задорожний З. В. Внутрішньогосподарський облік у будівництві: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 336 с.

22. Здирко Н.Г., Черешневий О.І. Теоретична сутність та класифікація необоротних матеріальних активів. *Економіка АПК*. 2020. № 12 С. 29.

23. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підручник. для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр учбової літератури, 2009. 728 с.

24. Ізмайлов Я. О. Облік і аналіз капітальних інвестицій: організація і методика (на матеріалах гірничо-збагачувальних підприємств) :автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності).Київ. 2009. 20 с.

25. Інвестування: навчальний посібник / За заг. ред. докт. екон. наук, професора В.М. Гриньової. Х. : ВД «Інжек», 2003. 320 с.

26. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ МФУ від 30.11.99 р. № 291.

27. Калетнік Г. М. Державне регулювання економіки: навчальний посібник / Г.М. Калетнік, А. Г. Мазур, О. Г. Кубай. К.: “Хай-Тек Прес”, 2011. 428 с.

28. Кантаєва О. В. Напрями розвитку методики бухгалтерського обліку інноваційної діяльності . *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. № 5. С. 18 – 28.

29. Киш Л.М., Клочко О.В., Потапова Н.А. Інформаційні системи і технології управління організацією. Навчальний посібник. Вінниця: Вінницька газета, 2015.– 320 с.

30. Коваль Н. Проблеми та шляхи покращення інвестиційної діяльності в економіці України. *Економічний аналіз*. 2013. Т. 13. С. 56-63.

31. Коляда К. Г., Пулін Т. В., Нечаєва І. А. Методика оцінки інвестиційної привабливості ІТ-компанії за допомогою показників аналізу акцій та інтегрального показника інвестиційної привабливості. *Інвестиції*:

практика та досвід. 2018. № 19. С. 41–45.

32. Коць О.О., Бондаренко Л.П., Хоркава Н.Б. Напрями підвищення інвестиційної привабливості через здійснення капітальних інвестицій. *Глобальні та національні проблеми економіки електронне наукове фахове видання*, 2017. №16. URL: <http://global-national.in.ua/component/content/article/24-vipusk-16-kviten-2017-r/2888-kots-o-o-bondarenko-l-p-khorkava-n-b-napryami-pidvishchennya-investitsijnoi-privablivosti-cherez-zdijsnennya-kapitalnikh-investitsij>

33. Кравченко О. В., Овчарова Н. В., Бага А. В., Кравченко Д. О. Облік капітальних інвестицій та його вдосконалення. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2021. № 1. С. 104–110. DOI: 10.21272/1817-9215.2021.1-12

34. Крупка Я.Д. Облік інвестицій монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2001. 302 с.

35. Лень В.С. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 556 с.

36. Лоренс Дж. Гитман, Майкл Д. Джонк. Основы инвестирования / перевод с англ. М. : Дело, 1997. 225 с.

37. Майорова Т. В., Крук В. В., Шевчук Я. В. Капітальні інвестиції: сутність та проблеми реалізації в кризових умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 21. С. 12–16.

38. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: Наказ Міністерства фінансів України 23 .01. 2015 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text>

39. Микитюк П. П. Аналіз впливу інвестицій та інновацій на ефективність господарської діяльності підприємства: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2007. 296 с.

40. Микитюк П.П. Аналіз ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств : теорія і практика: дис на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 - бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами

економічної діяльності). Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет. 2011. 547 с.

41. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti>

42. Мойсеєнко І., Ревак І., Миськів Г., Чапляк Н. Інвестиційний аналіз: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 276 с.

43. Мулик Т. О., Гордієнко М. І. Методичні підходи до управлінського аналізу в умовах інтеграційних процесів. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 7. С. 7-19.

44. Мулик Т. О., Материнська О. А., Пльонсак О. Л. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 288 с.

45. Мулик Т.О., Федоришина Л.І. Організація аналітичної роботи в сільськогосподарських підприємствах: навч. посіб. Київ. «Центр учбової літератури», 2020. 236 с.

46. Нападовська Л. В. та інші Управлінський облік: навч. посіб. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. К., 2006. 346 с.

47. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013р. № 73. URL: <http://www.rada.gov.ua>.

48. Нестеренко І.В. Актуальні проблеми обліку та аудиту інвестиційної діяльності підприємства. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2011. Вип. 2. С. 61 – 68.

49. Ночовна Ю. О., Радевич Т. В. Протириччя та проблеми обліку капітальних інвестицій. *Агросвіт*. 2016. № 13-14. С. 18–23.

50. Облік капітальних інвестицій. URL: <http://yaremchukoleksandra.blogspot.com/2017/04/52.html>.

51. Облік незавершених капітальних інвестицій. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/10000454>

52. Облікове забезпечення інвестиційної привабливості та безпеки підприємства й аграрної галузі : практичне керівництво / В. М. Жук, Б. В. Мельничук, Ю. С. Бездушна та ін.; за ред. В. М. Жука. К.: ТОВ «Всеукраїнський інститут права і оцінки», 2013. 88 с.

53. Остапчук Т. П. Облік і контроль капітальних інвестицій: теорія і практика здійснення : автореф. ... канд. екон. наук : 08.06.04. Тернопіль, 2004. 21 с.

54. Палий В. Ф., Палий В. В. Финансовый учет: учеб. пособие. М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2001. 672 с.

55. Партин Г. О., Дідух, О. В. Капітальні інвестиції: сутність, сучасні тенденції та вплив на зростання обсягів ВВП. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.3.86

56. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом : монографія. К. : Лібра, 2002. 472 с.

57. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкція про його застосування: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

58. Податковий кодекс України: від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

59. Подмешальська Ю.В., Мельник С.В. Аналіз сутності категорії «капітальні інвестиції» з метою організації обліку на підприємстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. Вип. 14(3). С. 161-164.

60. Подолянчук О.А. Гудзенко Н.М. Капітальні інвестиції: нормативно-правове регулювання та облік. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2021. № 2. С.166-181.

61. Подолянчук О.А. Облікова інформація та її якісні характеристики відповідно до облікових стандартів. *Економіка. Фінанси, Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. №8. С. 79-90.

62. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7: наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 N 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00/conv#Text>.

63. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8: наказ Міністерства фінансів України від 18.10.99 N 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text>

64. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 "Витрати": Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>

65. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 28 квіт. 2006 р. №415. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-06#Text>

66. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: наказ Мінфіну від 24.05.1995 № 88.

67. Положення про Міністерство фінансів України: Постанова КМУ від 20 серпня 2014 р. № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text>

68. Попович П.Я. Економічний аналіз суб'єктів господарської діяльності. Тернопіль.: Економічна думка, 2004. 100 с.

69. Правдюк Н. Л. Обліково-аналітичне забезпечення управління прибутком підприємства. *Облік і фінанси*. 2015. № 4. С. 53-60. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2015_4_10

70. Правдюк Н. Л., Мулик Т.О., Мулик Я.І. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 224 с.

71. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996-XIV.

72. Про затвердження Змін до Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: наказ Мінфіну від 11.04.2017 р. № 427.

73. Про затвердження Методики розрахунку індексу капітальних інвестицій: Наказ державного комітету статистики України. від 25.12.2009 № 494. URL: <http://consultant.parus.ua>.

74. Про затвердження Національного стандарту № 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів: Постанова КМУ від 29 листопада 2006 р. № 1655: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1655-2006-%D0%BF>.

75. Про затвердження форм державних статистичних спостережень зі статистики капітальних інвестицій та основних засобів : Наказ Держстату України від 10.06.2019 № 205 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0205832-19>.

76. Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-кб (місячна) «Звіт про виконання будівельних робіт засобів»: Наказ Держстату України від 21.06.2019 № 224. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0224832-19/sp:max100>

77. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

78. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>

79. Радевич Т. В. Нормативно-правове регулювання сутності капітальних інвестицій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 23. С. 64–68.

80. Ряди динаміки. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D1%8F%D0%B4%D0%B8_%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B8

81. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. К.: Знання, 2004. 654 с.

82. Сажанець С. Й. Організаційні аспекти розвитку системи обліку капітальних інвестицій на підприємствах. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 628. С. 288 – 293.

83. Сенів Б.Г. Аналіз ефективності інвестицій в реконструкцію і

технічне переозброєння діючих підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.06.04 / Тернопіль. 2004. 20 с.

84. Сергєєва Н. В. Аналіз інвестиційної привабливості підприємств. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій : матеріали Десятої міжн. наук.-практ. молодіжної інтернет-конф. (у заочній формі) (10 жовтня 2019 р., м. Київ) / НААН; ННЦ «Інститут аграрної економіки»; редкол.: Ю. О. Лупенко та ін. К. : ННЦ «ІАЕ», 2017. С. 149–153.

85. Сергєєва Н. В. Капітальні інвестиції чи капіталовкладення? Проблема відображення в бухгалтерському обліку. Розвиток облікової і фінансової складових економічної науки та практики : зб. матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю ФАБФ АПКУ (26–27 вересня 2013 р., м. Київ) / НААН; ННЦ «Інститут аграрної економіки». К. : ННЦ «ІАЕ», 2013. С. 366–369.

86. Сергєєва Н. В. Обліково-аналітичне забезпечення капітальних інвестицій в сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09; Нац. акад. аграр. наук України, Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки". Київ, 2020. 305 с.

87. Сергєєва Н.В. Удосконалення підходів до визнання та обліку капітальних інвестицій. *Економіка АПК*, 2020. № 1. С. 65 DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202001065>

88. Серединська В.М., Загородна О.М., Федорович Р.В.. Економічний аналіз: навч. посіб. Тернопіль: Видавництво Астон. 2010. 416 с.

89. Серединська В.М., Лужняк Л.Й. Аналіз капітальних інвестицій підприємства. Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія: міжн. наук.-практ. інтернет конф. 27.12.2019.Тернопіль. 2019. 195-197 с.

90. Скрипник С. В. Капітальні інвестиції як джерело інформації облікового забезпечення процесу виробничого відтворення. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 37. С. 775- 782.

91. Сломчинська С. О. Особливості ідентифікації та визнання інвестиційної нерухомості в обліку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №

21. С. 65–71.

92. Соловій Ю. Я. Спільні та відмінні ознаки інвестицій і капітальних вкладень. URL: *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository* <http://ena.lp.edu.ua>.

93. Сопко В., Завгородній В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: Підручник. К.: КНЕУ, 2000. 260 с.

94. Спільник І.В., Загородна О. М. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства за даними фінансової звітності. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2013. т. 14, № 2. С. 78 – 87.

95. Сук Л.К., Сук П.Л. Фінансовий облік: навч. посібник. 3-тє вид., перероб. і доп. К., 2016. 663 с.

96. Суркин П. Н. Развитие инструментария оценки инвестиционной привлекательности : автореф. дис. ... канд. экон. наук. Йошкар-Ола, 2012. 20 с.

97. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник. К. : АСК, 2005. 1040 с.

98. Толковый биржевый словарь : около 5000 терминов: М: «Экспедитор» «РУССО», 1996. 540с.

99. Томчук О.Ф. Аналітичне забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств та його удосконалення. *East European Scientific Journal*. 2020. № 3 (55). р. 54-66.

100. Томчук О.Ф. Теоретичні аспекти системи аналітичного забезпечення *Інфраструктура ринку*. 2019. № 35. С. 484-492.

101. Томчук О.Ф., Коваль Л.В., Немеш Г.С. Аналітичні властивості фінансової звітності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Випуск 31. С.193-197.

102. Трансфер інноваційних розробок в сільськогосподарське виробництво / кол. авторів: О. В. Сидорчук, В. П. Веремейчик, Н. В. Сергєєва та ін. *Механізація і електрифікація сільського господарства: зб. наук. пр. Глеваха*, 2014. Вип. 99 (2). С. 365–376.

103. Федоришина Л.І. Витоки розвитку економічного аналізу. *Причорноморські економічні студії*. Науковий журнал. 2016. Випуск 11. С. 234-239.
104. Філіпов М.І., Гаврищук Т. Б. Аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств легкої промисловості. *Вісник Київського Націон. ун-ту технологій та дизайну*. 2013. № 3. С. 132 – 138.
105. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю.С. Цал-Цалко. К.: Центр учбов. л-ри, 2008. 566 с.
106. Чирик Н. В. Організаційно-методичні аспекти обліку капітальних інвестицій на промислових підприємствах. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2009. № 647. С. 535 – 540.
107. Шеремет А. Д. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности. М.: ИНФРА, 2006. 415 с.
108. Шишкова Н. Л. Аналітичні інструменти забезпечення безпеки та якості облікової інформації. *Бізнес Інформ*. 2018. № 5. С. 273–280. [
109. Шишкова Н. Л., Шевченко О. Гармонізація обліку капітальних інвестицій підприємства. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2020. № 4. С. 61-75.
110. Щодо обліку активів, отриманих безоплатно : Роз'яснення ФПБАУ від 16.08.2019 р. № 5. URL: <https://lexinform.com.ua/wpcontent/uploads/2019/09/rozjasnennja-5.pdf>
111. Ярмолюк О. Ф., Дмитренко О. М. Особливості ідентифікації капітальних інвестицій в бухгалтерському обліку. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8184>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.9.58.
112. Ярмолюк О. Ф., Шишка Р. С. Організаційно-методичні аспекти обліку капітальних інвестицій. *Облік і фінанси*. 2019. № 1. С. 71-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2019_1_12.
113. Aleskerova Y., Mulyk T., Fedoryshyna L. Improving credit protection analysis methods reports of main agricultural enterprises. *Baltic Journal of*

Economic Studies. 2018. Vol. 4 № 2. P. 1-7. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-2-1-7>.

114. Economic investment financial definition of Economic investment URL : <https://financialdictionary.thefreedictionary.com/Economic+investment>.

115. Gutsalenko L., Wasilewski M., Mulyk T., Marchuk U., Mulyk Ya. Accounting control of capital investment management: realities of Ukraine and Poland. Economic annals-XXI. 2018. № 170 (3-4). P. 79-84. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V170-14>

116. Mulyk T., Mulyk Ya. Innovations in the Agricultural Business: Problems and Prospects in Ukraine. International Journal of Innovative YaroTechnologies in Economy. 2020. 1(28). https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/31032020/6959